ANUL XXVII
37
(1 167)
Sîmbătă
15 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

Ca factor de cultură şi civilizaţie, şcoala românească preocupă atenţia şi grija întregii societăţi. Nu există practic domeniu de activitate în care şcoala să nu fie implicată în cel mai înalt grad şi cu toate consecinţele care decurg pentru prezentul şi viitorul patriei, pentru asigurarea pe mai departe a înseşi continuităţii procesului dezvoltării şi al edificării, prin ştiinţă şi cultură, prin muncă temeinică, ridicată la rang de creaţie, a conştiinţei noi, înaintate, a unui om nou. A învăţa este astăzi un verb al existenţei tuturor vîrstelor şi un mod de a înţelege lumea în toate complexităţile sale, a învăţa a devenit, din programul partidului, o deviză a întregii ţări, o condiţie a progresului şi civilizaţiei ca şi o premiză a creativităţii, a capacităţii de a ridica la noi altitudini de spirit întreaga producţie de valori materiale şi sociale prin care se caracterizează societatea socialistă avînd în centrul tuturor preocupărilor sale omul şi fericirea lui.

Întemeiat pe cele mai înaintate tradiţii şi deschis perfecţionărilor neîntrerupte cerute de însăşi evoluţia societăţii noastre de la o etapă la alta, învăţămîntul românesc, întreaga instituţie a şcolii în accepţiunea ei de laborator al formării şi educării tineretului prin muncă şi pentru muncă au beneficiat de uriaşe investiţii şi dotări tehnice, materiale şi umane care fac din România acestor ani una din ţările cele mai avansate în această privinţă. Se află aici una din explicaţiile avîntului economic şi social al ţării dar, în primul rînd, se află explicaţia unei atenţii speciale pe care partidul, secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu o acordă creşterii şi formării tinerelor generaţii şi în strînsă relaţie cu aceasta, se află însuşi modul în care un popor îşi vede asigurată continuitatea sa istorică şi împlinirile sale pe noi trepte ale dezvoltării.

Reprezentînd viitorul însuşi al naţiunii şi una din importantele forţe ale progresului şi civilizaţiei, tineretul României socialiste participă la făurirea propriei sale condiţii şi îşi aduce o pasionantă contribuţie la edificarea noului chip al ţării. Şcoala îi asigură totul, îl implică şi îi defineşte profilul preocupărilor prezente şi viitoare, în consonanţă cu marile programe elaborate şi hotărîte de partid. În acest sens, obiectivele planului cincinal 1986—1990 şi orientările pînă în anul 2000 de care am luat cunoştinţă asigură intrarea patriei într-o fază nouă, superioară, a progresului economico-social, progres marcat puternic de creşterea rolului ştiinţei şi tehnologiei în toate domeniile de activitate. După cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, **realizarea sarcinilor de mare răspundere din următorii ani, dezvoltarea economico-socială a ţării cer o activitate susţinută în domeniul cercetării ştiinţifice, o concentrare mai puternică a forţelor din instituţiile de cercetare în vederea soluţionării problemelor tehnice şi tehnologice ce se pun în faţa întreprinderilor şi economiei naţionale, a perfecţionării tehnologiilor, reducerii consumurilor, ridicării nivelului tehnic şi calitativ al produselor.** Se înţelege, desigur, că un rol prospectiv şi, de bună seamă, pe deplin formativ revine în această privinţă şi şcolii de toate gradele, tuturor instituţiilor acesteia.

Marcat în ediţia sa de acum de gloriosul jubileu al ţării şi de apropiatul eveniment care este Congresul al XIII-lea al partidului, învăţămîntul românesc intră pe făgaşul unor noi cerinţe şi posibilităţi, la orizontul unor noi şi substanţiale împliniri. Două decenii ale celei mai înfloritoare epoci care se răsfrînge multilateral şi în acest domeniu fac arcul de boltă al unui viitor către care ţara se îndreaptă cu paşi siguri şi demni. Două decenii fac arcul de boltă al unui timp în care, aşezată în matca propriilor sale nădejdi şi aspiraţii, pe contul propriilor sale cerinţe şi posibilităţi şi în virtutea propriei sale spiritualităţi, ţara cu mîile şi miile sale de şcoli, laboratoare şi universităţi îşi deschide inima către copii, către tineri şi în pulsul ei mereu viu şi generos se aud bătăile de clipă ale viitorului.

Luceafărul

În aceste zile, cînd întregul nostru popor dezbate cu sentimente de îndreptăţită mîndrie patriotică, cu satisfacţie şi aprobare, cutezătorul program al viitorului românesc cuprins în proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., se desfăşoară în judeţele Arad şi Timiş vizita de lucru a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU împreună cu tovarăşa ELENA CEAUŞESCU. Vibrantă sărbătoare pentru locuitorii acestor meleaguri sub semnul dialogului pe care conducătorul partidului şi statului nostru îl poartă în permanenţă cu ţara.

DASCĂLI DE CUGET ROMÂNESC

Există o emoţie tulburătoare de septembrie care în ordinea destinului nostru istoric urmează firesc celei de august. În septembrie, cînd soarele cade dulce spre sud — şi nu e această cădere decît semnul măsurii şi al echilibrului — încep aici la noi cursurile şcolilor. Un freamăt de adîncă mişcare însufleţeşte coridoarele, clasele în aşteptare, ochii copiilor, gesturile dascălilor.

Sîntem o ţară în care se învaţă mult. Am înţeles că destinele contemporane ale naţiunilor de azi sînt indestructibil legate de înflorirea gîndirii, culturii, la nivel de popor. Am făcut revoluţia necesară pentru ca ritmurile socio-economice să pătrundă în pulsul şcolii direct, legînd teoria cu practica, învăţămîntul cu cercetarea.

Dincolo însă de adevărurile ultimilor ani şi de includerea lor într-o menire fără egal a şcolii, sensul ei fundamental nu poate fi gîndit în afara ideii de a întemeia conştiinţe. Iar a întemeia conştiinţe înseamnă de fapt a întemeia ştiinţa în oameni.

Sub arcada unei lumi în care problemele nu sînt deloc puţine, una din şansele progresului constant îl constituie cultivarea inteligenţei, ceea ce implică limpezirea a ceea ce sîntem, a ceea ce vrem, a ceea ce e posibil la un anume moment. Asumarea adică a propriei istorii, a opţiunilor, a drumurilor mari. Dacă vrem să fim liberi, sublinia cîndva Bălcescu, trebuie să ne luminăm poporul. La peste un secol de la rostire, cuvintele revoluţionarului patriot, profetice atunci, devin realitate temeinică, precum o lumină de viaţă liniştitoare şi demnă printre mişcările, imprevizibile uneori, ale deceniilor.

Din această întemeiere de oameni se dezvăluie cu prisosinţă menirea dascălului. El este, cum bine şi fără egal se poate înţelege, şi intîi şi în cele din urmă, dascăl de cuget românesc. Fiindcă, dor păstrîndu-ne identitatea putem fi noi înşine. Iar a fi noi înşine înseamnă a participa la armonia marilor valori, la armonia planetei, construind

Adrian Costache

Continuare în pag. a 7-a

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Semnul identităţii depline

Ne-am obişnuit de mai multă vreme să ne raportăm existenţa la anul 2000. Ne obligă la asta înseşi avertismentele calendaristice care, fără a avea nimic fatidic în ele, sînt totuşi suficient de concrete pentru a ne servi drept repere. Ne mai îndeamnă, firească, propriile noastre proiecte care, oricît ar fi de modeste şi fragil-personale, nu pot să nu tintească, mai mult sau mai puţin în secret, spre un prag de mileniu atît de aproape de noi. Iată de ce, cînd, în urmă cu nu mulţi ani, în Programul partidului nostru, se vorbea pentru prima oară de anul 2000 ca de o nouă treaptă, întru totul tangibilă, afirmaţia n-a părut nimănui hazardată. Ea îşi avea pe deplin pregătit terenul în înseşi năzuinţele noastre, personale sau colective, materiale sau spirituale, izvorite dintr-o dialectică lege a dezvoltării. Iar cînd, nu de mult, în perimetrul Directivelor apropiatului Congres al P.C.R., un capitol distinct a fost rezervat orientărilor de perspectivă pînă în anul 2000, lucrul acesta ne-a apărut tuturor nu numai posibil, ci şi necesar. Era, evident, o consecvenţă de atitudine şi de preocupări fundamentale, aceeaşi consecvenţă cu care partidul nostru ne-a obişnuit de mult.

Nu gîndim însă la anul 2000 ca la o entitate abstractă sau ca la o noţiune ştiinţifico-fantastică. Ne gîndim pe noi înşine în acel context social-istoric, pe cei de acum aşa cum vom fi şi vom dori să fim atunci. Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R. trasează cu clarviziune principalele coordonate ale dezvoltării economico-sociale în următorul şi în următoarele cincinale : în domeniul cercetării ştiinţifice ; în creşterea mai accentuată a eficienţei economice ; în sporirea şi perfecţionarea forţei de muncă, a pregătirii cadrelor ; în ridicarea necontenită a nivelului de trai şi a calităţii vieţii. Dacă ne uităm bine, toate aceste obiective şi direcţii de acţiune au în centrul lor, drept unic punct de plecare şi de întoarcere, omul, cu întregul ansamblu de laturi care-i compun personalitatea. Este şi aceasta o dovadă de consecvenţă, de perseverenţă revoluţionară ; ea demonstrează capacitatea unui partid comunist, care a făcut din om ţelul fundamental al politicii sale, de a-şi urmări şi îndeplini pas cu pas propriile angajamente. Recentele documente de partid, alături de cele de mult cunoscute de noi, rotunjesc o imagine de ansamblu, aceea a unui popor angajat cu trup şi suflet în efortul de a-şi înălţa existenţa la nivelul celor mai nobile aspiraţii.

Dacă ne uităm mai atent încă, remarcăm că nu altul este subiectul şi motivul de inspiraţie al literaturii decît acelaşi om de ieri şi de azi, de azi şi de mîine, în angrenajul generos oferit de epoca în care trăieşte. Dintotdeauna, de la cele dintîi pagini scrise, literatura şi-a făcut o datorie de onoare şi un titlu de mîndrie din slujirea neabătută a intereselor şi aspiraţiilor umane. Se poate spune fără rezerve că scopul suprem al literaturii este acela de a înnobila omul, de a contribui la educarea şi plămădirea lui spirituală. Elementul primordial al tuturor transformărilor şi înnoirilor petrecute în viaţa social-economică nu poate rămîne nici el în afara unui neîntrerupt proces de înnoire, iar acestui proces i se consacră arta prin cele mai bune opere ale sale. Rezultă de aici, firesc şi inevitabil aş zice, că literatura şi arta se înscriu prin definiţie în sfera de acţiune a documentelor de partid, ca parte organic componentă a lor. Prin instrumentele lor specifice, prin modalităţile proprii de expresie, literatura şi arta vin în sprijinul unei lucrări de lungă durată, declanşată de partid pe toate planurile şi ridicată tot de el la scara întregii naţiuni. Mi se pare că aici trebuie căutate argumentele deplinei identităţi ce se statorniceşte durabil, în adîncimile esenţelor, între opera de artă şi documentul de partid. Amîndouă se regăsesc, într-un proces pentru amîndouă stimulator, pe terenul unei opere fără precedent în istoria acestei ţări.

D. Matală

Continuare în pag. a 6-a

Deplasarea spre universal

Poezia patriotică de astăzi si dintotdeauna este creatoare de mitologie, tot asa cum în universul de „semne" al poeziei în general putem recunoaste „mitologia" unui anumit moment istoric. Nici o specie lirică nu este mai legată, mai apropiată de suprastructură decît poezia cu caracter patriotic. În acelasi timp, însă, acest ti de poezie comunică nu numai mitologia socialului, ci si mitologia poeticului si a **poieticului**, face să recunoastem cu usurintă curentul literar în care se înscrie epoca literară a autorului. Este, din acest punct de vedere, specia cea mai conservatoare, în sensul bun al cuvîntului, deoarece ea poartă în sine nu numai amprenta epocii în general, ci si amprenta stadiului de dezvoltare a personalitătii creatorului. Astfel, o anume etapă din evolutia liricii lui Eminescu reflectă poemul **Horia** — scris dealtfel la 17 ani — si cu totul alta aceea din **Scrisoarea a III-a**, sau chiar din **Luceafărul**. Asadar, pentru a putea constata ce si cîte modificări, completări si deplasări de nuante au intervenit de-a lungul timpului în notiunea de poezie patriotică, e suficientă cred lectura comparativă a trei poezii, diferite ca factură si modalitate de exprimare, dar circumscrise toate aceluiasi motiv poetic : **martirajul lui Horia.**

Este unul din simbolurile cele mai frecvente în lirica ardeleană, care, însă a devenit un simbol, o permanentă a liricii românesti în general. Fiind, însă, adînc national, (cu înteles de particular), el părea să nu poată accede la universal. Iată, totusi, că acelasi motiv poetic, al lui Horia, sortit parcă să rămînă între granitele mitologiei noastre istorice, primeste, prin arta lui Nichita Stănescu, **în-semnele** generalului si ale universalului.

Eminescu tratează pe Horia în maniera picturii romantice si alegorice, practicată de un Gh. Tattarescu sau Constantin Rosenthal. Intentia de a-l vedea pe acesta ca pe un erou al antichităţii este evidentă cum evidentă este si reminiscenta folclorică a tabloului : „Horia pe-un munte falnic stă călare : / O coroană sură muntilor se pare. / / Iar Carpatii tepeni îngropati în nori / Îsi vuiau prin tunet gîndurile lor. / / — „Eu am — zise-un tunet — suflet mare, greu. / Dar mai mare suflet bate-n pieptul său : / / Fruntea-mi este albă ca de ani o mie. / Dară a lui nume mai mult o să tie". / / — „Nalti suntem noi munţii — zise-un vechi Carpat — / Dar el e mai mare, că ni-i Împărat."

De la Eminescu la Aron Cotruş, poezia patriotică face saltul de la static la dinamic, de la alegoric la verbul evocator, incandescent. Pe linia deplasării sensului si formei lirice, de la exterior la interior, Aron Cotrus surprinde **duhul** lui Horia, descătuseză forta vizionară si agitatorică închisă în biografia eroului. Simbolul său se înscrie în ordinea cosmică a lumii, apropiindu-se, paradoxal, mai mult de abstractul semnificatiilor decît de concretul imaginii. Or, mai exact spus, dînd un continut concret, material si simpatetic esentelor si esentialului din istorie : „de jos / te-ai ridicat drept, pietros, / viforos, / pentru moti, / pentru cei săraci si goi, pentru toti... / si-ai despicat în două istoria, / tăran de cremene, / cum n-a fost altul să-ti se-

M. N. Rusu

Continuare în pag. a 6-a

Recurs în procesul lui Horea (II)

de **Emil Poenaru**
În pagina a 4-a

ROMÂNIA — PĂMÎNT AL SPERANŢEI

Un orizont istoric inedit

de **Mihai Pelin**
În pagina a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

O dragoste în Cîmpia Română

Să vii din Nord şi să cunoşti Cîmpia tîrziu.

Să-l asculţi pe acest om născut aici.

Să vezi ca prin vis pescăriţe cu vîrşe traversînd amintirile. Trei surori. Pe prispa lor să stai după-amiezile coapte, să fii copil şi să aştepti mulsul vacilor, baterea laptelui pînă ce în putineiul de lemn se alege untul. Să vezi ca şi acum bulgărele gras ridicat cu amîndouă mîinile, în lumină.

Să te iei, de două ori pe zi, după pescăriţele surori. Sora cea mică. Nu mai ştii cum o cheamă. Să cunoşti doar imaginea din apă, potrivind alăul şi vîrşele. Prind întotdeauna. Prind peşte şi vînd în tot satul. Să ajungi pe firul apei pînă la pădure. E ca şi acum. La cîmpie pădurea nu e pustie. Pe la ureche trece în zbor drept o pasăre foşnitoare. O căprioară clătină cu arcul trupului mărgelele roşii ale unui tufiş. Nu mai ştii cum se cheamă fructele roşii — altădată ştiai.

Înspre stufăriş ceva alunecă tăcut — vezi o spinare ca o iarbă coaptă în septembrie. Vei povesti şi vei descrie picioarele scurte, coada ; vidra, ţi se va spune. Un fazan aleargă înconjurat de făzăniţele indiferente. Un rîu care trage să moară într-o imensă baltă lungă, tînguită în stuf, sufocată de stuf : Cîmpia — într-o agonie tulbure. Să cauţi orizontul pînă cînţi te dor. În vechi amintiri vînătoreşti tipărite acum citeşti despre droaiele cîmpiei, fabuloasele vînători de raţe şi prepeliţe. Să-ţi explodeze sub pleoape un lan imens cu florile soarelui: îndreptate spre cer şi lumina cîmpiei să te buimăcească toată ziua. O căprioară să treacă fără prea mare spaimă şi să-ţi amintească de o vară din Nord, de-acum o mie de ani, o pîndă de seară acolo unde sfîrşeşte pădurea şi-ncepe lucerna. Capcana hranei de fiecare zi. Ai scris chiar asa, uimindu-te de farurile vii ale ochilor fosforescenti luminînd întunericul, de iezii mici şi prosti în care spaima încă n-a intrat, nepăsători ca florile galbene desghiocate doar de lumina nopţii şi al căror nume nu îl ştii.

Să intri în această odaie: prea plină de căldura unei teracote într-o fabuloasă iarnă cu vin fiert în sobă, pierdută în înalte şi învolburate zăpezi.

E vară şi e o vară în care simţi ce înseamnă o casă pe pămînt. Din încăpere în încăpere, aerul se încălzeşte. Cînd deschizi ultima uşă căldura explodează ca o păstaie în cîmp.

Mari fluturi mişcă întunericul într-o noapte înaltă ; n-o s-o descriu, ea nu se poate crede. O noapte înstelată sfîrtecată într-una de tunete luminoase ; n-o să spun nimic despre ea, nici despre o alta, noapte de iarnă, albă, fără stele şi zăpadă, dar albă, cu o lumină egală, mată, inspăimîntătoare, înnebunind ciinii ; n-o să spun mare lucru nici despre noaptea, dintre două zile fierbinţi, ispititoare ca o apă neagră, răcoroasă, care te dezbracă de toate ale zilei şi te face fericit.

Mariana Brăescu

Continuare în pag. a 6-a

Sentiment de patrie

Natura cîntă-n strai de sărbătoare,
se-adună-n culori de foc lumina,
ard, lampioane, roadele în soare
cînd umbrele şi-au ridicat cortina.

Pure cristale-mi trag mură-n privire
văzînd a ţării mîndră înălţare
şi inima, stea arsă de iubire,
pulsează-n timple rar, ca o chemare.

Prezentul, treaptă către viitor,
poeţi, cu glas înalt voi îl cîntati,
e sentimentul patriei larg zbor
din culmea neînfrînţilor Carpaţi.

✡ ✡

Întruchipare a cosmosului
într-o trestie
sau în iarba aceea gînditoare.
Furtuni magnetice,
explozii solare
îşi joacă reflexele-n mine
ca făcările
deasupra comorilor
în Cîmpia Română,
din care m-am desprins
păstrînd-o în singe
o dată cu ţara
de miere şi lapte a
copilăriei.

✡ ✡

Lumina trece către
hornbarele toamnei
din valul bătrînului Istru
din lanul cosit,
din bronzul monumentelor,
valul ei cald
ne mîngîie pleoapele,
pătrunde în suflete,
în cimentul prezentului
şi-n cărţile poeţilor.

Nicolae Petre Vrînceanu

JURNAL DE POET

Azur şi aur

Ne-a vizitat ţara pictorul şi poetul italian Carlo de Martino pe care l-am cunoscut în Sicilia, cei ce-am fost la simpozionul despre care am mai scris :

Pictura sa cunoaşte două culori fundamentale : azurul Italiei pe care-l ştim din fresca medievală şi aurul din mozaicul bizantin. Unde-l vor duce pînă la urmă aceste culori de-o mistuitoare seninătate şi puritate — timpul ne-o va arăta: deocamdată le celebrează în sine.

Recitalul său de poezie de la biblioteca italiană îl arată ca poet preocupat de lirismul coral, construit în monologuri ce se încrucişează.

Din tinereţe, refuzînd premii literare pînă la cel recent al anului 1983 în ţara sa, extrem de modest, Carlo de Martino este un prieten al ţării noastre.

Ioan Alexandru

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Un teatru de precursor

I

Un talent robust, proteic exprimat şi o stranie şi puţin comodă, aş spune spinoasă, actualitate în secol îl catapultează pe poetul şi prozatorul Vasile Voiculescu, cu partitura sa dramaturgică **Demiurgul** (publicată în 1943, în Editura Casa Şcoalelor) de-a dreptul între puţinii dramaturgi importanţi ai literaturii române.

Sigur, marile opere au harul de a fi perpetuu tangente la simţirea şi adevărurile generaţiilor în succesiune, dar cazul **Demiurgului** lui Voiculescu impune prin forţa vizionară, evident progresivă în timp, cu care, pe măsură ce anii trec, defineşte caractere şi, prin acestea, concepte, tendinţe şi forme sociale asupra cărora, am putea spune, abia azi am obţinut o perspectivă reală.

Ingineria genetică, curentul ecologist, imaginea — din trecutul apropiat şi de acum — motivată şi politic, a unor societăţi pe care le-am putea descoperi, de pildă, în istoria contemporană a unor state, la care se adaogă, între altele şi ideea poate nu ştiinţifico-fantastică a **grefei morale** (operaţie opusă „spălării" creerului) — iată numai cîteva din accentele care dau prospeţime şi interes acestei alegorii filozofice care nu întîrzie să fie totodată şi un virulent pamflet.

Un „demiurg" a dat în dramaturgia lumii şi Kapec în atît de cunoscuta sa piesă **R.U.R.** Raţional Universal Robot (1920). Numai că, dacă la celebrul scriitor ceh este vorba, indiscutabil, de o reluare (citeşte modernizare) a legendei cabalistice a Golemului, produs de această dată nu într-un singur exemplar ci, cu previzibile consecinţe, la scară industrială, în cazul lui Voiculescu avem de-a face cu o substanţă narativă originală, din ale cărei străfunduri se ridică la suprafaţă, ca un ecou, motive dintr-un strat diacronic autohton : din familia istorică a Muşatinilor, acei „ziditori de legi şi datini" se naşte în zilele noastre un savant care va ţinti o nouă ordine biologică a lumii, năzuintă cu nefaste urmări în viaţa socială.

Dacă istoricii literari au cam ocolit dramaturgia lui Voiculescu (prin inegalităţile ei flagrante, aceasta dovedeşte seriozitatea cu care scriitorul s-a exersat în arta dialogului destinat scenei şi radioului) nu se poate spune despre oamenii de teatru că au insistat prea mult asupra ei. Este curios într-adevăr că a trebuit să treacă peste 40 de ani ca **Demiurgul** să vadă o singură dată lumina rampei. (Faptul, demn de respect, s-a petrecut în urmă cu cîteva stagiuni la Botoşani). Destinul acestui text socotit

Paul Tutungiu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

RADU ALBALA: «Desculțe»

Desculțe-le lui Radu Albala sînt „desculțe“ la propriu și la figurat. Tuța este o fată desculță de la țară, Tamar o orășeancă rafinată căreia-i place să alerge desculță pe zăpadă, iar „femeia de la miezul nopții“ o biată pasăre de noapte care șocată de o descoperire surprinzătoare părăsește desculță un apartament unde fusese invitată. Dacă am reduce la atît acest titlu am cobori la semnul cel mai pedestru, ceea nu ce este deloc în intenția autorului. A fi „desculț“ înseamnă o apropiere mai mare de natură, o trăire mai acută a ei, ceea ce restituie acestor femei condiția primă a naturaleții. Apoi povestirile sînt, de la un punct încolo sau pînă la un punct, „desculțe“ în limitele unei decențe pe care autorul nu și-ar permite niciodată s-o depășească. Inconformismul narațiunilor „desculțe“ stă în plăcerea povestitorului de a investiga cu tact medii sociale colorate, suspecte, promiscui, rău famate și de a exhiba cu gesturi prețioase aspecte și detalii insolite. „Povestirile desculțe“ ale lui Radu Albala deschid simultan, în chip conștient, mai multe orizonturi străgătoare. Tuța este floare rurală, o fată de la țară stranie, prin supunerea ei misterioase. A apărut prin locurile povestirii (Tuța) odată cu focul de la Costești și a dispărut de acolo tot cu prilejul unui foc. Vizita la conac a u..ui tînăr boiernaș venit în vacanță (topos sadovenian) declanșează o poveste de dragoste stranie în mediu natural, plină de farmec și de mister nesadovenian. Tuța pare a fi o reîncarnată pentru că în vorbele ei fără șir apar dovezile unei educații și cunoștințe pe care o simplă fată de țară n-avea cum să le aibă. Adusă de întîmplare, o întîmplare dirijată de ea ne sugerează povestitorul, într-un magazin ea alege cei mai eleganți pantofi cu toc înalt pe care-i poartă ca și cînd ar fi fost de mult deprinsă cu ei. Satul o bănuie de vrăjitorie și-l avertizează pe novicele într-ale dragostei. Dar farmecul Tuței este mai puternic și biruie. După care fata, în cursul unui incendiu în care-și ilustrează iar puterile supranaturale, dispare pentru totdeauna. Cine a fost Tuța ? O salamandră ? O vrăjitoare ? O reîntrupată ?

Tuța este o povestire despre eternul feminin, care deschide, pe drumuri mai vechi, porțile literaturii fantastice. Evident, Radu Albala are alci înaintași români ilustri și nici un cititor care l-a cunoscut pe Mircea Eliade din **Domnișoara Cristina** sau **La țigănci** nu va scăpa de impresia înrudirii. Dar aliajul este mai subtil. Este aici ceva și din lecția atmosferei fantastice din **La hanul lui Minjoală** sau din prozele unde fabulosul se împletește cu fantasticul scrise de Vasile Voiculescu. După cum nu se poate contesta o relație cu proza fantastică franceză. Toate acestea la un loc și încă ceva, care aparține doar autorului, nu sînt însă un conglomerat, ci o proză cu destulă personalitate pentru a-i consemna autonomia valorică.

Trimiterea la atîția autori și titluri ar putea duce la concluzia că ne aflăm în fața unei scrieri livrești, confecționată după modele și avînd doar năzuința de a le ilustra pe acestea. Radu Albala nu reproduce însă o lecție învățată. Povestirea are substanță și culoare, ritm și insuflețire proprie. Credința că viața noastră nu se reduce doar la ceea ce intră sub controlul simțurilor consacrate, combustionează povestirea despre Tuța cea desculță, capabilă să se îndrăgostească ca o zînă a vegetației, dar să și dezlege, vrăjitorească, încurcăturile cele mai dramatice. **Tamar** se petrece în alt timp și alt mediu. Eroul povestirii pare să fie același la altă virstă, într-un lanț de experiențe care-i relevă eternul feminin și viața. De data aceasta sîntem introduși într-o lume extrem de mondenă și de avansată pe scara societății : petreceri la Sinaia, baluri mascate, diplomați străini și români, bancheri, ziariști, etc., o lume prea puțin intrată în proza românească. În centrul povestirii stă, desigur, Tamar, (femeia care alergînd desculță pe zăpadă și face o febră mortală de care scapă ca prin minune datorită relațiilor unui ziarist care face rost de medicamente într-o societate în care totul s-a scumpit și nu se găsește), dar mai ales societatea vremii și mai ales anumite arcane ale ei. Cele mai multe pagini sînt cheltuite pentru a descrie lumea de petrecăreți și de noctambuli ai epocii. Întîmplări din timpul unei școlarități cu fugi în Cișmigiu și la filmele de pe Bulevard, dar mai ales agitația unui București pestriț, care dezvăluie coarda cea mai sensibilă și mai caracteristică a scriitorului Radu Albala, fibra mateină. Autorul nu tine să pară a fi descoperit ceva : el vorbește despre București așa cum a mai vorbit despre el Mateiu Caragiale, dar la altă virstă istorică a orașului și din alt unghi de vedere, fiind de fapt original fără ostentație. „Eu care iubeam acest oraș, cu aerul lui de o factice strălucire, cu străzile lui dogoroase la margine tivite cu oteturi și castani, cu primăverile lui aproape inexistente, care te prinde-n dreptul lor vrînd nevrînd este o căldură de paturează de sprîncene și sînbră", cu toamnele lui de miere și chihlimbar, cu iernile lui geroase, cînd vagoanele de cer cojit troznesc în sobele de teracotă, cu localurile lui scuturate și cu nu mai puțin îmbelșugatele și primitoarele circiumi de mahala, cu incomparabilii lor lăutari și romanțele cîntate la ureche, cu strigătele oltenilor, cu bliblioteca Academiei și cu Cișmigiul chiulurilor mele de licean, cu fauna lui umană, pe cît de impopistrată, pe atît de unitară (acum, tîrziu, înțeleg că nu numai Gicu Deleanu, Adrian sau Fieraru, dar însăși Tamar, cît era ea de „pariziancă“, făcea parte din această faună), acest oraș de care cînd eram plecat în provincie îmi era dor ca de o amantă“ etc.

Povestirea **Tamar** începe matein în chipul cel mai evident : „La Dragomir o găsit numai pe Sequana. Lîngă țuica bătrînă și înmiresmată, care aurea, aburindu-le, cochetele pahare cu picior, aromeau, calde, oateurile cu ciuperci ; la ceasul acela tocmai ieșeau de la cuptor. Îmi aprinsei o țigară, îi aprinsei și ei una și, căzînd istovit pe scaun, îi povestii tot“. Filiera matsină este evidentă, dar modelul n-a găsit în Radu Albala un urmaș fără observație și inspirație proprie. Acest București aureolat de amintire este cadrul unei iubiri care începe brusc și se sfîrșește la fel de brusc. Tamar este o femeie tînără și capricioasă intîlnită la o petrecere snoabă și noctambulă, care apare deci prin surprindere, se poartă capricios în continuare și dispare la fel de neașteptat. Acestea sînt liniile esențiale ale personajului. Conduita naturală, exprimată prin capriciu, apariția fără explicație și dispariția identică. O știre dintr-un ziar, inserată de povestitor în locul unde încep să se tragă concluziile, ar sugera că grațioasa și eleganta Tamar ar putea să fi fost soția sau concubina unui faimos hoț internațional de buzunare, episodul erotic romanesc fiind doar un intermezzo al afacerilor internaționale ale cuplului. Dar totul rămîne nesigur, în afara credinței celui părăsit că Tamar a dispărut pentru totdeauna, ceea ce cu timpul se și verifică.

Pictura mediului este în Tamar proeminentă și împletită fericit cu întîmplarea amoroasă care constituie miezul epic al povestirii. Dar povestirea **Tamar**, înfrățuită cu **Tuța** nu trimite numai la Mateiu Caragiale, ci și la prozele cuplurilor erotice din Ion Vinea, după cum, după o sugestie fugară, la **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu. Tamar ar fi reîntruparea aceleiași femei în altă ipostază, cu diferența că aici, doar un termen al cuplului este cel care dispare și se reîntrupează. De proza erotică a lui Vinea **Desculțele** se apropie prin preferința experiențelor feminine diverse, insistent studiate. **Femeia de la miezul nopții** nu este una singură ci trei : Sequana, Tereza și necunoscuta care-și pierde un pantof, pentru a-i lepăda și pe celălalt. Toate trei au condiția femeii de la miezul nopții : „direcția, prostituata, fata fără căpătîi“.

Femeia de la miezul nopții este povestirea cea mai desculță a lui Radu Albala pentru că se adresează mediilor celor mai deocheate ale Bucureștilor care s-au dus, cartierelor cu saloane de închiriat femei cu ora. Plăcerea investigației sociale, dublată de observarea psihologiilor, înscrise amîndouă de savurarea unui București singular și incetățenit se armonizează într-o povestire dramatică și cu atît mai tristă cu cît autorul sublimează puritatea sentimentelor și mizează pe subiectiv. De altfel autenticitatea este pe linia trăsăturile celelalte calitatea care asigură densitatea necesară unor povestiri de pot fi tentațiile de a fi fantastice. Literarul se dovedește în real, iar acesta într-o lumină difuză care dă cărții incredibil sau fantastic. Inexplicabile în prima vedere pentru un cititor care n-a intrat mai atent în clasici, fie ei locali, frămîntați sau rocăiți, prozele lui Radu Albala vor cu totul explicabile dacă cercetăm cît acestora prezintă mai memorabilă G. Sion, Sadoveanu, Anton Pann. Autumn Leaves, Cadavrul, Sfîrșit. Povestirile Desculțe au mai fiind modificările literare, ci se constituie în ordinul lor. Un colior care poate deveni pradă.

M. Ungheanu

NICOLAE BREBAN: «Drumul la zid»

I

Noul roman al lui Breban este o replică întoarsă la **Bunavestire**, o simetrie „inversă“ unind și despărțind, mai ales despărțind cele două cărți. Complementare și opuse în același timp, din toate punctele de vedere : al personajelor, al universului uman și obiectual figurat, al retoricii prozei chiar. Într-un ipotetic tabel romanesc „căsuțe!“ Grobei trebuia să-i corespundă Castor Ionescu ambiguel Lelia, casta „zeiță“ Florica, umanității kitsch din **Bunavestire**, lumea mai „serioasă“ din **Drumul la zid**, behaviorismului și exteriorului, vizual, „stream of consciousness-ul“ și interiorul luminat, viziunii grotești și parodice ironia cordială sau tragică. După intermezzo-ul cu **Don Juan**, **Drumul la zid** (Cartea Românească, 1984) era, deci, într-o anumită măsură, previzibil. Spun previzibil, deoarece ultimul său roman întregește, și vom vedea de ce, mai tîrziu, o construcție romanescă (ciclu ! ?) inaugurată de **Bunavestire**, și care s-ar putea să fie se limiteze la aceste două cărți. Nu mă refer, bineînțeles, la un „ciclu“ în accepția clasică a termenului, acreditat de romanul realist, avînd, adică, personaje comune respectînd un fir cronologic, urmărind existența unor familii de-a lungul generațiilor, transformările sociale și politice etc., gen **Forsyte Saga** sau **Familia Thibault**, nici vorbă de așa ceva. Cele două romane ale lui Breban nu au nici un element comun în sensul celor enumerate mai sus, atracția și respingerea lor producîndu-se într-un alt plan, sau, mai bine-zis, într-un meta-plan.

Voi începe însă cu ceea ce este mai ușor de identificat, mai la suprafață, ca fiind omogen și totuși deosebit, tehnica și strategia narativă. Fac o paranteză pentru a observa curios lucru, cum s-a modificat optica lecturii, după impactul criticii cu poetica și retorica prozei. Nu cu mult timp în urmă, primele „semne“ pe care le căuta criticul în analizele și paralelele sale literare, erau personajele, temele, motivele, etc. pentru ca, la sfîrșit, să se ocupe de similitudinile de construcție și stil, fie ca mai dificile, de „specialitate“ fie, dimpotrivă, ca secundare neglijabile. Pentru comentatorul actual primează însă, mai corect ar fi, îi stau mai la îndemînă (prin gradul lor de standardizare) sau și una și alta considerațiile de ordin tehnic și stilistic, după aceea, cuprinzîndu-se de semantica operei. Este o răsturnare alimentată nu numai de schimbările ce au bulversat vechile metode critice, ci și de prozatorii însiși, care sînt preocupați, în mai mare măsură, sau au fost în perioada noului roman și imediat următoare, de procedeele semnificării, și, mai puțin, de ceea ce semnifică. Ce-i drept, în ultimul timp se poate remarca o revenire la procedeele consacrate de marea tradiție românească, dacă ar aminti numai romanul „clasic“ al semioticianului și teoreticianului „operei deschise“ Umberto Eco, și chiar, cartea în discuție, **Drumul la zid**. Dar este o revenire foarte interesantă, „deviată“, trecută prin scepticismul și contestarea parodică a noii proze, luîndu-și măsuri de precauție față de ambele poziții. Romancierul contemporan încearcă să construiască personaje, situații, acțiuni în stilul romanului realist, dar făcînd cu ochiul și celelalte tabere, ironizînd lumea creată de el, autopersiflîndu-se la rîndul lui, dar fără a mai dori să distrugă, cu orice preț, iluzia operei. Această revenire „deviată“ este ilustrată și de ultimul Nicolae Breban, care mai mult de atît, nu reprezintă fie și într-un grad superior o tendință, ci este unul dintre promotorii, dintre constituenții ei și, astfel, o determină și o orientează. Ceea ce a început atît de convingător în **Bunavestire**, și a experimentat pînă la pulverizare în **Don Juan**, mă refer strict la planul retoric, s-a cristalizat destul în **Drumul la zid**. Nu avem în fața un caz de a face cu o treaptă inferioară „Bunevestirii“, cu o inflație și degradare a acestui model, cum s-a afirmat ci, din contră, cu o consolidare și o rafinare a lui. Autorul, se vede atunci mai limpede, și-a construit în sfîrșit o manieră și o platformă narativă(ce lo și teoretizează în cîteva rînduri în roman) de pe care poate acționa cu siguranță și eficiență tema propusă. Acea ezitare, acea nesiguranță, acea bîlbîială re ce se simțea în anumite momente în scrisul său, acea dezorientare cum să-i zicem, unor dilentantistică, în alegerea unor soluții, a dispărut aproape cu desăvîrșire. Unde poate mai are dificultăți, cred mai degrabă că vrea să rîmînă, pe alocuri, neglijent sau confuz, este limba și stilul. Însă aceste amănunte, care nu s-ar putea spune că nu sînt supărătoare, se rezolvă cînd recepționezi în totalitate, viziunea constructivă. Odată intrat în rotocoalele imense orgi epică trebuiești să te umpli, te complaci cu forța ei. Dar să demontăm puțin mecanismul și să-i observăm modul de funcționare.

Fundamentală este, fără a se reduce numai la acest aspect, poziția narațiunii în raport cu textul. În **Bunavestire** romancierul este un demiurg roborît, scriitor, omnisci, și deținătorul de unele dintre atributele sale. Ce vrea să arate prin aceasta ? Că și omniscul său din romanul tradițional, autorul știe totul despre personaje, dar nu se mai află deasupra lor, trădînd șiretlie de la înălțime, ci printre ele, aflîndu-și chiar o ocrotoare familiaritate. Nu le mai judecă, nu le condamnă sau exaltă, enunțînd pur și simplu actiunile lor bune sau rele. O impersonalitate flamberiană atunci ? Nimic într-o mică măsură, deoarece prea distanță glacială, totală a autorului **Educației sentimentale**, este tocită printr-un cum spunem așa de familiaritate și colocvialitate ironică, specifică prozei moderne. Această mobilizare ironică și autoironică, cu personajul și lumea fictională a textului, pe care o denotă cu fiecare prilej este împinsă la extrem în **Don Juan**, unde naratorul nu conversează și polemizează direct numai cu personajele, ci și cu cititorul, pe care îl acuză fără vină lui în „studiourile“ create de el. Nu întîmplător am folosit această expresie deoarece **Don Juan** este într-adevăr, ca un film în jurul, la vedere — decoruri, aparate pentru sonori, personaje mai machete și anonimi(ne)ce să intre în scenă, în timp ce altele ieșeau fie din ușa fie din fundul de fundal, etc. un film ce nu vă vă ajunge încă mobilă la „montaj“. Romancierul este bine-venit cu documentarea lumii sale, pentru a mai avea timp să o reconstruiască din cioburile aflînd ale fiecărei romanești.

Dar în **Drumul la zid**, romancierul revine la sentimente mai bune față de universul creat de el, cărnia îl scoate din hău o credibilitate mărită. Nu renunță, bineînțeles, la subiectivizarea caracterului fictional al textului și face la cheia interioară, invitînd pe cititor la o nouă / poetică lui, dar personajele cuiuși din nou consistență, „carnație“ materială, iar ironia autorului este „blîndă“, înduioșită, cordială, lăsînd-o oamenii să trăiască, să iasă în lume. Comunicativ cu cititorul, cărnia îi propune trucurile sale romanești este mai subtilă, mai discretă. Ilustrativă este chiar scena cu care se deschide cartea, drumul și discuția amicală între Castor Ionescu cu prietenul său, „scriitorul“ Vezoc, măsuțoiul-ul la atenuat. Tonul arhi-ironic și de o acută vizualitate în descriere, de extractie realistă, semănînd ca stil, în stăruința înregistrării comportamentului uman, dar și simpatia ironică cu care își tratează personajul și cititorul, pentru care este de așteptat dată, un ghid competent și atent și nu un prestidigitator, sînt concentrate în această scenă, din care cităm un mic fragment : „Castor ridea sărbătoresc de prietenul său și-l ascultă cu sustinută atenție, aprobînd cu reticențe. La cuvintele „victima birocrației noastre“, căci liberalismul său, de pară nu ar fi fost vorba despre ceva ce îi era cunoscut, familiar, de pară Vezoc îi relata o întîmplare din viața revistei străine, dintr-un film văzut în tinerețe din povestirea căreia pe care el, Castor, nu l-a cunoscut și nu-l va cunoaște niciodată și tăcerea în mină de a se asculta de existența celui străin era ea „chiar cum“ în Rusia țarilor, satisfăcătoare, ale lui Vezoc. Era bunăvoința lui Vezoc, al mărinimosului-să de a schimba lucrurile, chiar și pe cele cunoscute, în fapte interesante, noi, aproape altădată. Dar era, indiscutabil și talentul de ascultător al lui Castor, dăruirea sa nebănuită, felul cum : în care-și aducea prezența sa celelalte prezențe, s-ar putea zice „prezența lor, a grupului lor. De pară celor doi de carne și oase, li se adăuga mereu o a treia, de umbră caldă, aproape materială cu siguranță materială, uneori ! o ce-i întovărășea și umbra aceasta era tot Castor, un Castor mai sincer, mai adevărat decît „Celălalt“, mai viu, mai impulsiv. Și astfel se făcea că ei doi erau doi, dar uneori erau trei, pentru că grupului lor îi se alătura „Castor“, umbra sa, unde se refugia prezența sa, ce fugea pentru scurte pauze din chenarul trupului său, dar nu fugea deloc departe, era miracolul unei umbre ce se producea, seara, noaptea, și dacă au existat oameni fără umbră (sau care și-au pierdut-o, în mod nefericit) iată un om care și-o păstra mereu“. Din această restructurare de ordin narativă, aparent neînsemnată, dar cu consecințe hotărîtoare va creste noul roman.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SIMPLITATEA SINCERITĂȚII LIRIC — PATRIOTICE

Formularea de mai sus definește, cum nu se poate mai concludent structura poetică a cărții lui Ion Prunoiu *), intitulată, cu o lăudabilă francheță, „Sub fald de Tricolor“ și apărută la Editura „Scrisul românesc“ din Craiova, 1984. Discursiv cu măsură, adică în limitele necesității de a capta vibrațiile imnice vitale pentru un asemenea tip de poezie, poetul omagiază cu emoționantă dăruire faptele și oamenii eroismului românesc contemporan : „Prieteni dragi, cu stele de-o seamă / Noi am avut și azi a ne trezi, / Cînd România-n fruntea sa își cheamă / Măreața-i constelație de zi / Carpații stau ca limbile de ceas / Să vadă cerul cît mai este ora ! Trecut de glorii, ție — bunrămas / Și bun-venit sub steaguri tuturora ! // Azi n-așteptăm să ne mai vină rîndul / Ca-n alte vremuri, la străine uși,. / Iar muncitorii sînt precum pămîntul : / Frumos rodesc cînd sînt frumos conduși ! // Cînd plină Țara de orfani era, / Prin suferinți s-a mai născut o dată / Dreptatea ! — mumă pentru mama mea / Și Adevărul ! — tată pentru tată. // Sfînt Viitor ce Patria mi-o-mpresuri / Ca un văzduh atras de prometei, / Cînd te clădesc sau de respir în versuri / Simt singele celui descins din ei !...“. („Constelația de zi“). Cum e și firesc, „vocea“ eroismului românesc din trecut își revendică și ea prezența ; ceea ce face ca nu puține din poemele cărții să dea glas ardentului îmbold de reînviere și omagiere a istoriei naționale, totul intrînd în unghiul de incidență al prezentului revoluționar : „Pe Tudor al nostru din Vladimiri / veșnic la capătul drumului / îl așteaptă fîntîna aceea / strigîndu-i din adîncurile pămîntului, / ca o gură de tulnic, destinul. // Oricît l-am iubi pe Bălcescu / groapa comună refuză să ni-l restituie / glorificîndu-ni-l după deviza / dragă nouă și lui : Toți pentru unul și unul pentru toți ! // Deși astăzi vedem în ce loc / barda călăului / îl așteaptă capul / Viteazului Mihai / simpla noastră prezență / aici — la capătul dinspre Viitor al drumului / îl îndeamnă înainte... // Rugămu-ne ție — Mumă a tuturor, / iertare / dacă-i mai îmbărbătăm și noi / pe înaintașii aceștia / cu toate că știm prea bine / ce-i așteaptă / pe-acolo — pe-aproape, în drum spre noi !... („Drumul cu torțe“). Nobila strădanie a entuziastului stihuitor care este Ion Prunoiu se cuvine sincer elogiată.

C. Nicolae

*) **Ion Prunoiu : „Sub fald de Tricolor“, Editura „Scrisul românesc“, Craiova, 1984.**

RITMUL PLENITUDINII

„Eu am spart simetria minunii. / Recunosc chipul pe care-l detest și amîn. / Sînt însăși înfrigurarea. / Nu voi afla nimic în întomnarea lumii.“ Versurile acestea, din al doilea volum*) publicat de Viorel Sămpetrean, după debutul cu **Vară de amiază** (1978), sînt și nu sînt schița unei posibile arte poetice, venită din partea unui autor la care talentul și cultura se luminează reciproc, dînd naștere unei poezii adevărate, cu profunde neliniști. Titlul **Înfrigurarea** sugerează cu fidelitate rostul unei asemenea atitudini în egală măsură din versurile sale. Rațiunea și misterul nu se exclud, dimpotrivă, par a conviețui în ordinea superioară a spiritului. O rațiune și un mister există, ispitesc, atrag magnetic și conving deopotrivă individ și univers, ca o rememorare de pe urma căreia cîștigi în contemplație. În acest sens trebuie citită sugestia culturală din titlu, alături de poeme ca **Defăimarea lui Empedocle** sau **Nostalgia din urmă a magului Empedocle**. Vechii greci, s-a demonstrat, nu erau deloc opaci în fața factorilor iraționali. Seninătatea rațiunii, tăietura ei fină și exactă coexistă alături de înfrigurarea pe care o presupune conștiința misterului. Poetul alege un simbol evident pentru accepția dorită. În jurul lui Empedocle, filosoful cu un sfîrșit atît de misterios, autor al unei fizici cu multe virtuți de-a dreptul poetice, tradiția țese o legendă solară, ea însăși mult prea poetică pentru a mai trebui să-i verifici datele. Sursa, iată, se dezvoltă într-o literatură cu ton uneori inițiatic, construită parcă pentru a comunica vraja nestirbită a **combinațiilor „simple“**, avînd la bază cele patru elemente : pămînt, apă, aer, foc. Această „simplitate“ a senzațiilor, dovedind însă complexitatea vieții afective, printr-un paradox comun, conferă poeziei lui Viorel Sămpetrean farmec intelectual și o veritabilă tensiune lirică. Ea s-ar traduce în primul rînd prin preferința, în mai multe rînduri rostită textual, pentru natură în splendoarea ei sălbatică, originară deci, unică. Gestul are valoarea unei inițieri în ritmul pur, în noaptea fără prihană a naturii — și în același timp a spiritului înfrigurat de arderea esențială, de misterul primar al **mișcării**, „forma“ primordială prin care se explică universul : „Cum priveam la un capăt de lume / Înfrigurate torțe tîrindu-se pe cer / Într-o noapte fără prihană, / O mină cu ghirlande de trandafiri sălbateci / Îmi acoperi ochii...“ **(Vis în vis)**.

Tensiunea lirică din poezia lui Viorel Sămpetrean rezultă, psihologic, din impresia de plinătate. E o plenitudine aparută, după cît se pare, la capătul îndelungatului exercițiu de solitudine. Figura **amierii** explică același lucru. Căutarea stării **plenare este**, de aceea, himera cea mai apropiată, semănînd de fapt cu o ascеză : „Eu cred în cel ce caută. / Tăcerea-i este duhul.“ Singurătatea exterioară e semnul plinătății lăuntrice, drumul spre o iluzorie fericire — spre echilibrul pe care cultul existenței purificate, redusă la armonia celor patru elemente, îl include : „Eu știu : stăruitoare-i doar priveliștea / Dinlăuntru, cea sălbatecă, / De unde, spre-a se întoarce-n sine, / Răzbate cîntecul / Nevindecat și neatins în clătinare“. **(Lumina de noapte)**. Există în versurile lui Viorel Sămpetrean un foarte frumos ritm al simplității, un **sunet** al acestela — un „sunet ca ființă“, adică un spațiu interior care admite jertfa semnificației evidente pentru a înlesni calea spre dobîndirea esențialului. Ritmul acesta se observă atît la nivelul compoziției căutînd simetriile simple, naturale (căci a sparge simetria minunii poate fi un echivalent al unui asemenea fapt), cît și la cel al rostirii fiecărui vers, cu liniștea și rațională împăcare aparentă. Versul lui Viorel Sămpetrean este o torță lîvindu-se dintr-un ocean de materii vegetale. **Amiaza lui Empedocle** confirmă o autentică prezență lirică.

Costin Tuchilă

*) **Viorel Sămpetrean : „Amiaza lui Empedocle“, Editura „Cartea Românească,“ 1983.**

CARTEA DE DEBUT

PROZE REALISTE

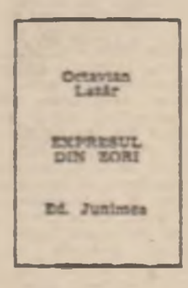

Cu proze foarte scurte, de trei, patru pagini, scrise într-o bună tehnică a racursiului, cu ritm alert și notații succinte, precise, debutează suceveanul Octavian Lazăr *). Narațiunea e simplă și directă, expresia nu reține atenția asupra ei în dauna „subiectului“, păstrîndu-se, în genere, într-o neutralitate lăudabilă prin refuzul „stilului frumos“. Temperarea zelului stilistic este o victorie a prozatorului asupra lui însuși : tipologic Octavian Lazăr este un realist. Talentul povestitorului e pindit de orgoliul „științei“ scriitoricești, care-l împinge mereu pe autor spre arta procedeelor narative convenționale. Din fericire „economia“ lucrărilor le salvează de la abundența figurilor de stil, metafore, epitete și comparații, de care tînărul scriitor — ca un bun elev la școala prozei tradiționale — se simte foarte atras. Cîștig de cauză are astfel autorul de schițe repezi după real, din memorie sau inventate, cele peste treizeci de titluri formînd un mozaic de mici întîmplări povestite la persoana întîi sau a doua, cu șantieriști, maiștri, muncitori, cercetători, pescari, doctorițe, mineri, ziariști, feroviari, oameni de toate virstele, bărbați și femei, copii și bătrîni, sănătoși și bolnavi, majoritatea trăind în prezent, cîtiva în amintiri. Nu lipsește nici o povestire din război. Evoluînd la limita dintre comun și senzațional, povestirile reușesc să însufletească o umanitate activă, plină de neastîmpărul muncii și pasiunea profesiei, neocolită de singurătate, optimistă totuși, luptînd în numele unor valori morale concrete pentru adevăr, încredințată că binele va învinge.

Diversitatea mediului și a eroilor ar trebui să dea o puternică impresie de viață și autenticitate, dacă efectul de real n-ar fi adesea subminat de conventionalitatea situațiilor. Inclinația spre melodramatic și clișeu a acestui tînăr autor sentimental n-ar fi poate atît de supărătoare, cît tendința de edulcorare a conflictelor și soluția facilă a finalurilor „fericite“. Peste media generală sînt cîteva piese mai comprexe *Spre centrul orașului*, *În întîmpinarea soarelui*, *Doar cît luminează stelele*, *Sub cerul liber* și îndeosebi *Liber pînă luni*. Ultima povestire trădează în Octavian Lazăr nu numai un atent observator al psihologiilor muncitorești și un bun cunoscător al mediului feroviar, ci și un sobru prozator realist, care, însă, pentru a scrie literatură de calitate, trebuie să renunțe la unele „literaturizări“ și la „arta“ prea bine însușită a „compoziției“ atît de lăudate de unii profesori de literatură.

Alexandru Condeescu

*) **Octavian Lazăr : „Expresul din zori“, Editura „Junimea“, 1984.**

BREVIAR

■ **FABULOZITATEA REALISTĂ A IMAGINII PLASTICE**, iată, credem, trăsătura definitorie a ordonanței suite de acuarele pe care atît de talentatul artist plastician **Cicerone Ciobanu** le expune în incinta librăriei de pe lîngă Editura Cartea Românească. Într-adevăr, reîntîlnirea cu universul de gînduri și sentimente intens retrăite de artist odată cu superba lor transfigurare coloristică reprezintă momente de irepresibilă incitare și emoție. A vorbi de frumusețea strict plastică, adică, în ordine visuală, a acuarelelor lui Cicerone Ciobanu, dată fiind inefabila lor materialitate coloristică (acele indicibile sublimări în roșuri teribil de duioși și de tari sau acele învăluitor-șocante îmbinări de verde și albastru, sau, în fine, acele discret „constructiviste“ tentative portretistice, de o extremă pregnanță a desenului), este, desigur, un fapt perfect îndreptățit dar nu și suficient. Nu este suficient pentru că, în ultimă analiză, artistul explorează o lume în datele ei primordial cosmice, lumea mirifică, de un exotism de-a dreptul dramatic, a nordului dobrogean, cu peisajul ei anistoric și cu oamenii ei inconfundabili în măreția demnă a individualității lor arhetipale. În linia binecunoscutei tradiții a plasticii românești fascinată de acel străniu El Dorado care este Dobrogea milenară, Cicerone Ciobanu ne încîntă, și ne tulburâ cu originalele sale viziuni cromatice. E semn sigur că genul acuarelei își are, neîndoios, reprezentanții de seamă și în rîndul unerilor maeștri de azi.

■ **„LUPTA ÎNTREGULUI POPOR“** se intitulează revista română de istorie militară ce apare ca supliment al revistei „Viața militară“. Întîiul număr al publicației se impune prin acuitatea și diversitatea temelor abordate. Spicuim, pentru edificare, cîteva din titlurile studiilor și articolelor înserate în sumar : **Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă** de general colonel dr. Constantin Olteanu, **Rădăcinile istorice ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944** de general locotenent dr. Ilie Ceaușescu. **Atitudinea potrivnică imperialismului german și fascismului — trăsătură constantă a armatei române** de conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia, **23 August 1944 — începutul unei ere noi în istoria poporului român** de prof. univ. dr. Ștefan Lache, **Revoluția românească din August 1944 — consecințe internaționale** de colonel Constantin Căzănișteanu, **Ne-au dezarmat românii** de Valeriu Avram, **Din culisele relațiilor dintre Antonescu și Hitler** de conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, **23 August 1944 — peste un milion de ostași români au răspuns prezent (corecții obligatorii în analiza unei balanțe de forțe)** de maior dr. Ioan Talpeș, **Evenimentele din România din August 1944, în documente de arhivă britanică** de maior dr. Mihail E. Ionescu, **Trimisul special al lui Hitler raportează : „Ordinele mareșalului sînt sabotate la al doilea nivel“** de locotenent colonel Ion Jianu ; **Coaliția României de la 23 August 1944 văzută din capitalele lumii** de dr. Gheorghe Buzatu, **Veteranii își amintesc** de colonel dr. Constantin Ucrain.

Consacrat deci istoricului act de la 23 August 1944, sumarul publicației propune o imagine revelator analitică, implicit monografică, a memorabilului eveniment al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Așteptăm cu viu interes următoarele apariții ale publicației și urăm colectivului redacțional trainice succese în activitatea sa.

■ **FABULE CU SAU FĂRĂ MORALĂ** (Editura Eminescu), cartea cea mai recentă a lui Nicolae Dragoș, reprezintă una din cele mai concludente contribuții la afirmarea „genului“ respectiv în context contemporan. Într-o desfășurare epică amplă, plină de vervă, bogată în „peripeții“ realist-alegorice de mare pregnanță, fabula cultivată cu deosebit har de Nicolae Dragoș propune un mod de lectură pe cît de destins și plăcut, tot pe atît de „provocator“ în ordinea „lecției“ morale, cu discretă și revelatoare limpezime formulată. Pe scurt spus, ibzinda artistică a autorului rezidă în deplina știință de a ține dreaptă cumpăna între de-acum milenarele exigențe gnomico-prozodice ale speciei și voluptuosul apetit pentru atît de vie sursă de inspirație propusă de avatarurile etice ale existenței social-umane contemporane. Tandrețea ofensivă a radicalității morale ni se pare a fi elementul ce „face muzica“ inconfundabilă a fabulelor lui Nicolae Dragoș. De mare și savuroasă elevație plastică este coperta volumului datorată lui Eugen Taru.

■ **TABĂRA DE SCULPTURĂ ÎN AER LIBER — MĂGURA-BUZĂU**, ne informează poetul Gheorghe Andrei, își adaugă în acest an a XV-a ediție în poiana numită Fîntîna lui Ion, în partea de nord a punctului turistic Ciolanu. Blocurile de piatră din cariera Ciuta-Măgura, spre a căpăta formele dorite de sculptori, au trecut mai întîi prin mîna celor 14 cioplitori din satul Tisău, obișnuiți cu tradiția modelării pietrii din tată în fiu. Dar iată numele sculptorilor ce îmbogățesc peisajul statuar de la Măgura cu noi opere, în număr de 16, conduși ca și în edițiile precedente de Gheorghe Coman, secretarul Asociației Uniunii Artiștilor Plastici din Buzău ; **Claudiu Filimon, Alexandru Nancu, Alexandru Lupu, Andrei Marina, Alexandru Paraschiv, Corneliu Tache, Vasile Ivan, Alexandru Ciutureanu, Marian Zidaru, Mihai Stănescu, Cristian Bedivan, Mihai Istudor, Alexandru Galaj, Aurel Vlad, Pompiliu Pirvan.** De reținut că o parte din sculptori sînt pentru a doua oară la Măgura (Claudiu Filimon, Corneliu Tache, Vasile Ivan, Marin Zidaru, Mihai Istudor). Ceilalți sînt colegi mai tineri, dornici de afirmare, de a lăsa și ei ceva din amprentele talentului lor, aici, la Măgura Buzăului, în inspiratul muzeu al pietrei în aer liber.

Cronicar

ARGUMENTE PENTRU ȚARA DE MÎINE

Acoperișul

Cine iubește Maramureșul, cine-l iubește cu adevărat, pentru toate cîte au fost știute și vor rămîne știute prin poveștile porților sale, prin odmorile pietrelor sale și, mai ales, prin nedezmințirea oamenilor săi drept adevăruri ale obîrșiilor niciodată pustii, trebuie să fi intuit că fără acest „Acoperiș" numit Maramureș ploile și furtunile veacurilor s-ar fi revărsat nimicitoare către vatra pe care tot arde fără odihnă focul viu al omeniei românești.

Cine iubește Maramureșul, cine-l iubește pînă la înălțimea visului și se contopește cu particularitatea „omniei" sale pînă la uitarea de sine, trebuie să fi simțit ca pe acele meleaguri se cerne din stele, odată cu boabele de rouă, pe frunțile oamenilor și pe frunțile florilor apa vie fără de moarte a unui dor netălmăcit și necuprins.

Din București pînă la Sighetul Marmației te poartă pe drumul său de fier trenul, vreme de-o noapte-ntreagă. Mai picotești, mai cotrobăi prin aminuri ceva de-ale sufletului, mai schimbi două-trei vorbe cu cei care se nimeresc prin preajmă și-ți ocolește somnul, noaptea se leapădă pe lîngă tren și, numai bine, dimineața îți ese în cale, ca un prieten apropiat, acolo departe în nord, pe peronul gării modeste din Sighetul Marmației. Un aer tare îți pătrunde prin pori spălîndu-ți ființa de praful oboselilor călătoriei. Te simți dintr-odată alt om și dintr-odată cuprinzi înțelesurile simple ale vieții cu ochi mai limpezi. Aerul tare al dimineților din Maramureș poartă în valurile sale cele mai ciudate esențe care tot suind dinspre adîncurile vieții și ale pămîntului revarsă în cel venit, mai de aproape sau mai de departe, fluidul nevăzut, dar indeobște simțit, al omeniei. Așa se face că de fiecare dată, cînd poposesc în Sigheta Marmației, *Inima de Lumină a Maramureșului Istoric*, cum simt și cum nu uită să numească această veche vatră românească locuitorii, înot prin aerul său tare cu o bucurie neînțeleasă și-mi caut la întîmplare prietenii, fără să-mi fie nici o clipă teamă că s-ar putea ca nu-i găsesc pe la rosturile lor și pe la casele lor, așa cum îi lăsasem în amurgul unei alte plecări nevoite spre adîncul zărilor de druguri.

La Sighetul Marmației, prietenii mei se-ndeletnicesc peste an cu cele mai felurite meșteșuguri. Unii sînt șoferi, alții profesori, unii pictori grafi, alții milițieni, unii țărani ortodocși, alții bibliotecari, unii medici, alții tipografi, unii forestieri, alții, poeți... Dacă-ar fi să le-nșir tuturor numele, atunci s-ar putea întocmi o adevărată listă catagrafică. Dar cui ar folosi, de vreme ce noi ne cunoaștem bine și ne prețuim dincolo de numele noastre? Noi între noi simțim cum bate, acolo sub acoperișul țării, la Sighetul Marmației, cel mai exact ceasornic al omeniei și ne bucurăm cu simplitate că mai putem schimba o vorbă despre mersul stelelor și despre mersul lumii.

Ca peste tot în cuprinsul românesc, și la Sighetul Marmației s-au întîmplat miraculoase transformări urbane, iar marea industrie, cu tot ce ține de puterea și dimensiunile impresionabile ale gigaților, a început să-și facă și aici simțită, din plin, prezența. Altfel spus, într-o firească alcătuire a tuturor adevărurilor noastre, și la Sighetul Marmației viața se desfășoară normal. Adică de la bine spre mai bine.

Gîndul meu se-ntoarce mereu pe culmea dealului Dobonieș, acolo unde Mihai Dăncuș împreună cu toți oamenii săi de la muzeul din Sighetul Marmației au strămutat cu migală, cu patimă și cu dragoste douăzeci de gospodării maramureșene conturînd imaginea celui mai vechi sat românesc dacă ținem seama că cea mai bătrînă casă din acest cătun are aproape trei sute de ani, iar cea mai tînără o sută cincizeci. Sigur, că asemenea secții etnografice, în aer liber, se găsesc și pe alte meleaguri ale țării, dar mie cătunul acesta ridicat în timpla de răsărit a municipiului Sighetul Marmației, pe Dealul Doboieș — îmi oferă mereu șansa raportării în timp la coordonatele sincerității.

Cu Mihai Dăncuș am zăbovit de multe ori la depănarea poveștilor cu oameni simpli și despre oameni simpli. Povești despre întreaga lui dinastie de țărani maramureșeni, cum îi place să-i numească și din care se trage. I-am citit în ochi invidia și nedumerirea de fiecare dată cînd am frunzărit împreună marile monografii despre Maramureș apărute în Japonia, în Franța, în Statele Unite ale Americii. Cum spunea el, toate acele tomuri groase erau scrise cu întreaga pertinență științifică a specialiștilor, dar cărțile rămîneau oricum detașate și reci la receptarea nevăzutului fluid al omeniei, pe care autorii nu-l asimilau decît sub forma unei permanente uimiri și a unei permanente surprize.

Clădită din lemn cu meșteșugul inconfundabil al maramureșeanului, ea poartă pe meștergrindă următoarea inscripție: „ACEASTĂ CASĂ AU FĂCUT FILIP ILIE ÎN ANUL 1812 ÎN LUNA LUI NOIEMBRIE ÎNTÎIA ZI — ATUNCI FELDERUL DE MĂLAI CU ZECE ZLOȚI — ERA FOAMETE". Cum să pot uita această casă, cum să-l pot uita pe prietenul meu Mihai Dăncuș care mi-a înlesnit întîlnirea cu un asemenea fapt de viață mai tulburător și mai viabil decît lectura unei întregi cărți de istorie? Cum să nu mi se întoarcă mereu și mereu gîndul, acolo sus pe Dealul Doboieș? Casa aceea modestă din Maramureș, casa unor oameni care s-au petrecut de multă vreme în pietre și-n iarbă și-n porți, rămîne pentru mine ca un far al adevărului. Omenia pentru a-și dovedi strălucirea are nevoie de o casă a ei, de un acoperiș al ei, de o vatră a ei. Ne-am obișnuit poate prea repede și prea ușor cu ideea că se clădește în România, pretutindeni în jurul nostru, într-un ritm care depășește imaginația. Ne-am obișnuit poate prea repede și prea ușor cu ideea că este firesc să se întîmple așa, de vreme ce toate sînt ale noastre. Dar pentru cei prea puțin obișnuiți cu gîndul sacrificiilor necesare și al fluviilor de sudoare care curg sub temelia acestor edificii n-ar strica totuși o călătorie de o noapte cu trenul pînă pe dealul Doboieș din Sighetul Marmației. Dacă această călătorie coincide cu ziua tradiționalului tîrg țărănesc, atunci cel sosit acolo îl va găsi neîndoielnic, pe Mihai Dăncuș împreună cu ceilalți muzeografi în secțiile muzeului. Chiar dacă e luni, și, după program, ar fi zi liberă. Dar, cum cred toți oamenii muzeului, și nu se sfiesc să o spună, celui care s-ar dovedi mirat de aceasta, o dată pe lună merită să renunți la un drept al tău numai și numai de dragul acelei dinastii de țărani care intră să-și vadă Casa de la muzeu și să-i mai întrebe pe-ai lor, cei ce au în grijă păstrarea trecutului, cum să le mai fie de folos. După o asemenea lecție de viață și de omenie, fără îndoială se va putea înțelege de ce Maramureșul stă ca un Acoperiș la casa cea mare a țării.

George Țărnea

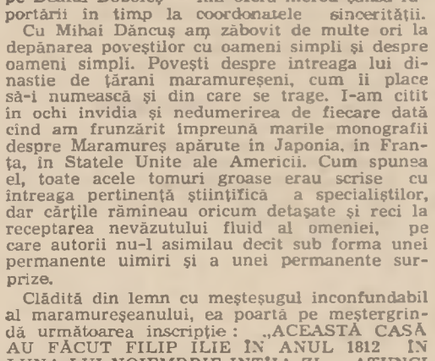

Desene de Oprea Georgescu

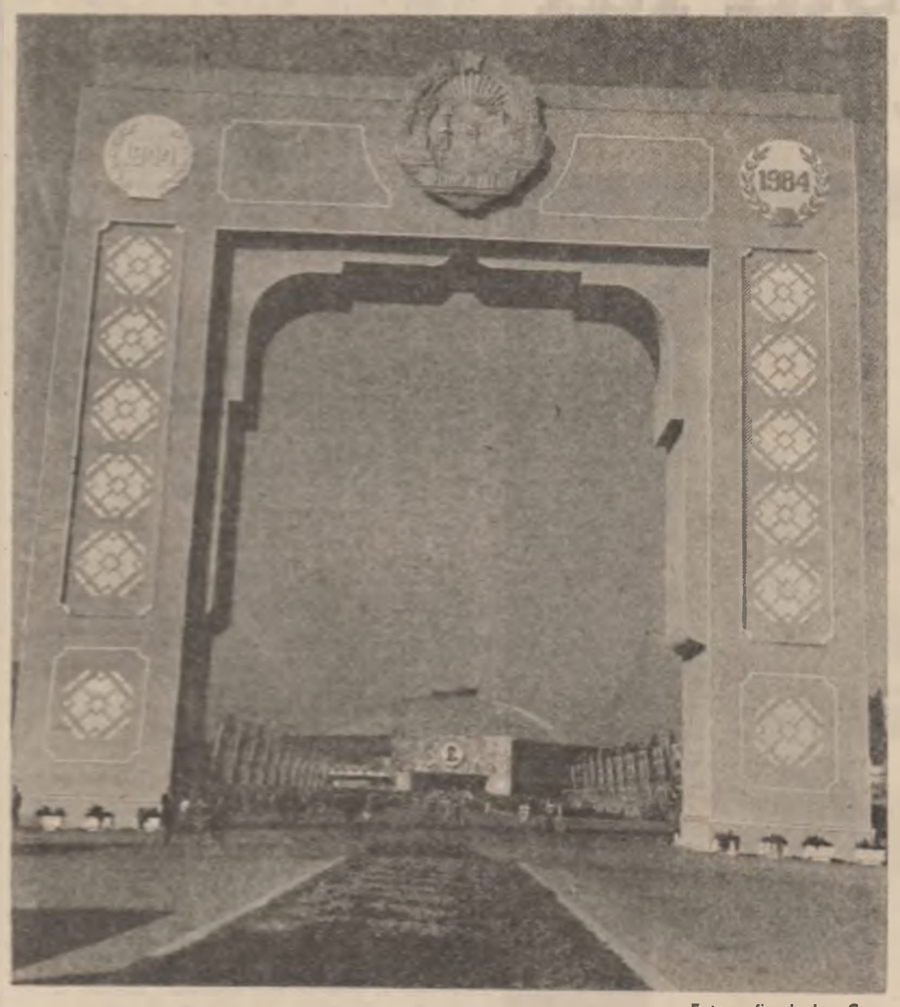

Fotografie de Ion Cucu

Apariția, nu cu multă vreme în urmă, a Proiectului de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., document de mare însemnătate pentru viitorul socialist al României, este un bun prilej pentru tinerii scriitori de a lua, încă o dată, o foaie de temperatură morală și politică a țării, în acest septembrie luminos. Ei sînt poeți și prozatori, dar, mai ales, reporteri, adică și conștiințe ale momentului politic; a fi scriitor tînăr și a merge prin țară, prin cîmpie, pe dealuri, în deltă, în Bărăgan, înseamnă a cunoaște realitatea așa cum este ea, a pregăti mai întîi o operă care transformă realitatea, așadar clipa, în literatură, adică în durată. Mulți dintre scriitorii tineri de azi fac reportaj nu numai cu sentimentul că pregătesc creația lor literară de mîine, ci și cu gîndul de a da o ilustrație integrală și cît mai fidelă a României de azi, de a prospecta, în prezent, datele realității de mîine. Un astfel de caracter prospectiv al culturii este ceea ce, în proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al P.C.R., figurează la loc de cinste. Tinerețea reporterilor, încrederea lor în viitor, gîndul că în țara de azi ei văd țara de mîine, — iată argumente pentru descoperirea realității, pentru descoperirea unei Românii fundamentale.

Delta e un paradis în care se trăiește greu

Viața în Deltă nu e ușoară. Trăiesc greu și cei care s-au născut aici și știu rosturile și semnele apelor. Vislesc de mici, nu de plăcere, nu dintr-o pasiune sportivă sau pentru un plăcut sfîrșit de săptămînă. Vislesc ca să ajungă de la o familie la alta, de acasă la magazin (pentru a cumpăra un chibrit, niște sare, țigări sau orice alt amănunt trebuie să te urci în barcă fie că-i vremea bună, fie că apa-i învolburată și șuieră și amenință, fie că trebuie să tragi împotriva curentului sau numai lași barca să plutească), de acasă uneori la școală, vislesc mai ales pentru a pescui adică pentru a trăi. Se războiesc continuu cu apele, se războiesc cu plaurii, se războiesc cu nisipurile ori cu pădurile nesfîrșite. Totul aici este o continuă încordare. Existența oamenilor e strîns legată de pește și peștele se află în apă. Și tot apele sînt cele care au cărat pămîntul și l-au dăruit oamenilor. De aceea orice ți-ar face apa nu te poți supăra pe ea, nu o poți uri, o înfrunți bărbătește, fără ranchiună ca pe un adversar de care depinde însăși viața ta. E-o ordine de neînțeles pentru cei care nu sînt de aici. O ordine care se învață trudind și nu admirînd superbele răsărituri sau amurguri, peisajele în care sînt integrați, ca pe un dar natural! acei pescari cu frumusețea lor enigmatică în lotci înnegrite de vremi, lar ei, acești pescari ai dimineților încă nedefinite habar n-au că viața lor este admirată ca o operă de artă. Ei *sînt* și fiind aici și viața își cere drepturile: e nevoie de școli, e nevoie de magazine, e nevoie de dispensare sau de spitale, e nevoie de alte locuri de muncă, e nevoie — acută! — de specialiști. E nevoie de civilizație. Și pentru toate acestea e nevoie de oameni. De oameni nu de turiști! De oameni care să se așeze în Deltă cu sentimentul siguranței și duratei, cu aerul firesc că se află pe-un loc al patriei, simplu și firesc — nu eroic — asemenea Deltei.

Pentru că au văzut foarte multe și au trăit și mai multe, oamenii Deltei sînt circumspecți cu cei care vin la ei, sînt amabili și plini de bunăvoință, dar în cadrul unor limite dictate de experiența lor care i-au învățat să-și ducă existența mai mult pe cont propriu. În momentul în care cei ce-au venit și-au tocmit așezări și au probat că vor să rămînă, oamenii Deltei se deschid către ei cu partea frumoasă a sufletului. Dumitrița și Aurel Moisei din Caraorman au măsurat distanța dintre două grinduri nu numai cu lotca, nu numai cu

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

O zi din viața toamnei

Ozi petrecută împreună cu Petre Pătrașcu, președintele C.A.P.-ului Siliștea, comuna Purani, județul Teleorman, o zi care, iată, fără a face eforturi prea mari, a venit dinspre vară pînă în vecinătatea echinocțiului de toamnă. Cu alte cuvinte, o zi săgetată de vipii, la fel de rotundă ca soarele ce o pardosește abundent cu lumină.

Așezați pe cenușarga docarului, mărturisim cu privirile cîmpul, ascultăm foșnetul lanurilor de porumb, tulburați doar de tropotul moale al cailor.

Frumoasă vară am avut, îl aud rostind ca pentru sine pe însoțitorul meu. Uite, zice el, cîmpul acesta la care ne uităm acum nu este altceva decît portretul ei la scara de unu pe unu. Aici, și Petre Pătrașcu îmi arată arăturile din față, a fost unul din cele mai bogate lanuri de grîu ale noastre. O adevărată splendoare. Spicul cît vrabia, așa cum obișnuiesc să spună, uneori, scriitorii. De altfel, peste tot grîul s-a dezvoltat bine. Pe măsura vigorii lui au muncit și oamenii. L-au strîns repede adică, așezîndu-l la adăpost, în hambare. Mirиștile au avut parte de o viață extrem de scurtă. Tractoarele au intrat grabnic în brazdă, pregătind pămîntul pentru viitoarele recolte. Deși în aparență pare lipsită de orice urmă de poezie, o cîmpie arată are, totuși, frumusețea ei. Mai ales cînd este arată la timp.

Văzute de departe, ogoarele semănînd cu rîndurile unei scrisori caligrafiate de o mînă uriașă. De ce n-am admite, oare, că într-adevăr ele sînt ilustratele prin care anotimpurile își trimit, unele altora, mesaje? Bunăoară, vara îi comunică toamnei că totul e-n ordine, pămîntul și-a făcut conștiincios datoria. Toamna îi spune iernii să vegheze cu grijă la liniștea sensurilor, să le conducă sănătoase pînă în poarta primăverii.

Curînd, continuă Petre Pătrașcu, vom începe culesul porumbului. Păstrînd aceleași ritmuri de lucru vom împlini cum trebuie un an agricol foarte bun. Deocamdată, ne grăbim să finalizăm recoltatul sfeclei de zahăr. Producția planificată este de 42 tone la hectar. Am depășit-o însă pînă acum. Totodată, acționăm pentru completarea bazei furajere. Deja am depozitat aproape 600 tone fin lucerna.

Ziua e spre amiază. Zările se văluresc ușor, semn că soarele dogorește încă destul de puternic. Docarul înaintează „umăr la umăr" cu un „cring" de floarea soarelui. Ajungem în marginea grădinii de zarzavat.

Am cultivat aici, intervine președintele, 20 ha vinete, tot atîtea de ardei și 15 de tomate timpurii. Producțiile sînt deosebit de mari. Un singur necaz ar fi: I.L.F.-ul nu vine întotdeauna la timp să preia legumele culese. E trist, cu adevărat trist să vezi roșii așa de frumoase depreciindu-se.

Roșiile sînt, pe bună dreptate, foarte frumoase. La fel se poate spune și despre vinete. Frumoși sînt și ardeii. De o frumusețe aparte sînt însă oamenii care trebăluiesc de zor printre rînduri. Oameni harnici, adaugă Petre Pătrașcu, buni cunoscători ai tainelor grădinăritului. Constatarea acestora poate fi făcută și în gospodăria fiecăruia dintre ei. La Siliștea nu există curte fără grădină. Sînt acoperite în acest fel nu numai necesitățile zilnice, ci și cele legate de aprovizionarea de toamnă.

Flancată în stînga de lanul de floarea soarelui, grădina răspunde chemării acestuia cu nenumărate flăcări purpurii, compunînd împreună un tablou de o rară ritmicitate cromatică.

Cam asta e cu vara, conchide bărbatul de lîngă mine. Fiecare lucru întîlnit la început de toamnă pe cîmp este un detaliu din fizionomia ei. Ce ne mărturisește statura porumbului? Ne mărturisește că vara a fost înaltă. Ce ne spun ogoarele? Ne spun că n-a fost leneșă, a mers constant cu pași mari.

Ce zic pălăriile de floarea soarelui? Zic că în vasta ei încăpere a fost suficientă lumină.

Dar strugurii despre ce anume vorbesc? întreb într-o doară, în timp ce gust cu poftă dintr-un ciorchine auriu.

Ei depozitează esențele tari ale verii, e de părere președintele.

O zi din viața toamnei, o zi ca o splendidă fotografie a verii. Caii poartă docarul spre marginea ei. Înainte de a trece dincolo de ramă, în noapte, mai privim o dată cîmpul. Îi ascultăm răsuflarea. Zarvă de lumini îndepărtate. E cringul de floarea soarelui. Foșnet de hîrtie învechită alături. Sînt lanurile de porumb. Murmure adînci în apropiere. Sînt fostele miriști năpădite de brazde. Aerul se face din ce în ce mai răcoros. Pretutindeni, zvon de pepene galben. Și parcă de afuzali.

Ștefan Mitroi

Despre căldura secretă a hîrtiei

E o senzație cu totul specială să faci parte din tagma consumatorilor de hîrtie (fie că ești scriitor, fie că ești ziarist) și să te afli deodată aici, la „Letea", copleșit de valurile uriașe de hîrtie albă, terifiant de albă. Pe hîrtia aceasta îți caligrafiezi ceea ce ai de spus semenilor tăi, hîrtia aceasta îți poartă apoi numele înscris cu cerneală de tipar. Și nu poți să nu încerci, mai presus de toate, un sentiment de culpabilitate: este imposibil ca tot ce ai scris pînă acum să fie pe măsura valorii în efort uman și lemn nobil de brad sacrificat într-o continuă stare de lumină. Multe am să uit dar niciodată cuvintele lui Ionel Rusei, secretarul uteciștilor de la Combinatul de celuloză și hîrtie „Letea": „La noi alergi serios pe lîngă mașină pînă îți iese hîrtia bună, băieții muncesc și transpiră, nu glumă și, la urmă, nu-ți cade bine să vezi cum foaia rostuită cu greu de tine este acoperită cu prostii. E o plăcere în schimb să vezi cărți bune tipărite pe hîrtia noastră, o recunoști imediat, are un imprimeu special. Cînd e o carte bună, parcă și hîrtia e mai frumoasă." Ionel Rusei vorbea iar eu încercam să mă fac cît mai mică. Văzusem în holul de la intrare colecția ziarului la care lucrez și nu eram deloc sigură de perfecțiunea a tot ceea ce scrisesem pînă atunci. Și nu eram sigură nici de perfecțiunea a ceea ce urma să scriu de atunci înainte. Deși tare aș fi vrut să fiu. Și chiar îi promiteam lui Ionel Rusei că voi fi. Dar numai în gînd. Și mă mai gîndeam că „Letea" ar fi un bun loc de pelerinaj pentru toți cei care scriu pentru a fi citiți de ceilalți. S-ar economisi astfel multă pădure de brad, ar apărea mult mai puțină maculatură.

„Fără Letea și fără activitatea ei neobosită greu se poate închipui mișcarea socială, politică, artistică și literară a poporului nostru." — spunea Zaharia Stancu. Dar nu trebuie să fii neapărat un mare om de cultură pentru a fi în stare să apreciezi la adevărata lui valoare rodul muncii oamenilor de la Letea. Cu un mic efort de imaginație poți vedea acest loc legat de alte continente prin panglici imaculate de hîrtie. Ziare din S.U.A., R.F.G., Belgia, Olanda, Elveția, Austria, Portugalia, India, Peru, Grecia, Turcia, Kuweit, Irak, Iran, Anglia, Egipt, Spania, Japonia, Brazilia apar tipărite pe hîrtie de Letea, combinatul fiind realmente asaltat de comenzile externe. Cu ajutorul lui Ionel Rusei rememorez biografia de un secol a Combinatului. A luat naștere în 1881, sub denumirea orgolioasă de „Prima societate română de fabricare a hîrtiei." Semăna cu un sat ceva mai răsărit, ascuns printre lanurile de cereale de la marginea urbei lui Bacovia. La intrare, vila patronului. Prin fața ei treceau iarna, pe sănii trase de boi, bușteni, materia primă. Vara, tulpinile mirosind amețitor a rășină, veneau pe Siret. Astăzi, Combinatul este înconjurat de cartiere noi, el însuși devenind un cartier în miniatură. Găsești aici tot ce vrei: bibliotecă, sală de spectacole, sală de sport, teren de sport, grădiniță, liceu, bazin de înot, cămine, dispensar, spații de joacă pentru copii. În schimbul unor atari condiții, oamenii Letei consideră firesc să se afle pe primul loc în țară atît prin cantitatea cît și prin calitatea hîrtiei. Dacă înainte de naționalizare se fabricau aici pînă la 5 790 tone de hîrtie, astăzi doar Mașina XI produce 80 000 tone anual. Am făcut de altfel, cunoștință și cu Mașina XI. Mi-a fost prezentată ca o făptură vie. La prima vedere seamănă cu un transatlantic. Pe la un capăt intră bușteni, pe la celălalt izbucnește cascada albă. Sulul de hîrtie astfel format are o lățime de 7 metri. Să fii un scriitor mediocru, eventual grafoman și să visezi că ai de umplut cu text toată hîrtia asta, ei, da, aceasta se cheamă un adevărat coșmar, o adevărată penitență! Îi spun asta lui Gheorghe Farcaș, Erou al Muncii Socialiste și responsabil al Mașinii XI. Zîmbește. De rîs, ride rar. Oricum, începe să considere că merit să știu mai multe. Trece la pupitru și apasă pe citeva butoane. Pereții uriași ai navei se dau uruind la o parte. Din măruntaiele mașinăriei izbucnește o căldură infernală. Se vede acum tot drumul hîrtiei, de la o stare de agregare la alta: solid-lichid-solid. Lemnul transformat în pastă mecanică țîșnește în sus cu forță, apoi se prăvale printre mareele de aer cald, apoi este purtat pe orizontală cu o viteză uluitoare, apoi la capăt, colosul acela de hîrtie, ca o splendidă teroare.

Și iarăși povestește Ionel Rusei: „În 1976, abia fusesem lăsat la vatră, cînd am luat parte la unul din cele mai importante evenimente din istoria Combinatului: intrarea în funcțiune a Mașinii XI, o investiție de un miliard, reprezentînd instalația complexă care urma să producă, ea singură, aproape de două ori mai mult decît toate celelalte mașini ale noastre la un loc. Toată lumea aștepta cu sufletul la gură. În fine, la 12 aprilie (țin minte data aceasta de parcă ar fi ziua mea de naștere) a ieșit prima coală! Oamenii se adunaseră la înfășurător ca la o manifestație. Mi-am oprit și eu atunci o bucățică de hîrtie. Am cîntărit-o în palmă, am mîngîiat-o, am privit-o, am mirosit-o. Era grozavă! Eram foarte mîndru de ea. O mai am și acum!" Tare mi-ar fi plăcut să fiu acolo atunci, să pot vedea fețele băieților lui nea Gică Farcaș. Băieți care, abia ieșiți din adolescență își recunoșteau lipsa de experiență în „dresarea" unei mașinării atît de complicate, chiar dacă la ora aceea erau considerați drept adevărați asi în meserie.

Numai cel care îi cunoaște pe Gheorghe Farcaș, Ionel Rusei, Maria Ojogel, Mihaela Diaconescu, Dorina Nechita, Vasile Stache, Maricica Farțade, Valentin Coșa, Mariana Vrînceanu, Laurențiu Ursu, Silvia Marian, Vasile Sofronie, Florentina Zamfir, Ionel Prisecaru, Constantin Frigure și pe atîția alții, numai cel care i-a auzit vorbind, măcar o dată, despre cantitatea de suflet care se încorporează în substanța hîrtiei pentru ca aceasta să fie atît de albă, numai cel care a fost acolo, la Letea, poate simți, cînd atinge cu palma această foaie de ziar, căldura ei secretă și bucuria ei de a fi inscrisă cu vorbe de bine și de temeinicie.

Gabriela Hurezean

ion andreiță

Apele munților mei

Apele munților mei
Au nume de bărbați
Au nume de femei

În crestele Carpaților-părinți
Acești bărbați joacă hora desculți
Aceste femei și aceste fecioare
Cu miresme la subsuoare

De dimineață și pînă-n amiază
Singe fierbinte în trupuri nechează
Izvoare vii, neastîmpărate
Dezlănțuie horele toate
Pînă devin bărbații bărbați
Și femeile cumpătate

Aceasta se întîmplă spre seară...

Își iau nume apoi, Oltul și Jiul
Siretul, Mureșul,
Repede, Negru și Alb — Crișul
Toți frați de cruce și de povară

Se însoțesc cu Cerna și Bistrița
Cu Prahova, Tîrnava și Putna
Cu Ialomița

Bărbați și femei, în piscul puterii
Fecundînd nopțile pămîntului țării
Sub streașina lunii, ca mierea

Spuneți-mi, din atîtea împărății
Cîte-a purtat și-o să mai poarte vrerea
În ce limbă și sub care temei
Apele au nume de bărbați și femei?

Marină

Se bate-n orizontul mării
Un gînd în dunga disperării
Sinucigaș fără simbrie
Mă-ntreb de ce a fost să fie

Pe margine de căutare
El își află înmormîntare
Neînfricat de apa-adîncă
Delfin suav răpus de stîncă

Ochii uimiți de-atîta soare
Par a clipi în nemișcare
Dar de sub solzii argintii
Răsar piraie vineții

Amiaza nu mai poate duce
Mireasma și duhoarea dulce
Iar către seară, pe-nnoptat
Se-mpute locul ne-ntinat

Nu poate luna să cuprindă
Atîta vaer în oglindă
Nici marea nu poate încape
Atîta grea singurătate.

Protest

Lui Marin Sorescu

Fiecare purtăm cu noi o cruce
Mai grea sau mai ușoară
Ursuză sau ademenitoare
După cum ni s-a repartizat la plecare

Și noi zîmbim mulțumiți ursitoarelor
Ca pentru cel mai de preț dar
Fără să știm că ducem în spate
Propria noastră condamnare la moarte

Ne rostogolim în lume apoi
Încurcîndu-i rostul și ițele
Uneori ne facem cîrji din propria cruce
Pentru încă un an și-o răscruce

Și urcăm, tot urcăm în timp
Modelîndu-i monstruos curgerea în oglinzi
Obligîndu-l să ne încapă chipurile schimonosite
Surogatul filozofiei noastre îngălbenite

Ajunși sus observăm că am mai obosit cu o viață
Crucile ne așteaptă și ele obosite de partea cealaltă
Și c-un ultim crîmpei de privire-n cădere
Ne mirăm protestînd de această nepreveăzută împerechere.

Între mine și oameni

Între mine și oameni
Inima mea
Pentru ca drumurile lor
Să se arcuiască
În curcubeie și copii

Între mine și oameni
Cuvîntul meu
Pentru ca ritmul lui
Să le potrivească pasul
Cu fericirea

Între mine și oameni
Moartea mea
Pentru ca luceafărul serii
Încălzit de vama
Trecerii mele
Să le cutreiere pașnic
Somnul.

Veghe de doi

Veghează-mă de la distanță
Pe anul rotund, călător
Orele verzi dimineață
Se-aprind pînă seara și mor

Întinde un deget prin ceață
Vag semn îndoielii din noi
Alunecă scrîșnet de ghiață
Pe-amurgul vremelnic de doi

Prăpastia stinge-o-ntr-o punte
Gînd bun pentru gîndul ascuns
Ori du-te și-oi crede că totuși
Cu veghea duios te-ai pătruns.

Aproape o clipă

Prieteni
Zilele-mi sînt numărate
Pe degete
Orele scumpe
Minutele prețioase
Clipa aceasta
Dacă în afară de respirație
Nu înseamnă nimic
Ucideți-o mai repede.

Moții pe drumul Vienei

exasperați de continua înăsprire a spolierilor și regimului de muncă forțată, de acumularea abuzurilor și asupririlor, de lipsa de receptivitate a organelor administrative imperiale din Transilvania, disperarea moților a alimentat speranța în posibila intervenție a împăratului în favoarea lor. Și această speranță a luat înfățișarea plingerilor depuse în îndepărtata Viență la picioarele și mai îndepărtatului tron imperial.

Drumul ierarhic al unei plingeri împotriva organelor administrative ale domeniului cameral ar fi trebuit să străbată următoarele trepte ierarhice : șpan, provizor, magistrul minier, Trezaurariatul (din Sibiu), Guvernul Transilvaniei, Cancelaria Aulică (din Viena) și abia apoi să ajungă la Împărat. Ignorarea acestei ierarhii — chiar dacă după anul 1780, ai luării coroanei de către Iosif al II-lea, apelarea la suveran era admisă oricărui supus din Imperiu — era privită de către autoritățile transilvănene ca act de insubordonare, ca sfidare, de unde crunta lor răzbunare față de cei care și-au luat răspunderea drumului la Viena și chiar față de rudele lor.

La „întoarcere", plingerile care au fost depuse la Viena, și purtau „înalte rezoluții", au coborît însă toate aceste trepte, încet, extrem de încet, încărcîndu-se cu tot felul de rezoluții, adăugîndu-li-se referate, întimplări din partea autorităților vizate, concluziile unor comisii de anchetă, și acestea, pe cît de încete și de părtinitoare, pe atît de costisitoare — s-au împotmolit adică în articulațiile unui aparat administrativ anchilozat, rău voitor față de iobagi prin însăși compoziția sa nobiliară și, în multe privințe, de rea credință și în raport cu intențiile politicii imperiale.

Chiar dacă în paralel cu plingerile înaintate Vienei nu a scăzut valul petițiilor și reclamațiilor adresate organelor transilvănene la diverse nivele, speranțele s-au investit în acestea, cu tot dramatismul „ultimei șanse".

Cei care au plecat spre Viena erau oameni care dobîndiseră o sinceră și trainică investiție de încredere din partea iobagilor. Pentru ei se făceau colecte spre a se strînge — din marea lor sărăcie — banii necesari drumului, în mîinile lor se predau odată cu plingerile și ultimele, disperatele speranțe. Așa cum scria Horea la Viena în finalul petiției sale din anul 1780 — „foarte i s-a pus în vedere că fără o rezoluție de care satele să se poată ține să nu cuteze a se întoarce".

În această perioadă satele au dus și o luptă acerbă pentru a institui juzi și jurați care să le apere interesele. Sistemul era acela că provizorul trebuia să desemneze ca jude pe unul dintre cei trei propuși de sat. Or, făcînd trei propuneri favorabile și blocînd astfel posibilitatea provizorului de a numi oameni săi, s-a ajuns la tulburări, ca în decembrie 1779, în comunele Riul Mare, Riul Mic și Cimpeni, unde intențiile provizorului au fost deînțelese. Așa se explică faptul că au apărut o serie de juzi devotați satelor lor, ca Dumitru Todea și Ursa Gomoș, sau cei condamnați în procesul tulburărilor de la Cimpeni.

Concomitent, se menține și ofensiva plingerilor împotriva juzilor abuzivi și tiranici, „cozile de topor", ca Vasile Goia din Vidra și fiul său Dumitru Goia (care i-a succedat în funcție), care în afară de faptul că a făcut avere din abuzuri, maltrata oamenii în așa hal încît pe unii ca Grigore Rus l-a făcut invalid ; sau ca Macovei Bota, șpion activ al dregătorilor, căpătuit fabulos, denunțător neobosit, care, printre altele, a fost acuzat că a ajuns jude numai prin voința provizorului, că a bătut și chinuit oamenii de moarte, că pe o femeie însărcinată a bătut-o de a murit și ea și copilul, că a adus execuția militară asupra satului Riul Mare, etc. Asupra acestora și a altora ca ei, ca Sim Burz, Onu Oneț, vor răzbi abia în timpul răscoalei, cînd le vor aplica o aspră judecată, pe Vasile Goia, de pildă, aruncîndu-l legat de pe o stîncă înaltă, iar pe Sim Burz omorîndu-l împreună cu soția și cu doi fii.

Cei care au plecat spre Viena știau bine cît de mare era dușmănia și prigoana pe care o atrăgeau asupra lor din partea autorităților, știau că numai pentru dus aveau nevoie de o lună de mers (pe jos), știau că vor fi niște apariții „ciudate" în atît de luxoasa capitală, că așa cum mărturisesc în finalul plingerii din anul 1783, lipsiți fiind de bani de cheltuială se luptau cu cea mai neagră mizerie : știau că nimeni nu va fi dispus să îi ajute, că vor străbate cu greu „vămile" porților imperiale și — chiar dacă nu au știut, după primul drum au putut afla — că prezența lor era nedorită în marele și strălucitorul oraș unde toți erau aplecați să ignore oceanul de mizerie și suferință din care se alimenta bogăția și risipa lor.

În temeritatea și strășnicia cu care au urmat acest drum — Horea l-a „căutat" pe Împărat de patru ori la Viena și odată la Buda în răstimp de patru ani — putem întrezări ceva din asprimea și ofuirea acestor oameni ai munților, în neclintirea hotărîrii lor de a înlătura tirania și asuprirea sub care geneau semenii lor, cît și din voința lor de a îndeplini cu orice sacrificiu misiunea pe care și-au asumat-o.

Între primii trimiși au fost reprezentanții comunei Riul Mare și între ei, cel mai insistent, mai înțelept, singurul care a reușit să obțină o audiență personală la Împărat, Horea. Se numea Ursu Nicola și i se spunea Horea (poate, mai corect ar fi să scriem „Horia"), pentru talentul său de a hori — de a cînta. S-a născut în Arada Albacului (aparținînd de Riul Mare), aproximativ în anul 1830. Pe soția sa o chema Ilina și avea doi copii, Ion și Luca. Era un supus cameral sărac, după cum rezultă atît din cuprinsul testamentului său, cît și din faptul că fiul său mai mare a fost dat de la vîrstă fragedă ca slugă la Todor Nan. După ce s-a impus ca exponent al luptei iobagilor și autorităților l-au urmărit cu furie, numindu-l în rapoarte „faimosul agitator", „cocoana răufăcătorilor", „rădăcina nesupunerilor", „faimosul antesignar" etc., a fost obligat să se refugieze la Călata (lîngă Clucea), muncind ca jeler pe moșia contelui Bánffy.

Pe fratele său, Petru Nicula, l-am întîlnit la procesul din 1778, cînd scaunul provizorului l-a condamnat la 25 de bite „zdravene", pentru „vina" de a se fi dus cu plingeri la Sibiu ; iar în anul 1782, după ce s-a aflat că Horea a fost la Viena, provizorul Dévai l-a închis o vreme în carceră, l-a amendat abuziv în mod repetat și a pus să-l bată atît de crunt încît a zăcut luni de zile la pat, fiind mereu acuzat că provoacă rezistențe și tulburări. Nu puțin a avut de suferit și nobilul Ioțe al său, Damian Nicula, zis și Dumac, despre care, de pildă, șpanul Domeniului de Sus, Incze, a reclamat la 10 iulie 1784 că în timp ce i se aplica pedeapsa cu lovituri de bîtă nu avea timpul să strige că „dacă ne aveți 40 de florini ca acest bătăuș ne îndreptățiți să ceteze pînă la Viena să ne pară pe rînd" și că l-ar fi pus pe fugă cu amenințări pe un străjuitor de-al său.

În august 1781, cînd îmi apăruse pe Împărat la Buda, Horea a fost însoțit și de Dumitru Todea (bunul lui care altcîndva se reținuse să îl împuna cu jude și care fiind în fruntea acțiunilor protestatare de la Cimpeni în procesul ce a urmat a fost condamnat la moarte), Horea și el să zăbovească pe acolo cîteva săptămîni a-l aștepte de la audiență pe cel în timpul răscoalei, pentru ani ulterioare din cancelariile Galiției, a semnătorului suprem, Kaunitz. Fiul său, Todor Todea, a fost printre oamenii, veniți să pășească pe pămîntul natal, ai lui Duca Gavrilă Todea, fiind bătut și rănit în urma primirii pedepsei de 25 de bite prin „Schelmme", fratele lui, Andrei Todea, a fost și pe urmă vîrstnic cînd a murit în închisoarea din Zlatna. Fii acestuia din urmă, deci nepoții lui Dumitru Todea Buta, Nechita și Petru Todea, au fost mereu și ei în centrul reclamațiilor șpanului Domeniului de Sus.

In drumul la Viena din primăvara anului 1783 Horea a fost însoțit și de Cîrstea Nicula, rudă cu el, care era și el privit de autorități ca agitator și urmărit. Într-o reclamație a șpanului Incze din 16 iulie 1784 semnalîndu-se, de pildă, că acesta trecînd prin Cîșpînis, în drum spre Sibiu, în loc să se lase arestat de gornici, jurați și servitori cu care venise să îl prindă, a ripostat și fiind ajutat de mulțime, pe doi dintre oamenii săi i-a bătut grav. Este cuprins, de asemenea, și în adresa Trezauratului către Guvern, din 28 iulie 1784, printre alți autori „turbulenți și cutezători", al doilea, după Horea.

În același drum l-a însoțit pe Horea și preotul Maxim Dumitru din Certeje, care apoi, în noaptea de 29 noiembrie a fost arestat printr-o acțiune surprinzătoare a husarilor și internat la Zlatna. În fața acțiunii populare pentru eliberarea lui, în fruntea căreia s-a aflat Horea și Petru Nicola, provizorul a propus — în raportul către Oficiul Minier — să fie arestat și fiul preotului, însă Guvernul, după o primă hotărîre de a-l pune sub acuzarea procurorului fiscal, spre liniștea spiritelor, a dispus eliberarea lui pe cauțiune.

În primele trei drumuri la Viena Horea a fost însoțit și de mai tînărul și credincios său tovarăș (sub 30 de ani) Oargă sau Cloșca, din Cîrpiniș, care-i va deveni adjunct în conducerea răscoalei și care va împărtăși cu el aceeași cumplită pedeapsă.

RECURS în procesul lui HOREA (II)

«Horea» — sculptură de Ion Vlasiu

Ultimul drum al lui Horea la Viena • Misterul audienței

În toamna anului 1783 Horea a plecat pentru a patra oară la Viena, de această dată cu hotărîrea neclintită de a ajunge în fața Împăratului. Pentru aceasta, fiindcă Iosif al II-lea se afla la Viena, a trebuit să aștepte pînă în primăvara anului 1784. Cum s-a întreținut din sărăcia lui și a celor care l-au trimis în aceste 4—5 luni de drum și așteptare, nu știm. Îl putem bănui însă tenacitatea cu care a înfruntat mizeria și frigul iernii vieneze.

Nu avem informații detaliate asupra modului în care s-a desfășurat audiența lui Horea, în prima zi a lunii aprilie 1874, cînd și-a prezentat plingerile în numele a 9 sate. Nu știm nici ce impresia a făcut asupra Împăratului acest țăran cu frunte înaltă, cu părul lung, cu voce profundă (amintirea populară a reținut că atunci cînd cînta se auzea de pe un munte pe altul), cu privire inteligentă și hotărîtă.

Cert este că pledoaria lui Horea a avut efect asupra suveranului, fiindcă a obținut o dispoziție ulterioară a Cancelariei aulice care dispunea ca Guvernul să preia direct în competența sa examinarea plingerilor, să apere pe cei care s-au adresat Împăratului de persecuții, să oprească executarea pedepselor cu moartea, dînd chiar lui Horea o copie a dispoziției de a nu fi urmăriți și persecutați cei care s-au adresat Vienei.

Nu știm însă dacă s-a discutat sau nu ceva despre o posibilă sculare la luptă a iobagilor. Este firesc să fi discutat despre opoziția nobilimii și autorităților transilvănene față de înaltele ordine imperiale, fiindcă acest aspect intra în conținutul argumentării plingerilor lui Horea. Și, cu acest prilej, este posibil ca Horea să fi dedus aversiunea pe care Împăratul o nutrea față de acestea. Relatarea nobilului Ribiczei din anul 1830 (deci la aproape o jumătate de secol de la consumarea faptelor), care se scrijiină pe o informație pe care o primise de la căpitanul Solder, în sensul că atunci cînd Horea ar fi spus că iobagii își pot rezolva necazurile și folosi forța împotriva nobililor, împăratul ar fi răspuns „Thut ihr das !" („Faceți-o"), pare neverosimilă. Și, nu este plauzibilă nici ipoteza pusă în discuție de Auner, adică Împăratul ar fi întrebat „De ce ați face-o ?" fiindcă în formă interogativă replica este total lipsită de sens și logică.

Nu, Împăratul nu l-a îndemnat pe Horea la răscoală, fiindcă în optica sa, totul trebuia să decurgă din reformele sale. Poporul, ca făuritor al bunurilor materiale pe care se baza economia imperiului și al soldaților care își vărsau sîngele pe cîmpurile de luptă forma în ochii săi „obiectul" unor reforme care trebuiau să îi schimbe soarta, să îl facă mai productiv și mai viguros, dar el nu era privit ca „subiect" politic.

Și, în al doilea rînd, Împăratul nici nu și-ar fi putut permite să îl îndemne pe Horea la răscoală. Abia de 9—10 ani o răscoală țărănească bintuise Boemia și provocase mari perturbații în Imperiu. Pe de altă parte, tocmai în acel an, 1784, există perspectiva unei confruntări militare externe care presupunea folosirea la maximum a tuturor resurselor în scop militar și o răscoală ar fi blocat în Transilvania multe regimente, ar fi dezorganizat căile de comunicații și sistemul de aprovizionare.

E adevărat, armata imperială a intervenit relativ tîrziu cu toată capacitatea de luptă împotriva răsculaților, dar aici a jucat un rol și atitudinea antinobiliară a corpului ofițeresc în frunte cu generalii : e adevărat, Împăratul a procedat la o largă amnistie — dar dorința lui de pacificare cu mijloace blînde, de înmiedecare a băii de sînge pe care o programau nobilii se încadrau în specificul politicii sale demofiliste. Și, pe Horea nu l-a iertat. Și nu l-ar fi putut ierta nici dacă revoluția ar fi fost pe mai largi arii și mai lung timp victorioasă. Or, știind foarte bine că unui conducător de răscoală îi este hărăzită pedeapsa cu moartea, ar trebui să-l bănuim pe Iosif al II-lea de prea crudă perfidie, dacă am presupune că l-a împins în această direcție.

A existat o atitudine demofilă a Împăratului, materializată în reforme care au ușurat soarta iobagilor și care au fost sistematic sabotate și eludate de nobilime, mai ales în Transilvania. De aici a apărut teza „bunului împărat" cu corolarul ei, lovirea în nobilimea care îi bloca bunele intenții. Au mai existat și o serie de împrejurări care au amplificat această părere — sistarea conscripției militare ordonată de Împărat —, dar, mai ales au existat în toamna anului 1784 o serie de situații care au exacerbat vechile și gravele contradicții sociale și naționale, ducîndu-le la pragul „fierberii", făcîndu-le „explozive", ducînd masele țărănești la stadiul de disponibilitate revoluționară, — adică așa cum a strigat Teodor Bălaș din Vașcău : „...dacă mai bine nu va fi, nici mai rău nu poate fi...".

Răscoala lui Horea a izvorît din prea multă asuprire, din prea multă nedreptate, din prea mult amar și prea multă durere. Și a izbucnit în momentul în care toate zăgazurile puse de autorități nu au mai putut opri revărsarea suvoiului. Iar Horea a fost țăranul în sufletul căruia au reverberat mai adînc toate aceste vechi și cumulate [illegible] care și-a asumat riscul fugarului pribeag pentru a solicita Vienei un strop de dreptate și care, atunci cînd nu mai era loc decît pentru disperare, a găsit cea mai mobilizatoare, cea mai eficientă și cea mai ușor de înțeles lozinci pentru declanșarea revoluției : „Loviți nobilimea în numele și la porunca Împăratului !". [illegible] spunem noi și repetăm, știind că va plăti [illegible] acest gest.

Și sîmburele s-a aprins în inima munților. Amănunt s-a aflat în mîna lui Crișan, care l-a făcut [illegible] poate mai repede decît ar fi voit Horea, care — spun unele surse — plănuia să declanșeze răscoala în primăvara anului următor (1785) și poate mai repede decît ar fi voit și Crișan. Nu putem ști exact a cui a fost inițiativa primelor întruniri țărănești. În amintirea pe care Crișan o dă lui Pluariu Molnar, [illegible] a primit „semn" de la Horea ca să strîngă oamenii la Mesteacăn, pentru ultima zi (luminică) din luna octombrie, anunțîndu-i la tîrgul din Brad. Iar în interogatoriul dat în fața comisiei de anchetă, la Alba Iulia, spune, răspunzînd la cea de a șasea întrebare care i se pune, că el a convocat oamenii la Mesteacăn. Dar, cum în întreg interogatoriul său din fața comisiei de anchetă a căutat să-l ferească pe Horea de orice implicare, se pare că în fața mediculul Molnar a fost sincer. Cert este că Horea nu a fost prezent nici la Mesteacăn, nici la evenimentele declanșatoare ale acțiunilor violente.

Desigur, la Mesteacăn, Crișan s-a folosit de numele lui Horea, lansînd porunca de plecare la Alba pentru a primi arme ca grăniceri și pentru a-și primi dreptatea de atîta vreme așteptată. Le-a arătat și o cruce de aur (probabil aurită), ca semn al împuternicirii sale imperiale. Preotul a întărît spusele sale și a doua zi, adică în 2 noiembrie la Curechiu s-au strîns și alte sate, unele venind cu preoții lor în frunte.

În numele lui Horea (și la porunca lui sau nu) hotărîrea la care i-a îndemnat Crișan pe țărani a fost aceea de a merge la Alba să-și caute dreptatea în masă și nu izolat, sau prin reprezentanți cum se întîmplase pînă atunci. Era, deja, în această formă de acțiune un sîmbure de răzvrătire organizată.

Emil Poenaru

tudor gherman

Cîntece pentru rîul Nera

Cine-ar putea să rămînă întreg și totuși să bată
Cu gîndul în bolta cristalelor tale, rîu răstignit
Pe crucea sub care tainic se-nseară în sudul Banatului
Dealul în luncă, mierea în faguri și fagul în doine ?

Care poem din strania batere a clipei spre mal
Poate visli lîngă mrenele tale, rîu sfărîmat
Noaptea pe jarul din bolțile nalte și pulbere tinere
Zvîcnite ca iambii din flaut de poieni aburoase.
Ziua pe dinții din pieptenul care piaptănă veșnic
Viața de moarte, moartea de viață și visul de faptă ?

Cine-ar putea numai să moară dacă sugrumă
Cu panglica ta, fiara cinismului, rîu răsucit
Din firul ce strigă, din firul ce cîntă în imnul maramei,
Din beteala de flăcări ce scoate din matcă taina baladei
Să bată zadarnic în porțile ei veșnic berbecii ?

Versurile mele, dau a răspunde, versurile mele
Invins de coapsa împărătească a vanității,
Mușcat de cobra din vîrful limbii împărătesei.

*

* *

Din tainele primelor zori ai cioplit
Chei potrivite și miraculoase,
Pe astre le-ai dat apoi la tocilă
Și-ntre plăcile erelor le-ai șlefuit
Pînă-au ajuns să descuie trufia
Bălțată, feroce și naltă a stîncii,
Pînă-au șoptit prin lăcătul munților
Cărare albastră, așa cum cărare
Șoptește un zîmbet prin mizga și steiul
Fără de capăt al zilei și nopții.

Îndelung migălit-ai prin ochele vremii
Lucrarea cerești lor chei cu cereasca
Daltă ce foc și rubine a pus
La-nchietura verbelor noastre,
Cu dalta ce limba ne-a ondulat
Ți-ai ondulat și cărarea albastră.

*

* *

Crengi uriașe gorunii despică în vînt
Dar vîntul nu se aude
Din depărtările oglinzii
Și crapii, doar crapii și algele roșii
Modelează-n frunzișul bogat
În norul ce-aleargă după un vis
O serbare cucernică și, în sfîrșit,
Tăcută, tăcută.
Răsturnată, desigur, și neverosimilă
E numai lumea de sus.
Acolo totul se mișcă spre seară
Și seara niciodată spre veșnica
Dimineață a cristalelor tale,
Care mă păstrează pînă dincolo de cercul
De pămînt și ivoriu
Al osiei noastre.

*

* *

Cînd balaurii toți vor veni siderali
Să-mi cînte un vers infinit ca o haită
De bolți fugărite-n mătase de-o altă
La fel de flămîndă haită de raze ;

Cînd totul va fi o veșnică nuntă
Cu este iubind-o frenetic și amplu
Pe bestia lui, pe frumoasa nu este
Cu nopțile sîngelui pline de zori ;

Cînd totul un foșnet va fi care trece
Din unde spre unde nu este niciunde,
Adună din clopotul timpului iarăși
Lanțul chemărilor tale celeste
Riu izvorît din tainele ritmului
Inimii mele în sudul Banatului.

teatru

TEATRUL MAGHIAR CLUJ-NAPOCA

«Nevinovatul»

de DEHEL GÁBOR

Prezentat în premieră în cadrul **Săptămînii teatrului politic** de la Constanța, spectacolul cu piesa lui Dehel Gábor, **Nevinovatul**, pus în scenă de Tompa Gábor la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, atrage atenția în primul rînd datorită caracterului lui analitic. În fața cu un text inspirat din evenimentele și stările de fapt ce au precedat actul istoric de la 23 August 1944, tînărul regizor a urmărit cu precădere relevarea trăirilor personajelor, a vieții lor interioare, a mobilurilor ce determină luarea unei atitudini sau a alteia și, în ultimă instanță, procesul de clarificare, de definire a lor în raport cu realitatea în care sînt implicate. Autorul își plasează acțiunea în Transilvania de Sud, într-un moment în care trupele germane se retrăgeau, încercînd să se amplaseze pe noi poziții de rezistență. În acest context erau nevoite să ducă și o altă luptă și anume aceea de contracarare a acțiunilor forțelor patriotice conduse de comuniști, care duceau la slăbirea și dezorganizarea spatelui frontului. În cazul de față este vorba de încercările de a anihila un **om-cheie**, un specialist în mine și explozibile, despre care se afirmă că se află în zonă, în scopul de a arunca în aer un important depozit de muniții. Dar din rîndurile acestor oameni este arestat învățătorul **Victor Simon**. Piesa are în centrul ei tocmai anchetarea acestui om, încercarea de a-l determina să-și recunoască identitatea (cea presupusă) și să-și divulge „complicii". Mergînd consecvent pe datele textului, Tompa Gábor imprimă greutate acestui personaj prin dubla valoare pe care i-o dă în economia dramei : pe de o parte este vorba de urmărirea procesului de evoluție a înțelegerii valorilor realității (ceea ce, în final, îl determină pe bătrînul învățător să-și atribuie identitatea dorită de anchetatori, pentru a-l scoate pe adevăratul luptător din ilegalitate din atenția urmăritorilor, dîndu-i astfel posibilitatea de a acționa), iar pe de altă parte el acționează ca un catalizator al constiințelor celorlalți. În acest rol, Vadász Zoltán reușește să fie convingător tocmai prin discreția cu care a redat acumulările ce determină mutațiile psihologice ale eroului și diferențierile în reacții în raport cu personalitatea fiecăruia dintre cei trei anchetatori. Tot pe linia unei interpretări neostentative și-a construit personajul și acest excelent actor care este Hejja Sándor, **locotenentul-anchetator** aflat în strînsă legătură cu Partidul Comunist, relevîndu-se prin ascuțimea și mobilitatea inteligenței cu care urmărește îndeplinirea misiunii lui subterane, moment de excepție în spectacol fiind cel al confruntării cu **căpitanul-anchetator** (László Gerő), cînd îi provoacă acestuia criza de constiință ce-l duce la depășirea stării de frică și lașitate. În **Bauer**, Csiky András creionează un SS-ist de o subtilă morbiditate, un profesionist al terorii, așa cum îi stă bine oricărui fascist. Regizorul a avut apoi grijă să imprime o desăvîrșită unitate de stil și interpretărilor rolurilor secundare — servite cu credință artistică de Vitályos Ilona, A. Tőszo Ilona, Dehel Gábor, Katona Károly, Bogdán István, Katona Eva, Toduc Gyula și Schaaser Richard.

Cu totul remarcabilă este soluția scenografică a lui T. Th. Ciupe (de la Teatrul Național Cluj-Napoca) care în locul cancelariei de școală indicată de text a plasat acțiunea într-o hală de depou, creînd astfel un spațiu scenic care pe de o parte sugera starea de provizorat, iar pe de altă parte crea un mediu străin și ostil anchetei, permițîndu-i apoi regizorului să imprime amplitudine desfășurării acțiunii.

Radu Bădilă

plastică

Viziuni complementare

„Anotimpurile culorii" sînt pentru Dragoș Morărescu un teritoriu al reveriei și al confesiunii. O confesiune pe care vibrația sonoră a culorilor folosite de artist nu o conturbă în desfășurarea ei interioară. Acest traseu i se pare artistului mai prielnic pentru dialogul ce-și propune să-l poarte cu publicul său. De unde și tentația ușor spectaculară a cromaticii, pictorul forțînd ieșirea la rampă pentru a-și ascunde parcă timiditatea ori gestica sentimentală. Primul contact cu lucrările din recenta expoziție (sala „Eforie") este șocant, datorită dominantelor „energice" de culoare ce creează aparența unei radicalizări a viziunii plastice. Dar peisajele se succed într-o trecere subtil decantată de tonuri, pentru ca, în cele din urmă, să ne învăluie în atmosfera lor unică. Dragoș Morărescu este un alchimist al luminii și culorile lui nu-s altceva decît efectul acestei magii transfiguratoare ce urmează legi proprii, ce-i traduc exact stările și predispozițiile. Nu voluptoasa materialitate a substanței îl atrage pe pictor, cît rafinatele jocuri ale luminii pe „infinitul obraz al lumii", cum ar spune poetul. Lumina însăși capătă în viziunea pictorului o consistență minerală, radiantă. De aici, starea de tensiune difuză, confesională a picturii sale din acest ciclu, în care cîteva lucrări („Peisaj la Pantelimon", „Livadă lîngă mare", „Peisaj cu bălți" etc.) sînt remarcabile. În nota cunoscută, ce-i atestă o dată în plus apartenența la o promițătoare cîndva generație de artiști — mă gîndesc, de exemplu, la Horia Damian — sînt și cele cîteva naturi statice și nuduri existente în expoziție.

La „Simeza", am fost nu de mult martori ai unei foarte frumoase expoziții, al cărei merit l-a constituit unitatea în complementaritate a stilurilor. Doi artiști, văzînd o certă deschidere către marile compuneri ambientale — Monica Flămînd cu o serie de panouri picto-serigrafiate și Dionisie Popa, cu obiecte de sticlă — au introdus în expoziția lor un criteriu mai puțin vehiculat în ultima vreme prin galeriile noastre ; echilibrarea armonică a obiectelor în spațiul de expunere. Cele două stiluri, tehnici și viziuni se susțin una pe alta, părînd a fi concepute anume pentru o expunere laolaltă, deși aceasta nu este decît urmarea unei afinități întîmplătoare.

Panourile Monicăi Flămînd incorporează o severă concentrație de mijloace de expresie și tocmai simplitatea modulelor folosite — proiecții repetitive ale cubului, sferei, cilindrului, cercului — crează alertețea combinațiilor și densitatea sugestiilor lirice.

În această ambianță a neliniștii poetice proprie genezelor continue ale materiei în mișcare plămădele acvatiforme, delicatele structuri algale ori micelarii ale lui Dionisie Popa (chiar era oare nevoie ca unele să fie scufundate în apă ?) capătă un relief pregnant și încărcat de personalitate. Artistul prelucrează sticla supunînd-o unei duble incidențe a viziunii sale plastice : una conformă particularităților intime ale materialului, cealaltă, revelației creatorului care transferă un univers inconfundabil de forme într-un regn în altul. Sticla lui Dionisie Popa devine astfel ductilă și rigidă, totodată, glazurile îi conferă o nobilețe glacială, iar culorile o curgere fluid-catifelată a formelor. Din cele trei grupe de lucrări expuse, „Jocurile naturii" — sticlă cu bronz — și „Vase cu noduri" apropie plasticitatea și expresivitatea sticlei de cea a lutului ori a porțelanurilor fine extrem-orientale, în timp ce „Vase lichenis" evidențiază o serie de virtuți decorative derivate din aleatorismul fanteziei creatoare a artistului dublată de calitățile plastice intrinseci ale sticlei turnate. De asemenea, inspirat concepute sînt și obiectele de cristal cu monturi de bronz, ce dezvoltă pe o volută modern-spațială tradiția casetelor și a bomboniere lor din Art Nouveau-ul începutului de secol.

Corneliu Antim

ROMÂNIA — PĂMÎNT AL SPERANȚEI

Un orizont istoric inedit

În prima zi a acestui septembrie s-au împlinit 45 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial. Cauzele și etapele participării României la conflagrație sînt indeobște cunoscute, chiar dacă anumite premise, momente și conjuncturi nu au fost clarificate în toate detaliile și implicațiile lor. Mai puțin cunoscute sînt o sumă de aspecte subterane ale acestei participări, de multe ori în flagrantă contradicție cu aparența oficializată a mersului general al evenimentelor dintr-o clipă dată sau alta. Din acest punct de vedere, arhivele și memoria oamenilor ne oferă mereu noi și noi surprize. Întărindu-ne mereu în convingerea că românii, la o răscruce dramatică a istoriei lor și a Europei, au știut să se angajeze cu o rară încăpățînare și consecvență în apărarea valorilor morale ale umanității. Temeiul angajării în speță, firește, l-au constituit omenia funciară a acestui popor și încrederea lui nestrămutată în adevărul că omul nu e făcut spre a fi călcat în picioare. De fapt, pe întregul parcurs al teribilei încleștări, românii au văzut în respectarea și ocrotirea demnității umane o primă condiție a speratei concordii postbelice dintre națiunile lumii, o premisă fundamentală a unei păci îndelung așteptate. Și au acționat ca atare, cu o remarcabilă bună credință și cu un simț desăvîrșit al onoarei.

Recent, răsfoind o colecție de documente militare din primăvara și vara lui 1944, ne-a atras atenția o corespondență parvenită de la Budapesta la București. La 22 martie 1944, colonelul Alexandru Cozloschi, atașatul militar al României în Capitala maghiară, comunica Marelui Stat Major Român rezultatul convorbirilor cu omologul său francez de la Budapesta. Din motive cît se poate de explicabile, frazele erau fumegoase și eliptice. Dar fondul lor era cert. „Germanii — scria Alexandru Cozloschi — au început să aresteze prizonierii francezi specialiști, ca și alte categorii de prizonieri francezi angajați în diferite întreprinderi din Ungaria, expediindu-i în Reich". Atașatul militar al guvernului de la Vichy în Ungaria era convins că mulți dintre acești nefericiți, capturați de germani după dezastrul Franței, vor încerca să evadeze în România, „știind că acolo sînt mai în siguranță". În sfîrșit, prin Alexandru Cozloschi, atașatul militar de la Budapesta al unei Franțe înfrînte adresa un apel patetic autorităților militare de la București : „Sper că acești nenorociți vor găsi în România o țară amică". Cum este de la sine înțeles, deși faptul pare paradoxal în contextul general al evenimentelor timpului, Marele Stat Major român a răspuns favorabil apelului provenit din Capitala maghiară. Pornind pe firul acestei corespondențe, am descoperit un orizont istoric inedit.

La data aceea, în România deja se aflau nu mai puțini decît 170 foști combatanți francezi, evadați din lagărele de prizonieri germane. Și numărul lor nu înceta să crească, fiind demnă de remarcat împrejurarea că mulți prizonieri francezi deținuți de germani preferau să-și ofere un adăpost în România cu toate că le-ar fi fost mai la îndemînă să-și regăsească țara de bastină. Spre exemplu, sublocotenentul Gouaze, evadat din Bavaria, nu a apucat drumul Franței, deși acest drum era mult mai scurt; dimpotrivă, a traversat clandestin fosta Austrie, apoi o parte din Ungaria, cu gîndul să ajungă în România. Din Budapesta, fiind arestat de Gestapo, a fost reintors sub escortă la Viena. La Viena a evadat iar, a traversat iar Ungaria, strîns urmărit de poliția horthystă, și la 19 iulie 1944, după peripeții greu de imaginat, a reușit să ajungă sub scutul legiilor românești.

În România, prizonierii francezi evadați din lagărele germane erau cazați la diverse domicilii desemnate discret de autorități. De pildă, frații Louis și Laurent Abadie locuiau în București, pe strada Aviator Iliescu nr. 23. Roland Almont își avea adăpostul la Caransebeș, în Piața Unirii nr. 9. Isidore Coll era angajat la fabrica de sticlă din Polești, în județul Severin. Jacques Denizet se ascundea la Craiova, pe strada Unirii nr. 52. Mulți au fost răspîndiți, individual sau în grupuri restrînse, prin satele județelor Ilfov, Prahova și Argeș. Un Maurice Brassier putea fi întîlnit în comuna Ciocîlteni. Un Jacques Dubreuil și un Albert Criton locuiau în Chirnogi și, respectiv, în Chiselet. La Mănăstirea au fost adăpostiți Sylvain Auzou, Alexandre Chantal, Casimir Claeys, Georges Doyen, Théophile Dachicourt, Gilbert Deneud, Raymond Dutheuil și Raymond Godot. Cîțiva, oarecum mai privilegiați, erau cazați la diferite moșii, prin înțelegere amiabilă cu proprietarii : un Pierre Pelletier aștepta sfîrșitul războiului la via Mariei Stoenescu din Bozieni. Ceptura, iar un Louis Plas se bucura de ospitalitatea lui Gheorghe Costache, la Lehliu. Revenind în București, pe Calea Vergului nr. 144 puteau fi găsiți un Emile Masson și un Octave Charrot. Dar nu au fost găsiți niciodată de cei interesați să-i găsească. Germanii nu au izbutit să le prindă urma. În România din primăvara și vara lui 1944 chiar și prizonierii francezi răniți sau bolnavi se refugiau cu speranță : un Rene Caillavet era îngrijit în sanatoriul Bucegi din Predeal. În rîndurile lor, cît timp au fost ocrotiți de români, s-a înregistrat o singură tragedie : Louis Abadie a pierit în bombardamentul american declanșat împotriva Bucureștilor la 4 aprilie 1944. A fost înmormîntat cu onoruri ostășești în cimitirul militar francez de la Bellu, cunoscutul loc bucureștean de odihnă veșnică.

Întru salvarea, adăpostirea și ocrotirea prizonierilor francezi evadați din lagărele germane a acționat o întreagă rețea de oameni de bună credință, demersurile celor interesați întîmpinînd mereu o maximă solicitudine. Colonelului Alexandru Cozloschi nu era decît o rotiță în acest mecanism. În centrul mecanismului au stat, între altele, relațiile excelente dintre colonelul Constantin Ionescu, șeful secției a II-a a Marelui Stat Major român, și locotenent-colonelul Roland Lafaille, atașatul militar de la București al guvernului din Vichy. La 13 mai 1944, cînd colonelul Constantin Ionescu a primit alte însărcinări, Roland Lafaille nu a ezitat să se adreseze colonelului Aurel Runceanu, noul șef al secției a II-a, încredințat că vor colabora în același „spirit de încredere și loialitate". Ceea ce s-a și întîmplat, deși colonelul român era departe de a ignora convingerile politice intime ale interlocutorului său francez. Dealtfel, la 1 septembrie 1944, Aurel Runceanu a mărturisit într-un document oficial că era demult la curent cu faptul că atît Roland Lafaille, cît și Jacques de Tarle, atașatul aeronautic al guvernului din Vichy, „au nutrit totdeauna sentimente filogaulliste".

La 6 aprilie 1944, Roland Lafaille și secretarul său Riviere s-au întîlnit cu mai mulți exponenți francezi la locuința din parcul Jianu a lui Georges Verglas, leaderul coloniei franceze din Capitală. Ministrul Franței vichyste la București, Paul Morand, tocmai ceruse îndepărtarea din Capitală a 96 foști prizonieri francezi, deoarece prin libertatea de mișcare de care se bucurau provocau germanilor o stare de iritație de necontestat. La consfătuirea în speță, francezii au hotărît să nu se supună dispoziției lui Paul Morand. O notă din 11 aprilie 1944, emisă de Serviciul Special de Informații român, aleștia ca autoritățile de la București erau la curent cu inițiativa în cauză, adoptată de „cercurile francofile libere" din România. Cînd totuși, aceste autorități nu au acționat : nici un aprilie lui Paul Morand. Prizonierii lor protejați au rămas tot Roland Lafaille. O altă notă a Serviciului Special de Informații, din 9 mai 1944, consemna că anumiți membri ai legației vichyste din București, printre ei numărîndu-se și secretarul de ambasadă Jean Basdevant, ca și majoritatea profesorilor Institutului francez de înalte studii din Capitală, făceau o intensă propagandă în favoarea aliaților și afirmau deseori că „România trebuie să rupă alianța cu Germania". Nici aceasta nouă nu a avut vreo consecință. Hitler și Ingliedorii mai păstrează rezerva și o poziție a conducerii Constantin Ionescu : „Se va aștepta la București Franța..."

Nu a fost deloc ușor pentru români să ascundă de germani un număr de prizonieri francezi evadați din Reich care, treptat, începuse să se apropie de vadurile Dunării. Unii și-au complicat existența chiar din clipa cînd au pus piciorul pe pămînt românesc. Astfel, sublocotenentul Gouaze a traversat clandestin granița dintre Ungaria și România înotînd de Etelka Kun, despre care pretindea că i-ar fi scăpat. Bineînțeles, nu puteau dovedi adevărul afirmației sale și autoritățile românești din Turda au supus cuplul unui interogatoriu amănunțit, spre a se convinge că nu era vorba despre o strategemă a spionajului horthyst. Tot așa, la apelul lui Roland Lafaille, maiorul V. Plesnilă a fost de acord să-i trimită de la Etelka Kun poștă (corespondență) în Ungaria, „pînă la terminarea ostilităților". De asemenea, maiorul român a acceptat să dezinfecteze prin aburi pe Roland Lafaille pentru a cuprinsă. Apoi, multe dintre prizonierii francezi refugiați în România au binevoit să trimită regulat de acolo cîte o scrisoare familiei proprietarei lor găzduitoare. La 13 aprilie 1944, în trenul personal Constanța — București Obor, controlorul Ion Negru a refuzat căpitanului aviației Pierre Leonetti, internat pe atunci, autorizație de deplasare și fără bilet de călătorie. Colonelul Constantin Ionescu a intervenit personal la direcția generală a C.F.R. spre a i se restitui francezului actul de identitate. La 16 aprilie 1944, fostul prizonier francez Joseph Barriol, evadat și el din Germania, după ce a părăsit Bucureștii fără autorizație, a fost surprins nădăjduind imprudent și fără rost : prin pădurea Băneasa, înțesată atunci de germani. De fapt, nimic nu ar fi fost reținut dacă nu provoca scandal și dacă nu ar fi avut, în continuare, o atitudine necuviincioasă față de organele de anchetă. Roland Lafaille a intervenit prompt în favoarea lui. Atitudinea autorităților militare românești a fost deosebit de clementă. La 9 mai 1944, Marele Stat Major i-a adresat lui Roland Lafaille următorul răspuns : „...Întrucît această abatere a fost făptuită pentru prima oară și cum considerăm că timpul cît a fost reținut, în vederea anchetei, este suficient pentru îndreptarea, numitul Barriol se pune în libertate la dispoziția dv., în aceleași condițiuni ca și înainte de arestarea sa". În același timp, „cu aleasă camaraderie", maiorul V. Plesnilă, șeful biroului legături externe, îi comunica lui Roland Lafaille să-i determine pe foștii prizonieri francezi evadați din Germania să nu mai comită greșeli care pun Marele Stat Major în situațiuni foarte delicate". Și, cu asta, incidentul a fost lichidat. Recunoscînd culpa compatriotului său, Roland Lafaille l-a expediat pe turbulentul Joseph Barriol în provincie, la o adresă furnizată de asemenea de autoritățile militare românești.

Dacă știința noastră, în perioada și în speța la care ne referim, românii au respins un singur demers al lui Roland Lafaille. Unul dintre prizonierii francezi evadați din Germania, anume Albert Bisseliot, a fost angajat ca șofer particular al mareșalului Vladimir Mavrocordat. La 31 mai 1944, întrucît Vladimir Mavrocordat dorea să-și viziteze moșiile din Moldova, Roland Lafaille a intervenit în favoarea compatriotului său spre a i se îngădui deplasarea pe itinerarul București — Galați — Slobozia Conachi. Dar itinerarul intersecta linia de fortificații Focșani — Nămoloasa — Brăila. În consecință, colonelului Aurel Runceanu a trebuit să-i răminâ la București. Vremurile nu erau potrivite pentru călătorii turistice prin zone aflate sub control militar. La fel, este de remarcat că reprezentanții din România ai intereselor foștilor prizonieri francezi evadați din lagărele germane s-au străduit să nu creeze dificultăți (astfel interlocutorilor lor români. La începutul lunii mai, din cauza bombardamentelor, legația vichystă a fost evacuată la Bran. La 6 iunie 1944, consilierul legației de la Vichy, Henry Spitzmuller și Roland Lafaille, gaullișți notorii, au sosit de la Bran la București pentru a decide atitudinea francezilor din România în noua situație creată prin debarcarea aliată din Normandia. De comun acord, au hotărît abținerea de la orice fel de act care putea determina represalii din partea germanilor. Și hotărîrea a fost comunicată în aceeași zi tuturor ofițerilor și ofițerilor francezi evadați din Reich.

Cînd pomenitele aliate împotriva României s-au intensificat, Marele Stat Major a fost de acord ca rezidenții francezi din Capitală să fie evacuați la Calafat, Caracal, Rîmnicu Vîlcea, Tîrgu Jiu, Alba Iulia și Turda, cu respectarea întocmai a dispozițiilor prefecturii bucureștene. Iar după 23 August 1944, evenimentele s-au precipitat într-un sens previzibil. Avîndu-se în vedere atașamentul lor recunoscut la cauza Franței libere, Roland Lafaille și Jacques de Tarlé au fost menținuți în funcție la București. Restul membrilor legației franceze din România au fost rechemați în Franța, unde și-au justifica activitatea și colaborarea cu guvernul de la Vichy. Charles de Gaulle l-a însărcinat cu reprezentarea intereselor Franței libere în România pe Roger Sarret. În aceeași zi, la 1 septembrie 1944, doi prizonieri francezi gaullești evadați din Germania s-au prezentat șefului adjunct al Comandamentului Militar al Capitalei, generalului de divizie C. Constantin. La comandamentul acela, aflat în București și în localele Argeș și Prahova se aflau aproape 300 de francezi, „foști prizonieri ai armatei germane, ofițeri, subofițeri și trupă". Toți își exprimau dorința de a fi „organizați într-o unitate militară care să fie folosită împotriva germanilor cum va crede mai bine comandamentul român". Însă Franța liberă, în acel moment, își avea prioritățile ei front deschis împotriva Germaniei. Și așa la 1 septembrie 1944, Roland Lafaille a cerut permisiunea să-i evacueze pe foștii prizonieri francezi în Franța. Repatrierea lor s-a efectuat cu ajutorul Misiunii americane din București.

În luptele pentru ingrădirea germanilor din Transilvania și Ungaria, armata română a capturat și alți prizonieri francezi, mai ales aviatori și ofițeri, închiși cu forța în Wehrmacht. Soarta lor a fost decisă de Marele Stat Major printr-un ordin liberă de orice echivoc. „Toți ostașii germani de origine etnică franceză, prizonieri ai armatei române — menționa acest ordin —, vor fi regrupați într-un singur lagăr, ferit de orice surprinderi neplăcute". Și fragmentul de istorie pe care încă-l prezentăm ar fi incomplet dacă nu ar aminti că la 9 decembrie 1944, Marele Stat Major a primit un nou apel al lui Roger Sarret, reprezentantul Franței la București. Armata română se afla la porțile Budapestei și se anunța că soarta în mare a luptelor urmau să fie hotărîte în lagăre de sute de mii de prizonieri francezi. Conform înțelegerii dintre Roger Sarret și Marele Stat Major, toți cei ce ar trece linia frontului și s-ar preda românilor au fost îndrumați spre comandatul trimis de la Timișoara. Apoi, via București, au fost repatriați în Franța. Nu se știe cîte mii de soarta celor ce nu s-au predat armatei române.

Într-o lume în care se vorbește atît de frecvent și de aviatat despre trecutele omului, asemenea episoade se cuvin știute și știute de cît mai mulți.

Mihai Pelin

Ioana Kassargian : „Copii soarelui"

CONFABULE

***

atrage-ți pămîntul
spre tine
atrage-ți iarba
spre tine
atrage-ți florile
spre tine
eu sunt între zei mai ușor decît umbra
amintire și gînd pluiesc peste toate
numai prin ochii mei vezi ce e de văzut
iubire
fără rost nu încerca să mă chemi
și le mai rog
nu călca pe fluturii albi
cînd zboară.

Iulian Neacșu

dumitru stancu

Prolog

Și cîtă mizerie-n lume...
Dacă fiecare politician ori bancher ar gîndi
În fiecare zi un minut la aceasta
Ar fi un progres fantastic pentru
Durerile omenirii.
Numai că mulți s-au izolat
Și în acest fel și-au pierdut
Sensul umanului.
Nu sînt nici zei dar nici oameni...

Trandafirul a înflorit

Soarele apune cu sandale de aur.
În cetatea Endu, stăteam
Închiși de zidurile mărețe.
Acest calvar planetar se ascunde
Sub vălul Zeiței-Mamă.
Puteam numaidecît să cheamă
Sora spiralei lucrilor vii.
Endu ! Endu ! pasărea mea
A poposit pe brațul inimii tale,
Șoimul care acum mă devoră
Și nu am putere să strig.
El mă devoră și viața crește în mine
Ca un vulcan,
Eheu... Eheu...
Pe vremea aceea rîsam căprioare,
De cerdon cerul era plin...
Trandafirul mi-a înflorit în mînă,
Soarele apune cu sandale de aur...

Prin grădina lui Orfeu

Mamei mele : ILEANA

Cerdonul a poposit la fereastra dinspre mare,
Nu mai are putere să țipe,
Zgribulit.
Cruzimește din sine bucăți de carne,
Sîngele trandafiriu a înroșit marea
Și brațele mele neputincioase,
Nu-l pot salva
Din această autodevorare.
Cu un trandafir în mînă
Mă plimb năuc, zdrobit de durere
Prin grădina lui Orfeu.
O, cerdonul meu drag !
Strig
În pustietatea acestei grădini eterne...

În această armonie fragilă

În această armonie fragilă,
Trupul finit mă înconjoară,
Ca un fir de iarbă, transparent
A țesut din gîndurile unui strămoș.
Inert,
El devine eter,
Matrice a logosului transfinit
Vibrînd în octave — Bach, gaz stelar ! —
Trupul finit este iluzia
Celor trei dimensiuni,
Curbă a universului armonic
Calea Lactee desfășoară poezia sufletului
În sfere sublime,
Redînd vieții aceste boabe de grîu
Prin care continuu se cerne
Lungul drum al Umanității...

Soarele plouă

Soarele plouă cu zimbete,
Mesajul tău a fost trist și amar,
Mă ascund în umbra plopilor
Ca un ciclop planetar.

Inima pilpîie, foc nestins,
Vulpe a timpului ce mă îmbată,
Din mare cuprinsul în necuprins
Vis măreț se arată :

Aș vrea să fiu o pasăre, un munte
Tăcut să ascult glas de izvor,
Peste mine să cearnă zăpadă,
Din trup să revărs în ulcior.

O, în acest Apus, destinul
Înhămat la păduri de arțar...
Memoria lumii dilată albastrul
Sideral, sideral, sideral.

Trecînd prin pădurea...

Trecînd prin pădurea lui Circe,
Arcașul mă somă îngîndurat :
Cine ești tu ? zise,
Ai venit cu păcat ?
O, nu spusei, nu !
Eu sunt discipol,
Am coapsă de aur dăruită de zei
Sunt spiritul Păcii, uită-te !
(Îi spusei arcașului)
Armonie, trup revelat,
Cunosc taina Căii Lactee
De care sufletul îmi este legat.
Atunci,
Arcașul deveni statuie
Pe care acum o privesc.
(Trupul, mîinile, sufletul,
În armonie sfîrșesc.)

Sub aripa

Lui Virgil Carianopol — în memoriam

Sub aripa vulturului,
Iedul...
Bate inima lui în lat.
Aripi cufundate în ceruri
Spre ospăț,
Spre nesaț
Salvează-mă ! bunule poet
Strigă iedul
În zările toate.
Inima-mi plesnește
De groază
Vulturului în singurătate.
Vino
Poete și mă salvează !
Te voi răsplăti
Cu harul divin,
Vulturul acesta e Demon,
În urma lui vin
Apocaliptice lumi...
La auzul acestor octave,
Orfeu
Din fluierul său a cîntat :
Cerul s-a prăvălit peste pietre,
Pietrele-au intrat în păcat.
Vulturul,
Cu aripile frînte
Devorat de furnici,
În pămînt e-ngropat.
Iedule ! Iedule ! Iedule...
Strigă Orfeu
Întristat.

(Poeziile de față fac parte din ciclul : „Poeme pentru Europa")

Mihai Nistor : „Peisaj"

Gheorghe Focșa ne dăruiește Orașul

Cultura română nu duce lipsă de oameni care s-au înhămat la carul unor vaste, adesea teribile proiecte totale, pe care le-au dus la bun sfîrșit. Unul din ei este marele etnograf, profesorul Gheorghe Focșa, nume de referință pentru studiul culturii populare din România, fost director al Muzeului Satului timp de mai bine de trei decenii. O pasiune pe care a urmărit-o fidel în vreme a fost cercetarea complexă a acelui arhaic, parfumat și misterios cuib de viață care e Țara Oașului. De prin anii '30, cînd publica în „Sociologie românească" a lui Gusti primele studii despre Oaș, și pînă astăzi, cînd e octogenar dar de o impresionantă robustețe a spiritului, profesorul Focșa a tot străbătut cu pasul „țara" din miazănoapte, poposind la toate porțile ei bătrîne, încercînd să regăsească firele adesea rupte ale istoriei, folclorului, etnografiei, străvechii vieți sociale, ca să le lege într-o revelantă și unitară imagine. A făcut, altfel spus, pe cont propriu, o adevărată expediție de arheologie culturală, întreprindere pe care de regulă o fac largi și complexe echipe de cercetători. Un prim tom voluminos, închinat etnografiei oșene, a apărut acum cîțiva ani sub egida Muzeului Satului. (Din păcate, într-un tiraj care n-a putut să astîmpere foamea celor interesați). Aflăm acum că profesorul a pus punct, în aceste zile, uriașei sale trude de o viață. Încă trei mari tomuri (cu mii de pagini) vor fi predate edituri. E în ele Oașul întreg, cu folclorul, cu civilizația, cu psihologia și viața lui de toate zilele, dezbrăcat de mistere, revelat în lumina tare a unei cercetări cum puține s-au făcut în această țară.

Ne înclinăm în fața dumneavoastră, stimate Gheorghe Focșa, și, tulburați, nu sîntem în stare să vă spunem mai mult decît un singur cuvînt. Unul din cele mai frumoase pe care le dezvăluie, în transparențele ei de luceafăr, limba română : mulțumesc !

Ilie Purcaru

muzică

Tineri compozitori

Concertele-dezbatere ale societății „Muzica" aduc aproape întotdeauna în prim-plan creația compozitorilor de vîrstă tînără. Realizate prin colaborarea între Radioteleviziunea Română, Casa de cultură a sectorului 3 (pe lîngă care ființează societatea „Muzica") și Cenaclul tinerilor compozitori de pe lîngă Uniunea compozitorilor, ele reprezintă în aceeași măsură consecința unor inițiative fericite, unor eforturi organizatorice stăruitoare, în primul rînd, a unor creații de interes categoric.

„Monade", Sonata pentru pian de Marcel Șpinei este o lucrare într-o oarecare măsură tributară unei estetici structuraliste. Nimic nou nu se desprinde din axiomele muzicii, interesante fiind totuși coloriturile sonore, timbrale ale secțiunilor alcătuitoare. Aflat aproape de începuturile meseriei, Marcel Șpinei face dovada, în primul rînd a unei înclinări spre forme suficient de ample pentru a presupune obligativitatea construcției. Lucrarea trezește interes și reține atenția prin ceea ce promite. La fel, **Piesă pentru violoncel** de Saviana Diamandi arată o privire întoarsă spre exploatarea semnificațiilor nonconformismului vizavi de un stil muzical, aici, un stil neoromantic. Muzica evoluează treptat, cu mici „împiedicări" în momente ambigui, echivoce, posibile puncte de pornire pentru viitoare eflorescente muzicale exterioare stilistic (și semnificînd prin aceasta) momentelor de reper. O atmosferă impresionistă, într-un sens foarte larg al cuvîntului, descriu lucrările Malei Ciobanu — **Decoruri pentru clarinet și pian** — și Doinei Nemteanu-Rotaru — **„Cello sonata"**. Gustul pentru tușa de culoare și pentru contrastul oarecum edulcorat, o anumită vigoare în **„Cello sonata"** Doinei Nemteanu-Rotaru, calchiate pe o interesantă economie de mijloace, reunesc cele două lucrări ale unor compozitoare ale căror nume deja încep să devină garanții de calitate. În aceeași macrosferă stilistică se integrează și lucrarea lui Carmen Cârneci — **„D'amore", cantilenă pentru oboi solo** — fiind însă mai apropiată de o raționalitate rece, logică a derulării muzicale ; cantilena este aici oarecum străină de legile tradiționale ale cantilenelor (contraste, punct culminant, echilibru), din curgerea ei putîndu-se însă deduce o structurare coerentă care nu prea îi dă expresie, dîndu-i însă sens, în cel intenționat în estetica autoarei. **„Coral-preludiu" pentru doi percuționiști și orgă** de Mihnea Brumariu este o lucrare tributară unei gîndiri repetitive. Fără a face economie de mijloace și fără a se gîndi la neajunsurile lungimilor temporale, Mihnea Brumariu scrie o muzică viguroasă, animată, interesantă. O anumită știință (și plăcere) a formelor lungi se desprinde și aici, ca în muzica lui Marcel Șpinei, lui Mihnea Brumariu potrivindu-i-se convenabil ideile exprimate despre colegul său. Cea mai interesantă lucrare a serii a fost **Introducerea în anatomia sunetului II**, de Fred Popovici. Această muzică presupune o ontologie muzicală cu totul nouă, dorind axiomatic o reîntoarcere, pe căi noi fundamentate acustic și fiziologic, la universul sunetului (mai mult sau mai puțin) muzical. Nu e aici locul pentru a insista complet asupra fundamentărilor, rigorii și coerenței acestor pagini. Este suficient dacă spunem că, la audiție, rezultatul este deosebit de interesant, fiind acesta un criteriu mai mult decît suficient pentru sublinierea interesului unei concepții muzicale de grup situîndu-se în cea mai actuală avangardă și promițînd să aibă rolul dinamizator pe care l-au avut, la vremea lor, curente muzicale intrate pe poarta din fată a istoriei muzicii. În orice caz, anvergura (și pretențiile) sistemului sînt pe măsură, cuvîntul hotărîtor revenind viitorimii.

Viorel Crețu

Electronice

Nu demult, Luciano Berio observa că deseori producțiile muzicale realizate prin sintetizator, chiar cînd aparțin unor compozitori notorii, reprezintă mai degrabă un conglomerat de efecte sonore „căutate" decît rezultatul unei gîndiri consistente, al unei necesități muzicale. Din fericire, totuși, în cei aproximativ 30 de ani de cînd se practică muzică electronică, au apărut și destule excepții — printre care compozitorul francez **Jean Etienne Marie**, pe care am avut prilejul să-l ascultăm luna aceasta la București într-un portret componistic realizat cu concursul formației **Hyperion**. Nimic ostentativ în programul său dens, format din opt piese fie pentru bandă magnetică, fie pentru bandă și interpret, fie pentru interpreți „în direct". O structură spirituală clasică, asociată cu gustul pentru experiment și noutate, o cultură întinsă (incluzînd matematică, biologie, filosofie, poezie, arte plastice), o experiență profesională vastă ca promotor al muzicii contemporane și de avangardă sluiesc componistica autorului francez. Pentru el, procedeele muzicii electronice nu mai constituie demult un miracol în sine, ci un instrument de lucru bine stăpînit. Fiecare piesă dintre cele ascultate este guvernată de o necesitate interioară asumată, iradiind în toate straturile compoziției. Nu avem a face cu niște flash-uri spectaculoase ci cu un discurs bine articulat, cu niște corpuri muzicale pătrunse de armonia vietii. Impresia este — doar aparent paradoxal — de finisaj minutios, ca în tablourile vechi, aplicat unei materii sonore de cea mai strictă noutate. În pagini caracteristice, masa detaliată celular, pointilist, în permanentă mișcare se organizează organic într-o perfectă convergență a efectelor, într-o ambiantă care este și cosmică și umană — și în timp trecător și în mit. Un univers generos, primitor, unde neliniștea totuși există — de exemplu în sunete ce te pot capta și se pot intensifica pînă undeva la marginile fiintei.

Iată cîteva opinii despre muzică ale acestui compozitor (din volumul „Trois discours sur le musical", 1983) : „Intelectul încearcă să evite polisemia și-și structurează cunoașterea pornind de la date univoce, pentru a atinge nivele tot mai abstracte de generalizare — (în muzică) fiecare nivel își păstrează prezența, forța, savoarea"... „Clipa muzicală este o privire aruncată în profunzimile timpului care ne constituie : timpul sinapselor, timpul neuronilor... timpul circuitelor... timpul învățării formelor... distribuite în lumile cu n dimensiuni care caracterizează toate ființele, toate operele. Percepția muzicală e o mobilizare a omului în totalitatea sa."

Acest tip de muzică implică dealtfel strategii de educare a auzului — în încercarea de a transcende tiparele tradiționale, de a depăși (dialectic) tirania acestora, pre-judecata. O inocență luminată ne e probabil necesară pentru a contempla aceste oglinzi noi și valabile ale lumii, ale omenescului. Muzica lui Jean Etienne Marie, mult mai mult decît o modă — apare ca manifestare a unor preocupări creatoare caracteristice vremii noastre. Undeva în profunzime, asemenea pagini se racordează, printr-un efort lucid și novator, la esența tradiției europene, vizează pînă la urmă un teritoriu în care toate tradițiile se întîlnesc.

Reușita serii se datorează indiscutabil și tinutei interpreților, membri ai ansamblului Hyperion : Aurelian Octav Popa, Florin Pane, Georgeta și Sorin Scurtu, dirijorul Florin Totan. Prezentarea, ca și alte dăți, Iancu Dumitrescu, susținător pasionat al creației contemporane.

Ioana Ieronim

CENTENAR VASILE VOICULESCU

Ultimul Voiculescu

Un scriitor cu glorie și operă (cea mai importantă parte din ea) postume, așa ne apare azi Vasile Voiculescu, al cărui destin literar afectat sensibil de biografic, avertizează sentențial asupra condiției artistului. Apariția, în 1964, a volumului „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare"... și în 1966 a povestirilor sale din volumele „Capul de zimbru" și „Ultimul Berevoi", după momentul de uluire, a determinat reconsiderarea întregii opere, relevarea continuității și solidarității motivelor și temelor de-a lungul întregii creații, scoaterea autorului din raftul al doilea și trecerea lui în primul raft al **Bibliotecii Române.** Să dai semne de dincolo, și încă semne care să modifice imaginea de aici, iată un fapt de „magie" literară, în consonanță deplină cu lumea povestirilor voiculesciene !

„Materialul verbal colțuros", de care vorbea Eugen Lovinescu în caracterizarea poemelor lui Voiculescu pînă la volumul „Destin" (1933) sau „metaforismul fals", „vocabularul chinuit", „petrarchismul strident" sesizate de G. Călinescu în culegerea „Urcuș" (1938) dispar miraculos (asceza creației ?) în erotica din „Ultimele sonete" și în metafora rafinată, încorporată epicului, din ultimul Voiculescu, cel din povestiri. Proza voiculesciană evocă o lume străveche, cu aură de legendă, conservată în mit și eres, penetrabilă inițiatului și refuzată profanului, căruia îi rămîne doar tulburarea contemplării misterului. Ceva din măreția extatică din „Creanga de aur" a lui Mihail Sadoveanu, cu a cărui literatură creația lui Voiculescu întreține relații multiple, se regăsește în cele mai bune pagini ale autorului „Iubirii magice". Dar, la nivelul epicului, ceremonialul complex al rostirii sadoveniene este depășit cu grăbire muntenească, povestirea mizînd în general pe succesiunea rapidă de evenimente insolite, într-un scenariu cu ritm trepidant. Altfel spus, povestirile lui Voiculescu, la acest nivel, au o adresabilitate mai largă decît cele sadoveniene. Povestea rămîne și în sine, chiar dacă eliminăm sau ignorăm conotațiile semnificante ale textului. Pricolici, solomonari, omul-urs, omul-lup, lostrite vrăjite, haiduci și hoți de cai, locuri rele, o figurație de basm în care aventura (confruntarea) pare a deține rolul principal. Sînt însă doar superficiile, dedesubtul cărora așteaptă să le găsești coerența semnificațiile de adîncime. Un prim semnal al lumii de dedesubt (altceva decît ciudățenia afișată a personajelor, care ține de procedeele captării atenției și, uneori, ale deturnării acesteia, deci de strategia narativă) este metafora poetică, inserată în momentele importante ale relatării. Sensibilitatea lirică înnobilează pagina, potențînd sau rezolvînd tensiunea dramatică. Să reamintim finalul la „Pescarul Amin", semnificînd, cum vom vedea, redobîndirea originarului, după ambiguitățile existențialului : „Încordarea îl luă pe sus. Da, duhul obîrșii veșnice cu care se înțelese. Timpul ? Viitorul îndoielnic ? nu le va mai îngădui să-l vicleniască cu taine, să-i ascundă surprinderi. Le va sili să se deschidă într-o clipă minunilor înfăptuirii depline. De altfel, are cheia. E în mîinile lui. Se ridică. O putere liniștită îl poartă ca în vis. Dete ocol de cîteva ori capcanei. Se urcă și stete îndelung întins pe birna din spate. Prubului, socoti, se coborî, își umplu pieptul cu tot văzduhul nopții și se aruncă. Zodiile speriate se stinseră (...) Cele dintîi, apele simțiră și se grămădiră pe el. În jur mișuna peștilor îl privea holbată. Se înăbușea. Ieși, luă o unealtă, își umplu din nou băsicile plăminilor și ale pîntecului și se afundă, în același loc. Dărîmă, sparse, rupse și făcu o gaură în gardul bătut de toată greutatea gîrlei. Și odată cu povara apelor care năvăli pe spărtură și-i smulse mîinile, îl covîrși șuvoiul de pești zbucniți peste el. Amin nu putu, sau nu mai vroi să aibă timp ? Morunul se ivise amenințător (...) Și alaiul fabulos al peștilor se desfășură triumfal la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele genunilor, ducînd la piept pe strănepotul său, pescarul Amin, într-o uriașă apoteoză către nepieritoarea legendă cosmică de unde a purces dintotdeauna, omul". Poeticul și fantasticul final apoteotic limpezesc, s-ar zice, înțelesurile : Amin se întoarce la obîrșii, refăcînd eternul circuit. Doar atît ? De ce însă este numit „triumfal" alaiul către neant ? Reluarea lecturii din perspectiva finalului atrage atenția asupra unei propoziții (în povestirea de tip fantastic nimic nu este întîmplător) ușor de trecut cu vederea : „Din cel mai mare pescar al meleagului, **stăpîn din moși strămoși** peste mai bine de trei sferturi din trupul bălții, cu vadurile, acarsturile și cherhanalele ei, pe Amin **noua rînduială** a dreptății averilor l-a pus paznic al gardurilor Pocioveliștii" (s.n.). Distrugînd gardurile **noii rînduieli**, Amin refăce, simbolic, vechea rînduială, integritatea ancestrală a lumii, degradată de istorie. De aceea, alaiul peștilor este triumfal, purtîndu-și apoteotic vechiul stăpîn. Halucinația lui Amin de dinaintea hotărîrii finale este ruptura fantastică în ordinea realului, prin care se coboară în originar. Dacă Amin distruge o interdicție a prezentului (gardurile pentru prins peștii), dobîndind astfel accesul la etern, personajul din „Iubire magică" încalcă din neîncredere pozitivistă un teritoriu magic și trebuie să fie pedepsit. Iubirea pentru Mărgărita (personajul vrea să scrie un nou Faust, superior diavolului, cu o altă Margaretă !) ființă demonică, îl aduce în pragul nebuniei. Echilibrul se reface tot pe cale magică, eroului relevîndu-i-se imaginea simiescă a eroului. Intrusul este expulzat din teritoriul magic. Se înțelege că „Iubirea magică", departe de a se mulțumi să relateze jurnalistic fapte neobișnuite, însoțindu-le de „explicații pseudo-științifice" — cum crede Ov. S. Crohmălniceanu în a sa „Literatură română între cele două războaie mondiale" — este o excepțională povestire fantastică perfect construită și motivată, demnă să figureze în orice antologie a prozei fantastice. „Jocurile" fantasticului tulbură în proza lui Vasile Voiculescu, atingînd zonele profunde ale sensibilității umane. Ultimul Voiculescu este primul.

Valentin F. Mihăescu

Un teatru de precursor

Urmare din pag. 1

„o piesă interesantă" (Valentin Silvestru), „una din lucrările dramatice de cea mai mare soliditate din cîte cunoaște literatura noastră" (Mircea Tomuș), a fost nedrept așadar pînă acum și în ceea ce privește valorificarea în spectacol. Chiar după publicarea în volum (1943) **Demiurgul** n-a intrat în atenția criticilor decît tîrziu cînd poetul Vasile Voiculescu, după o lungă tăcere a tuturor a revenit în actualitate.

Distanța pe care specialiștii scenei au păstrat-o față de acest text (chiar și după dispariția dintre noi a dramaturgului) a fost motivată neconvingător : de pildă, o jenantă asemănare a **Demiurgului** cu piesa **Fizicienii** de Dürrenmatt ; dar această lucrare dramaturgică a scriitorului elvețian, a fost scrisă în 1962 ! Și în fond, care ar fi acele asemănări ?

1. La Voiculescu, personajul principal, profesorul Alexandru Mușatin, penultimul descendent al vestitei familii domnitoare, cunoscut în întreaga lume ca un strălucit chirurg și teoretician în fiziologie, se retrage într-un castel strămoșesc și-și amenajează aici un laborator înzestrat modern, angajînd medici specialiști și importînd instrumente de ultimă oră, precum și o întreagă faună din insulele Java și Borneo, în vederea realizării unei fascinante obsesii : corectarea naturii animale a speciilor, recrearea firii. La Dürrenmatt, personajul principal, domnișoara doctor în medicină Mathilde Von Zahnd, „ultimul vlăstar al unei puternice familii autohtone... umanitaristă și psihiatră renumită, care se bucură de o faimă aproape mondială", amenajează într-o vilă a familiei, în afara traficului orașului, sanatoriul particular **Les Cerisiers,** destinat între altele și cercetărilor științifice.

2. În ambele piese acțiunea se petrece în „salonul" principal.

3. În ambele piese personajele sînt spionate cu microfoane.

4. Ambele texte pun problema libertății individului în societate, a răspunderii morale a savanților în fața lumii, a urmărilor pe care le pot avea cercetările științifice.

5. În amîndouă piesele întîlnim personaje alienate mintal.

6. Castelul profesorului Mușatin, ca și vila domnișoarei Mathilde, se dovedește a fi o veritabilă închisoare, cu interdicții specifice. De pildă, Claudius, mîna dreaptă a profesorului Mușatin, cenzurează scrisorile și telegramele tuturor colaboratorilor ; însăși viața afectivă a locuitorilor din castel este controlată ca nu cumva să se ajungă și la „păcate". În plus ? Amîndoi dramaturgii se dovedesc a fi critici neinduplecați ai diferitelor modele de civilizație care degradează ființa umană.

În realitate, deosebirile dintre piesele de teatru **Demiurgul** și **Fizicienii** copleșesc asemănările. Profesorul Mușatin este un personaj cu geniu incontestabil care crede, cu paranoică sinceritate, în revoluția sa științifică. El cheltuiește întreaga avere fabuloasă, rămasă de la înaintașii săi filetri, nu sacrifică fiul în numele acestui ideal. El nu se luptă cu fatalitatea arbă a cărnii, vrea să îndrepte viețuitoarele nedreptățite de natură", realizează o specie de bufniță care poate vedea și ziua, vipere neveninoase, vrea să ridice o pereche de maimuțe la nivelul afectiv și rațional al omului.

Profesorul Mușatin impune în castelul său o viață „de sfințenie", toți cei din jurul lui sînt obligați să slujească ideii sale de ameliorare a speciilor. În fața celor două maimuțe, pe care el experimentează (în premieră mondială !) apariția sentimentelor de tip uman deci și fenomenul transformării în om, profesorul Mușatin declară : „Acești copii sufletește ai noștri n-au văzut tot timpul decît dragoste. N-au întîmpinat decît devotament, n-au auzit decît îndemnuri bune. Ei sînt martorii unei vieți de adevărată sfințenie pe care o ducem cu toții, cei de aici, pentru ei, sub ochii lor. I-am silit pe toți colaboratorii mei să fie aproape sfinți. Ceea ce nu se petrece în societatea omenească. Am realizat aici : o înaltă eugenie. Adam și Eva (așa se numesc cele două maimuțe **n.a.)** sînt acum nobili... Astept, de la perechea noastră, un pui prin care să se transmită mai departe calitățile dobîndite și care să stabilească punctul de plecare al unei rase noi". Claudius, tovarășul de cercetări al profesorului Mușatin, își aminteste de timpul cînd, în Germania, îl cunoscuse pe Demiurg, ale cărui concepții revoluționare, în materie de fiziologie, împărțiseră pe savanți, în două tabere. Claudius, cucerit total de ideile nobilului valah, l-a urmat în țara dintre Dunăre și Carpați.

O dragoste în Cîmpia Română

Urmare din pag. 1

Să mergi în mirиștile de aur : mări de spice, corăbiile și corăbierii grîului legănîndu-se pe geana orizontului. Să călătorești o zi întreagă, să ajungi la ei și să-i întrebi cine sînt, la ce oră s-au trezit, cînd și-au mai văzut copiii, unde mănîncă la amiază.

Să cunoști această lume, să scrii despre ea, în fiecare an și să nu te simți fericit decît atunci cînd îți scoți pantofii și mergi cu picioarele goale, cît mai e mirиștea-mirиște ; vin tractoarele, și uneori și mai repede — porumbul se seamănă în mirиște, direct.

Deci, să traversezi, singerat, o mirиște cu amintirea livrească — ori poate nu ? — că vei găsi mure. N-ai să le găsești. S-au dus și macii. Și atunci, repetînd o copilărie canonică, vei urca într-un vișin rezemînd cu spatele gol coaja lui lăcrimoasă ; vei rupe cu gura, înălțîndu-te după fiecare, ultimele vișine stafidite, răcoroase, și vei mirosi, îmbătat, cleiul dulce, plasture vindecător și parfumat.

Te vei speria, sigur, de o minusculă vietate care aterizează luînd drept aeroport umărul tău ușor zgîriat într-o creangă. Vei asculta, ca-ntotdeauna, un om al cîmpiei care-ți va povesti încă o dată, despre lumea aceasta neliniștită, foșnitoare, căutătoare, mișcătoare, și te vei îndrăgosti definitiv. Aici.

Deplasarea spre universal

Urmare din pag. 1

mene / Horia (...) / duhul tău trăiește încă treaz în munți / și va trăi dîrz cît vor domni peste moți / zbiri crunți / și mișelnici despoți... (...) în pămînt, în piatră,-n văzduh / trăiește pe-aici războinicu-i duh... / potecile toate și-aduc aminte / de mersu-i fierbinte... / implintată sus, în pieptul muntelui, / o stemă roșie : inima lui, / împărătească stemă a Ardealului, / singură, / una, / pe totdeauna...".

Cu Nichita Stănescu poezia patriotică trece de la **duhul** motivului liric la motivul ca **idee**, existînd, cum îi plăcea poetului să spună, și **ideea de duh** (nu numai duhul ideii). Deplasarea gîndirii poetice de la aparente la esențe, de la explicit la implicit de la descriptiv la sintetic, în abordarea unui simbol patriotic, s-a încheiat. Nichita Stănescu cucerește noi teritorii și teme în lirica sentimentului național ; el face dovada că atît non-figurativul, cît și abstractul metaforei pot avea valențe patriotice, în funcție de maniera în care acestea sînt prezentate și reprezentate. Pentru autorul **Elegiilor,** eroul răscoalei din 1784 înseamnă mult mai mult decît portretul și portretizarea acestuia ; el este transformat într-un simbol al condiției umane și poetice în general ; cu alte cuvinte, cu cît poezia are un caracter sporit de generalitate și universalitate (pe un motiv istoric dat), cu tot atîta crește încărcătura sa patriotică și națională.

Prin toată opera sa majoră Nichita Stănescu a făcut proba că raportul național-universal este un raport care se aplică și poeziei cu rezonanțe patriotice. Iată-l pe **Horia,** în viziunea lui Nichita Stănescu, din **Noduri și semne** : „Nu curge din el / ceea ce vrei să curgă din el ! / Nu cade din el / ceea ce vrei să cadă din el. / Nu moare în el / ceea ce vrei să moară în el. / împărate ! // Roata îi rupe carnea / și carnea nu i se mai sfîrșește ! / Roata îi rupe osul / și osul nu i se mai sfîrșește ! / Roata îi rupe singele / și singele nu i se mai sfîrșește. / împărate ! / / I-am jupuit pielea de pe el / și sub piele i-am găsit tot piele ! / I-am spart ochiul și sub ochi / i-am găsit tot ochi ! / I-am smuls limba / și sub limbă i-am găsit / tot limbă, împărate ! / / I-am tăiat inima / dar sub ea aflăm tot inimă ! / I-am despicat fruntea / dar sub ea aflăm tot frunte ! / I-am frînt șira spinării / dar sub ea aflăm tot șira spinării, împărate ! / / Au început să ni se roadă / de sudoare, trupurile și mințile, / cum se roade ceasul cel mare / al primăriei, — de timp ! / Ne tocim de moartea lui / care nu-l moare, împărate ! / / Lucrăm la el într-una, lucrarea, — / dar el nici măcar nu se începe ! / El nici măcar nu se începe ! / Măcar nu se începe ! / Nu se începe, / împărate !". Prin acest poem, un motiv patriotic românesc a devenit un motiv universal.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

O toamnă cu amintirea marelui prozator Marin Preda

În această simbătă un „pictor de duminică" : Petru Vintilă

Virgil Teodorescu, Kira Iorgoveanu, Valentin F. Mihăescu și Ion Cristoiu — poezia și critica, la paritate

SEMN

Constituirea instanței poetice (I)

Dacă sistemul de semne al poeziei eminesciene a întemeiat acea „langue" națională, devenită reper modelizant pentru întreaga durată de evoluție a formelor poetice românești, în secolul XX vor apărea cinci poeți mari ce vor rescrie eminescianismul. Eminescu **a întemeiat** ideea de poezie națională printr-un salt prea brusc pentru a putea fi asimilat normal de tradiția anterioară și posterioară ; el a sintetizat sau a descoperit, a reluat sau a anticipat aproape toate motivele și direcțiile, aproape toate toposurile și structurile, toate viziunile și sentimentele, astfel că poeții ce-i urmează sînt într-un fel sau altul eminescieni. Se poate spune că are loc **un fenomen permanent de infuzie și transfuzie a eminescianismului în corpusul actual, trecut și viitor al literaturii românești.** Astfel, vom constata un eminescianism oracular la Antim Ivireanul, un eminescianism filosofic la Dimitrie Cantemir, un eminescianism sociogonic și imnic la Heliade, un eminescianism preromantic la Vasile Cîrlova, un eminescianism paremiologic la Ion Creangă, un eminescianism ideologic la Maiorescu, un antieminescianism la Macedonski, un eminescianism epigonic la Vlahuță, un eminescianism pamfletar la Arghezi, un eminescianism mitic și folcloric la Blaga, un eminescianism germanic la Ion Barbu, un eminescianism bacovian la Bacovia, un eminescianism vizionar la Sadoveanu, un eminescianism elin la Călinescu, un eminescianism adolescent la Nicolae Labiș, un eminescianism elegiac la Nichita Stănescu, un eminescianism viitor la un poet viitor care deși nu s-a născut este deja un poet eminescian.

După Eminescu apar acele cîteva traiecte ale creativității ce vor căpăta valoare modelizantă ; conservatorismul ideologiei eminesciene va fi asimilat fundamental de cultura românească modernă, sondajele vizionare și onirice ale poeziei lui vor marca definitiv evoluția lirismului post-eminescian, polemismul gazetăresc și fantasticul prozei vor fi și ele transformate rapid în tradiție. S-a ajuns chiar la situația paradoxală că tot ce nu putea fi înglobat sau integrat unei posibile tradiții eminesciene a fost respins în mod violent ca ceva lipsit de organicitate ; dacă tiparele modelului eminescian apar restrictive față de avangardism, întrucît nu-l anticipează, s-a și constituit o mentalitate dogmatică și autohtonistă ce se opune, aproape în exclusivitate, achizițiilor avangardiste, contestate cu argumente din poezii precum „Epigonii" și „Criticilor mei".

Dar latentele posibilități lirice intersectate doar de geniul eminescian se cereau transformate **in act ;** descifrarea și rescrierea lor propune pentru secolul XX **patru structuri reperabile** (Blaga, Bacovia, Barbu, Arghezi) ce vor polariza cîmpuri de tensiuni semiotice, apte să le transforme în **semnele tutelare** ale poeziei actuale. La aceste patru modele (sisteme) se adaugă al **cincilea** instaurat de sistemul poetic propus de Nichita Stănescu.

Gîndirea poetică modernă, instituită la nivelul unei epistemologii mai generale în operele poeților enumerați, se particularizează în varietatea și diferențierea **metodelor** propuse : **există astfel metoda poetică bacoviană, metoda poetică blagiană, metoda poetică barbiană, metoda poetică argheziană și metoda poetică stănesciană.** (Ar mai fi de omologat metoda poetică macedonskiană, ce pare să-și adjudece în timp locul ocupat de arghezianism, transformat în influență necatalitică pentru poeții tineri).

Problema esențială a poeziei din acest secol se conturează în funcție de constituirea și situarea instanței enunțătoare, a eului poetic în relație directă sau indirectă cu obiectul poeziei.

Prin **metoda argheziană** ni se ilustrează dramatica sforțare a eului poetic de a se constitui, sforțare ce rămîne încă în starea de încercare, datorită imposibilității instanței enunțătoare de a se elibera de instanța transcendentă a Discursului. Gestica argheziană impune însă o atitudine de mare orgoliu și îndrăzneală, omologabile aproape unei deturnări victorioase a instanței tiranice, dar arghezianismul instituie un discurs al cărui obiect este situat dincolo de text, într-o exterioritate impură.

Nici **metoda expresionistă** introdusă de Blaga nu înseamnă o reală recuperare a eului poetic ; oscilînd între prima ipostază a eului exterior, manifestat ca instanță stihială și interiorizarea eului problematizant din a doua etapă de creație, poetul optează pentru impersonalizarea și reducția anonimă a instanței enunțătoare. Ar fi de discutat în ce măsură eul expresionist înseamnă o achiziție reală pentru poezie ; în fond, nu există decît un simulacru de interiorizare a eului căci expresionismul nu recuperează fibra cea mai profundă a acestuia, ci doar o ipostază mediată a unei entități structurante manifestate în contactul retoric cu un cosmos debordant și abstract. Metoda expresionistă a amplificării eului, pînă la plastica strigătului, conduce la dispersia în supraindividual. Dar prin metoda expresionistă (corectată de blagianism), instanța enunțătoare este afirmată chiar în procesul constituirii tragice prin raporturile ce le instaurează cu o realitate metafizică.

Prin Ion Barbu are loc o mutație anticipatoare ; eul poetic este retras definitiv ca **modul** posibil al discursului fiind substituit cu o instanță **textuală** suverană. Nimic nu este admis dincolo de oglinzile textului și de auto-conștientizarea acestuia. Discursul abolește orice urmă a realului nutrindu-se cu ceea ce s-ar putea numi **realitatea textuală.** Auto-specularitatea, auto-reflexivitatea și auto-referențialitatea sînt singurele operații poetice ce îngăduie procesul de translare textuală, proces ce se manifestă însă, prin figurarea unei corporalități ambigui, decodificabilă în funcție de instanța lectorială, implicată egal în actul scriiturii.

Toate aceste poetici din care derivă, în mod firesc, metodele corespunzătoare, dau prioritate materialului lingvistic ; poezia ce rezultă de aici e un efect al unor tensiuni semnificante. (Poate într-o proporție mai redusă în cazul lui Blaga al cărui „suflet" scapă uneori de sub teroarea metodei expresioniste — mai ales în faza ultimă, cînd însă intensitatea discursului scade.)

Marin Mincu

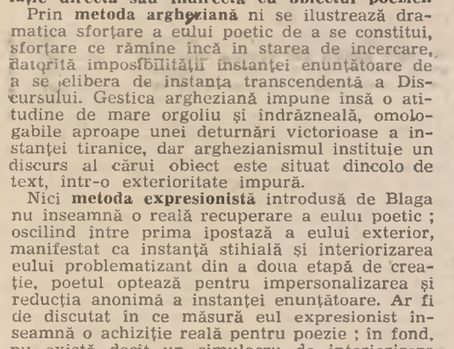

Mihai Nister : „Drum de toamnă"

Semnul identității depline

Urmare din pag. 1

Este, sper, de la sine înțeles că nu urmărește nimeni vreo substituire a uneia cu alta sau trasarea vreunui semn de egalitate care să le substituie pe amîndouă, prin nivelare. Identitatea, în acest caz, apare dintr-o raportare firească la aceleași izvoare, la realități trecute și prezente care ne marchează cu legile lor, precum și din împletirea unor țeluri și aspirații comune, alte realități, pe care le pipăim de acum pentru mîine ; dar asta nu exclude nicidecum existența mai multor direcții și modalități diverse de acțiune, ba dimpotrivă, le presupune chiar. Tabloul oferit de recentele Directive asupra viitorului imediat este tocmai din aceste motive complex și variat : „România se va înfățișa la sfîrșitul acestui secol ca o țară socialistă multilateral dezvoltată, atît din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățămîntului, științei și culturii, cît și al nivelului general de viață și de civilizație al poporului". Este imaginea pe care ne-o facem cu ochii de azi despre pragul atît de apropiat al anului 2000. Este totodată visul la care trudim de mult, prin înaintașii noștri, și la care vom mai lucra încă, prin urmași, toți locuitorii acestui pămînt, creatori de bunuri materiale și spirituale, într-o deplină identitate de idealuri și voință.

MAGIA LIRICĂ

Zărit, de la depărtare, în plimbările lui singuratice prin Herăstrăul pustiu, Virgil Teodorescu pare a fi scoborît în lumea pestriță de azi dintr-o arhaică feerie. Acest bărbat, pe care anii nu l-au îndoit, călcînd cu prudență și cu încîntare peste lespezile prelungi, filfîind în vînt o coamă colilie retezată ca și cum ar disciplina trembolența romantică, e un fel de Santa Claus liric, fericit de a cunoaște universul și de a-l așeza spre contemplație sub marile lui lentile colorate. Învestmîntat în modernul veston și în cămașa albă însoțită mereu de cravata prinsă cu ac, în largi pantaloni precipitați în manșetă și acoperind pantofii, el dă celor care îl cunosc sentimentul acut al unui trecător travestiu căci i s-ar fi potrivit mai degrabă o vestimentație somptuoasă și extravagantă, unde pelerina magică, cizmele de antilopă și globul fantast de cristal ar fi fost mult mai nimerite.

Rotonditatea chipului, unde obrajii sînt vitali și privirea e lărgită de imensii ochi uimiți, se concentrează într-un veșnic surîs secret ca al unui magician în stare a pune pietrele să se miște și rîurile să sece. În locul modernului stilou el ar trebui să poarte în buzunar misterioasa baghetă, în locul ochelarilor de vedere el ar fi trebuit să privească precum shakespearianul Prospero, printr-un ochean. Însă magia practicată de acest adorabil personaj de feerie, picat printre noi din basmele miraculoase unde peria se preface-n păduri, este o magie lirică ; universul se desfășoară prin surîsul tainic al lui Virgil Teodorescu într-o metamorfoză cîntătoare. Poetul, uimit înaintea elementelor și pășind încet, ca și cum ar întreprinde îndelungi explorații într-o lume de vis, pare a vieții în fabuloasa lui închipuire unde fantazia pornită ca dintr-un corn al abundenței a înlocuit realitatea geometrică și austeră.

Al lui Ariel este poezia, Virgil Teodorescu este dintre aceia care se încred definitiv în lirism imaginîndu-și, precum alchimiștii, că prin ocultele combinații toate încep a se mișca, prefăcîndu-se ; acest magnetism, care era al lui Cornelius Agrippa, al lui Paracels, al lui Jean Vier, avea în vedere că universul este în esență omogen și că înfățișările superficiale nu așteaptă decît un semn spre a se lichefia. Esența liricii lui Virgil Teodorescu este, oricît ar părea aceasta de curios, de natura romanticilor germani, poetul are ca și aceia un suflet nocturn, știutor de corespondențele universale, pe care îl slobozește ca să lege între elemente analogii inedite. Insurgența lui nu este mai radicală decît aceea a lui Novalis și decît a lui Tieck, a lui Eminescu la noi, poetul e suprarealist în aceeași măsură în care erau, la ora lor, Macedonski și Minulescu ; ceea ce îl deosebește de aceștia este momentul literar, mai tîrziu, însă esența nu este alta. În ce are mai durabil, poezia cu totul admirabilă a lui Virgil Teodorescu e o prelungire a decadentismului wildeian, făcînd din acea biografie extravagantă — o substanță lirică, sanctificînd așadar grandilocvența existenței decadente. Poetul ar fi putut, ca și Wilde, să-și vopsească părul în culori țipătoare și să-și atîrne la butonieră o garoafă rară, verde, pe care s-o primească într-o cutie specială din Italia ; dar nu a făcut nimic din toate acestea, el a liricizat o asemenea compoziție sufletească, revărsată în operă nu în viață. Ceea ce pare a fi revoluția copernicană a avangardei, este în definitiv poetizarea unei biografii epatante, unde intră mult din dandysm, din boemă și din „clochard". Înainte de avangarda literară fusese avangarda biografică și pe aceea au desfășurat-o, fără a inventa mult, insurgenții. Acest dandy proletar e la Virgil Teodorescu divinitatea lumii lirice, o zeitate mai puțin închipuită decît aceea a lui Radu Stanca : „Știu să mă îmbrac și mai frumos / Și atunci sînt destul de frumos ca să mă pot / plimba la braț cu o prințesă din occident /.../ Jumătate ca un întreținut jumătate ca un milionar / Jumătate ca un măgar jumătate ca un consul / Și știu să mă parfumez ca fetele oloage / Cînd voi deschide fereastra corpul meu va țîșni fierbinte ca un pin / În ochii voștri va țîșni paradisiacul meu corp / Fericite acelea la care am visat plimbîndu-mă pe sub arini / Fericite și pietrele pe care am călcat / Începînd să-mi împart arșița / Ascultați-mă mă plimb cu voi cît vreți și vă cumpăr gravuri / Și o mie de nimicuri și ceai mirositor / Mă plimb cu voi prin parcuri să adormim guri pe guri / Prin parcuri pe bănci ne întindem oasele / Ne spunem glosele ne întindem oasele / Străbatem prin grădini și dimineața ne va surprinde / Îngălbeniți în armuri într-o tăcere de moarte". Nu poate lipsi de aici stilizarea mondenă, a unui valah Dorian Gray : „Și la capătul livezilor de măslini / Părul blond va fugi în insule stîncoase / Pentru balul de gală al femeilor brune / Dragostea noastră se va desface peste oraș ca o floră luxuriantă / Și-ți voi putea trimite baldachine purtate de lămpi". Decadentismul era exotist și voia să reveleze ineditul printr-o integralitate a lumii vii (ei sînt primii anti-europeniști care fac din aceasta un program) ; barocul decadent, rămas într-o considerabilă proporție la Virgil Teodorescu, face din materia exotică un termen ezoteric cu universale corespunderi.

Erotica, așa cum se înfățișează aici, nu se desprinde cu mult de acel „fin de siècle". Poetul adoră o bizară femeie unde intra mult din „la princesse lointaine" și din baudelairiana metresă vinovată. Cînd iubește petrarchist (însă, bineînțeles, la temperatura modernă) el invocă fetișist subțioara, linia gîtului ca o șerpuire fierbinte, coapsele delirante, brațele ca niște lunguste, imaginînd totul, în absența obiectului liric : „Cum dorm pilniile în valvele scoicilor alături de cearcănele tale / Și în ierbare dorm fulgii murdari ai memoriei tale / Prin care tentativele mele trec și se pierd ca un filon de aramă / La cină ne cheamă un clopot surd și ușile se deschid ca într-un transatlantic / Buzele tale sînt la o distanță enormă / Sînt boabe de cafea dintr-o plantație îndepărtată". Erotismul e, la acest Conachi cititor de Baudelaire, absolut extraordinar. El a înfățișat ochii feminini care deschid cu privirea imense păduri tropicale de baobabi, înconjurați de un „plumaj" de corali, trupul întins ca o umbră peste ierburi, ascultînd de flaute și visat de sihaștri, jalea sexuală care înlocuiește prin gesturi aproape absente declarațiile definitive, lumile de velur, făcînd mătăsoasă materia grea, garoafele convulsive, nordul înghețat, arctic, alb.

Însă pretutindeni puterea de sugestie și senzorialitatea materială sînt extraordinare, dezvoltînd datele pe care poezia românească le-a eliberat, odată pentru totdeauna, cu Eminescu, făcînd ca și acela din iubire o stare fericită, mortală, ultimativă : „Să-mi umezesc tutunul / Să-mi învelesc gîtul într-un fum prea subțire / Ca să pot înșela nările tigresei / Să-mi scot din păr aschia din păr de cămilă / Pe care porumbeii sălbatici o duc peste păduri / Și piciorul tău să-l las să putrezească în sîngele meu / pînă cînd urma lui va aprinde pămîntul". Acest sentimentalism fabulos și sălbatic va rămînea în poezia românească atîta vreme cît în vasele sufletești „de cristal" vor pluti, închiși, în efluvii, „curenții marini".

A. Silvestri

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

XIV.

GHEORGHE POGAN. Din **Alchimie :** „Sînt tînăr ca un os de domn / În care noaptea distilează mișcare. / Un rug de ierburi mă cuprinde-n somn / Și ard uitat pe muntele de sare."

Intreg acest **Haiku :** „Aromată lumină / Încolțind în grădina șingelui / Și păsările zburînd în somnul dimineții." Apoi **Coletul nr. 14:** „În nopțile în care vîntul / se rostogolește în lumina giruitei / ca o piatră de moară / măcinînd firișoare de somn, / în nopțile în care liniștea / este o materie viscoasă / prin care abia clintești / megaliți de gînduri, / în nopțile în care stelele / troznesc de atîta ger / rănind pămîntul cu cioburi" însă finalul (Nepăsător și timp anahoret / un cîine jigărit latră la luna) își bate joc de toată munca dv. Dar acum, fiți atent : am reținut cartea de vizită ce ni s-a scuturat pe masă dintre ciclul **Coletelor**, 21, fără vreo trei, și dintre ciclul **Geometria simțurilor**, șapte, opt, poezii.

Și de ce respectăm noi cartea de vizită a dv. ? Pentru că avem acolo adresa și telefonul. Și de ce respectăm noi telefonul și adresa dv. ? Pentru că am vrea să vă invităm de la Deva la București la Cenaclul Dacia Feniks, unde să vă vedem și să vă auzim cu acele **Colete** — poeme de multă profunzime și coloare. **Am vrea să ne fiți Un nume nou.** Tot pentru același lucru, poate că am veni noi, din redacție și cenaclu, la Deva. Să cercetăm mersul trenurilor și-al tuturor stelelor, și vom decide : prin telefon.

NEGREA I. CONSTANTIN. Violent enunțiative. Reținem doar : „Rostul meu / Nu-i rostul umbrei / Pentrucă / Există totuși / Undeva, / EA." Și acestea din **Omule :** „Ești om, / Iată marea ta bucurie / Bucură-te deci că ești om ! Și bucură-te că sînt oameni / În jurul tău." Noi ne-am bucurat : faceți-o și dv. Din toată inima.

STENȚEL CARMEN. Din toate, aceste strofe: pentru oarecare gravitate : „Voi trece în trăsuri de iele / Pe mările sihastre / Îmi voi juca în och și-n plete / Amăgitoare astre / (...) Dar voi rămîne-n veci acolo / Unde nu este moarte, / Să mă cufund și să mă mistui / În infinit și-n noapte" ; precum și aceste versuri din **Copie la indigo :** „E liniștea lui Poseidon / A apelor lui, și-a apelor ochilor mei / (...) / E timpul cînd libertatea / îmi este sclavă, (...) Împotriva faptelor de peste zi..." Și vă spunem noi să fiți fericită și harnică : nu-i puțin ce-am reținut. Mai trimiteți.

ADRIAN I. NAPARIS. Strofe de transcris am găsit și în **Psalmul de tristețe.** Așezăm aici, totuși, acestea rotunjimi de vorbă cu ecou și dulceți : **Axiomă :** „Nu există decît o singură cale : / să fii milos cu durerile tale !" : **Doina lui Vlad Țepeș :** „Domnul frumos și viteaz / N-are lacrimi pe obraz, / Trage în țepile Morții / Bizarerilile sorții / Și-are-n slujba Domniei-Sale / Patru puncte cardinale, / Șase diavoli în zăbale / Și doru-mbrăcat în zale." **Falșii poeți :** „Cîntă din coarda / arcului de luptă / în loc să tragă la țintă." **Deosebim** din toate, toate. **Trecerea în neființă a lui Labiș :** „Ochi de lup scînteiau / rotindu-se pe roțile reci. / Era ger / și stelele templului l-au înconjurat / cu lumină de lăncii / „Sînge sau lacrimă ?" au întrebat / „Sînge !" Și l-au împins pe jertfelnicul alb — / ultim sol la Zalmoxis / pentru zidirea cîntecului." Și vă mulțumim pentru opțiunea de partea Poștei noastre.

CORNELIA-MIHAELA VASILE. Corespondența privitoare la activitățile Cenaclului nu ; însă acest frumos poem în proză, fără explicațiile inutile și fără de exagerările stricătoare: „Mi s-a părut că cineva pierduse o floare pe acel tărîm aproape necunoscut (...) O floare plăpîndă care imi aparea senină ! Nu mai știu, dar cred că eram pe tărmul unei mări colindată de corăbii ușoare. Nici o pală de vînt. Culori calme. Se auzea de pretutindeni (...) Un imn de slavă adus vieții. Am încercat să ridic acea floare așezată pe nisipurile aurii ale timpului. Nu a fost nevoie să-mi plec fața. S-a ridicat singură pînă la mine, privind cerul cu ochii ei de lumină (...)

— Cine ești ? am întrebat-o fără să bănuiesc că (!) aș putea primi un răspuns.

— Sînt (...) soarele.

— Dar culoarea ta este atît de neobișnuită...

— Este culoarea dimineții (...)

— Glasul tău îmi este cunoscut...

— ...Ai ascultat freamătul codrilor, cîntecul holdelor, murmurul apelor...

Mihai Nistor : „Natură statică"

— Cum să fac să ai viață, fără să ostenești niciodată, floare nemaivăzută ?

— Lîngă tine este o mare. Dar apa ei alunecă amară peste munți de sare. O mare de tăcere. Alergă spre munții cei vechi ai părinților voștri. (...) În inima lor, sub o stîncă, este un izvor neauzit. (...)

Am alergat către piscurile din basm de demult. Am trecut de „A fost odată"... (...) La poarta părinților noștri din milenii (...)

— Cine ești ? m-a întrebat o pasăre albastră..."

VASILE CREȚU. În biletelul de la urma urmelor ziceți : „Vă încredințez cîteva din multele mele încercări în „dulcele stil clasic" (...) **Aștept deci o** apreciere critică pe margineа acestora." Am răspunde ca acela : apoi, dragă, noi nu merem pe margine ; noi o luăm pe mijloc. Iată, dar : „Trece ziua fosnitoare / ca o pagină de carte".

Și **Gînduri :** „Se tot perindă gînduri / ca trenuri într-o gară / Oprind cu scrîșnet aspru / (...) Lăsînd o amintire / Frenetică și vie. / Pe file de registru / În gara cenușie / Și pleacă mai departe / În huruit de roți". Atît, și răsplătiți fochistul că v-a uitat acolo. Mai departe-i tare greu.

EFTENE DUMITRU. Din lunga cronică rămată **Fierbere în inovații,** aceste crimpeie, de trudă naturală : „În durere adîncă de murmur / (...) / Apeducte prin alei mirifice de pronii / Holde cu dovleci din seră în vrejuri aliniate, / cu pepeni albi, în tot felul de araci incrosnieți / Mișcă frunzele printre vagoane de cărbuni / (...) Să ne ferim a mesteca pe gît tot felul de ierburi (...) Anii bătrînești au nevoie de marșuri / (...) Un simbure de fasole desfăcut din păstaie / Pe aracul verde tot mai sus răsare / Într-o primăvară cu mugurii în pîrgă! (...) Altfel cunoști roata istoriei prin aceste poeme. / Omul muncește cu tot felul de probleme." Noi ne mulțumim cu atîta. Dv. cum credeți.

TUDOSE VALENTIN. În scrisoarea de acreditarea celor zece poezii, de mînă, ziceți : „sper că veți vedea în aceste versuri măcar străduințe, care, prin natural lor, ar putea scuti de termenii ironiei." Vă răspundem : ironia noastră-i o tristețe mare, la cine prea dorește cu ce n-are. Dar vă mai spunem : am oprit pentru **Antologia Poștei** poeziile : **Anotimp, Interludiu, Cronica vieții Margaretei, Fabian, Dincolo de casele de stuf, Baladă de toamnă,** și patru fragmente din **Revers.** Și mai zicem : pregătiți-vă, în toamnă, de-o venire la Cenaclul Dacia Feniks. Dați un semn de adresă și de bună veste.

CAMELIA PRICOP : Bunicii mei, în această situație : „Bunicii mei au fost de profesie / țărani / (...) / au arat și-au semănat pămîntul, / Au cules roadele / și-au semănat în cartea vieții / cu plugurile, / au cîntat și au plîns / cînd a fost nevoie". **Am visat :** „Am visat că eram țărm / că aveam trupul de nisip / fierbinte și fin, / că cei mici construiau din mine castel, / că vîntul mă-mprăștia încoace și-ncolo / că soarele mă poleia cu soarele lui... / Am visat că eram țărm / și că-n apropierea mea / ancorau corăbiile zburătoare". **Vacanță :** „În sală pilpîie focul, / sînt în vacanță, și lenevesc în patul bunicii / și mănînc prăjitură cu nucă și stafide / și privesc la soarele firav cum / încearcă să topească / țurțurii de gheață / ce stau de strajă / la streașina casei" ; **Va fi toamnă :** „Va fi toamnă / și-n amurgul colorat / noi vom asculta / dangătul clopotelor inimilor noastre / și vom privi / zbaterea frunzelor". **Nepămînteana :** „Aripile mi se colorau / din ce în ce mai frumos / m-am prefăcut în fluture / și-am zburat / peste grădini înflorite / și tu m-ai văzut / și-ai început să m-alergi / și m-ai prins / m-ai strîns în pumn, / și-apoi m-ai aruncat în iarbă, / cu aripile rupte" ; **Vis :** „Se făcea că mergeam / pe marginea unei ape, / pe lîngă o pădure, / că vîntu-mi flutura pletele, / că păsările zburau / din creangă-n creangă / și soarele strălucea, strălucea / și cineva-mi șoptea cu glas melodios numele" ; **Dacă :** „Dacă tot ai plecat Acolo / puteai să-mi trimiți măcar o rază / dar tu mi-ai spus / că Acolo nu este soare și cer / și păsări / și că nu... / și c-ai vrea să te-ntorci / dar tu dar nu ai pe unde / căci toate drumurile / sînt închise / și-atunci nu-ți mai rămîne / decît să te scufunzi iar în somn / și să aștepți". Și iată-vă tipărită cu șapte poezii, fir-ar într-un ceas bun ! Să fi bătut toba mare, n-am cutezat : aceste notații nu-s încă poezia ce-o rivnim dar poezii le credem : nu pe cuvînt, ci pe atmosferă... Pe această pajiște, nu puneți cortul, mergem mai sus, să ni se taie respirația !

GHEORGHE POGAN

Coletul nr. 1

Lacrimă de lacrimă,
rană de nisip,
trup de verde singerare,
Odihnească în pace
coletele cu păpădii !

Coletul nr. 2

Crabul își premerge picioarele
El este
menhir pedepsit cu mișcarea,
El este,
El sînt
primitivă libelulă
trecătoare pentru nisip
în lunecarea-i odihnitoare.

Coletul nr. 3

Spiriduși de iarbă
somnul greu rostogolesc
peste-mi trupul de pămînt,
peste trupu-mi de pămînt.
Fumegă parfumuri exilate
în chilie de corole,
păsări luminînd cu rouă
mă tot cîntă și descîntă
de mai sînt și nu mai sînt.

Coletul nr. 4

Să aștepți pînă apare
în aburul verde al grădinii
umbra umbrei ;
Să privești pînă răsare
lumina suavă
din fotografiile în care suflă vîntul ;
Să asculți pînă adoarme
auzul în timpanele frunzelor ;
Să gîndești pînă se întoarce
scrisul în propria-i urmă
și o porneșți singur prin lume
ca un plug.

Coletul nr. 8

Am demontat mecanismul
articulație cu articulație
idee cu idee căutînd
rațiunea care ține
sprijinit în aerul caselor
statura nemișcată
a unui șifonier cu oglindă.
În amalgamul pînteculuí său
sentimentele
se rînduiesc — colete de cîmpii ninse
cu oboseală.

Coletul nr. 10

„N-am mai făcut demult
un concediu departe de aragaz,
să mă distrez, adorată să fiu,
farmecul iubirii să mă ducă
zile întregi la nimic să visez.
Să plutesc, mai fluture ca un fluture,
în aerul tare al munților,
departe de mirosul sarmalelor
și de ceara sfîntă a maionezelor.
S-au dus iubirile spontane
și trainice ca o piramidă !"
((Astfel zise milițica))
și iubirile s-au dus într-adevăr
ca o lamă spintecînd orizontul.

Cu un ac și cu ață
un vultur stingher
coase acum la loc bucățile de cer.

REMUS VALERIU GIORGIONI. Cele trei Nichitiene se păstrează : începe să nu mai fie loc la Antologie. Poate vom găsi o coloană aparte.

NICOLAE ELENA ANDREI : Elegie tîrzie : „Am căutat altarul de piatră / L-am aflat însingerat / Și lanțurile smulse ; / avusese loc o încăierare / -am căutat în adîncuri / dar nimfele nu văzuseră nimic / a fost obosite în noaptea aceea / stringea ceva la piept Pandora / lăcrimînd tinjea după flacăra ta / te-am căutat printre oameni / niciunul nu auzise de tine / focul în vetrele lor ardea vesel / și-am înțeles că plecaseși de mult / ți-am scris atunci pe boltă / cu sînge sacru de vultur : / vino printre noi Prometeu / operația pe ficat / nu mai e o problemă" ; **Elegia cailor :** „Caii mei sînt tot mai triști / v-am mai mințit adesea despre ei / cînd spațiile nu le mai ajung / se-mbată și impușcă zei / trag gloanțe oarbe în destin / îi se impușcă umbra pe la spate / se înecă-n riul de sudoare / ce spală mîinile curate / se pălmuiesc în somn și-njură / dorm cu ferestrele deschise / nebănuind că îi se fură / mereu din rația de vise / pe chipul lor un cearcăn greu / se desenează tot mai clar / le-am interzis plimbările pe zi / și-am dat oglinzile cu var / suspicioși nu-și spun nimic / trăiesc murind cîte puțin / în cercul lor de boli secrete / se joacă de-a paharul plin / tot mai triști sînt caii mei / închiși în hamul lor de plumb / gloanțele oarbe nu le mai ajung / și-i plictisesc trucajele cu zei". **Elegie despre Mancha :** „Începe jocul prietene Sancho / morile de vînt putrezesc / dinspre ultare bate vîntul / caii de lemn îmbătrînesc / au ruginit și scutul și lancea / dintre toți am rămas numai noi / într-o zi vom porni către Mancha / și nu vom mai privi înapoi / vom înnopta-n același han / în bărbi ne bîntuie zăpada / încă mai datorăm un ban / dar nu-i nimic vom vinde spada / vom sta lîngă foc la o cană / cu multă lume plini de praf / bieți cerșetori la care soarta / cerșește un autograf / începe jocul destinul ne cheamă / prietene Sancho povestea-i tîrzie / pornim mai departe prin vamă / se face frig prin Mancha pustie" ; **Apus la Troia :** „Caii aleargă pe tărmuri departe / simetria vîntului este deplină / se închid porțile la cetate / arde ultimul crimpei de lumină / în golf valul mușcă corăbiile / marea aruncă ultimele acorduri / călătorule ascultă în corturi / cum troznesc barbar săbiile / și du-te departe și fugi / dintre filele acestei cărți / dacă te grăbești mai ajungi / legenda ta o cîntă barzii morți / miros de femeie fardată cu scrum / în iatac așteptarea și timpul / privesc în incendiul total cum / o dată cu Troia arde Olimpul / ... ultimul crimpei de lumină / și ard porțile la cetate / simetria vîntului este deplină / iar caii aleargă pe tărmuri departe". De mult n-am mai dat de struguri de-un soi de viță atît de sucit, hibrid și mîresmat, agurzi și dulceag totodată. Ce simbolism, ce tradiționalism ? Amalgam și crud vlăstarul ; așteptăm să i se decanteze clorofilele, dar nu știu de ce-mi pare bătrînicios. Ce s-o alege la toamnă ?!

REVISTA STRĂINĂ

● **O RECENTĂ** expoziție din opera pictorului francez Watteau a prilejuit o serioasă reevaluare a judecății critice și a locului pe care îl ocupă „marele Antoine" în istoria artei. Considerat a fi exponentul prin excelență al unei picturi convenționale și superficiale, Watteau este situat astăzi nici mai mult nici mai puțin decît în vecinătatea lui Rembrandt, cum scrie John Russel în numărul din 11—12 august, a.c., al ziarului **International Herald Tribune,** ediția de la Haga (!). Ceea ce, să fim sinceri, nu e de loc puțin ! Este ca și cum te-ar compara cineva la Atena cu Platon ca filozof, sau la București cu Eminescu în ceea ce privește poezia. Expoziția Watteau a avut loc la Galeria Națională din Washington, în colaborare cu muzee din Paris și din Berlinul de vest, adică cele mai bogate galerii din lume, în opere ale picturului francez. A atras atenția indeosebi grafica artistului, portretele de cerșetori, soldați și pelerini, imaginile suferinței umane, știt de neașteptate le un reprezentant al începutului de secol optusprezece, suta aceea galantă cum i-ar spune Mateiu Caragiale. Iată ce spune în încheiere același John Russell : „Să nu facem nici o greșală : expoziția este dedicată unei mari figuri în arta europeană. Se încheie, așa cum trebuie, cu lucrarea „Anseignе de Gersaint". Aceasta reprezintă plenitudinea, este însăși încarnarea artei lui Watteau, exemplificînd marele lui talent portretistic, atenția sa pentru slăbiciunile omenești, modul inegalabil de a reda costumația, sensibilitatea sa pentru arta maeștrilor din vechime, precum și acuitatea percepției golului existențial, a trăsăturilor perisabile și nefirești ale sentimentelor omenești".

● **TRUMAN CAPOTE,** autorul teribilei reconstituiri din **In Cold Blood,** pare că a tratat un subiect de vodevil în cartea sa... Un mare articol din **Sunday Times Magazine** din prima săptămînă a lunii septembrie, a.c., **Apariția ucigașilor la întîmplare,** sub semnătura lui Philip Jacobson, trece în revistă datele unui fenomen cutremurător în ultimul deceniu a crescut numărul criminalilor care-și aleg victime necunoscute, de obicei pe drum, pe care îl ucid fără nici un motiv aparent. Sînt citați indeosebi Ted Bundy din Florida, care are la activul său cel puțin treizeci și șase de crime, iar Henry Lee Lucas, împreună cu un complice, au depășit cifra de două sute de victime. Ceea ce este și mai îngrozitor, de curînd, James Huberty a intrat într-un restaurant din San Diego și a omorît deodată peste douăzeci de oameni pașnici. Sociologii și criminaliștii sînt neliniștiți și de datele personale ale ucigașilor deja identificați. Ei nu mai aparțin pegrei și claselor lipsite de educație ale societății. Ted Bundy fusese un strălucit student la drept, un alt monstru cu treisprezece crime la activ era un excepțional inginer dedicat cercetărilor aerospațiale, iar un criminal cu șaisprezece victime fusese apreciat drept bun programator de computere. „Dacă vreți să aflați ceva care să vă albească părul, spune Robert Heck, un înalt funcționar din Departamentul justiției, luați în considerare următoarele : avem motive să credem că cel puțin treizeci și cinci de ucigași în serie, ca Ted Bundy, se află acum în libertate, rătăcind dintr-un loc în altul în căutarea unor victime pe care să le distrugă cît ai bate din palme. Ceva rău, foarte rău, se întîmplă ceva care nu scoate pur și simplu din țîțîni pe cei care înfruntăm în prima linie acest fenomen". Este înfernul unei lumi fără scop și fără autoritate spirituală !

● **DE CURIND,** marea actriță italiană, Sophia Loren, a împlinit cincizeci de ani, vîrstă pe care o poartă cu grație. Presa internațională a celebrat evenimentul în numeroase articole, evocînd pe scurt cariera vedetei, de la tînăra Sofia Scicolone, după numele tatălui, cunoscută de familie sub numele de Lella, debutantă, cu pseudonimul Sophia Lazzaro, pe care l-a schimbat în 1952 în Sophia Loren, la insistențele producatorilor și pe care l-a ridicat pe culmile succesului. Din 1969 s-a dedicat mai ales familiei, aparînd destul de rar în filme. Viața personală i-a fost marcată de tot felul de evenimente, între care o lună de închisoare pentru evaziune fiscală. Geoffrey Wansell scrie : „În mod tipic pentru ea, această încercare a fost suportata într-o tăcere demnă". Sophia Loren putea să evite închisoarea, afîndu-se în străinătate, dar s-a supus condamnării pentru a se întoarce în Italia. Într-un omagiu pe care îl dedică actriței, în revista **Observer,** Anthony Burgess scrie : „Disperările ei au fost întotdeauna contracarate de o înțelepciune pe care nu-mai o copilărie trăita în lipsuri poate să te învețe. Sophia a știut întotdeauna să ceară pușin de la viață".

● **SUB TITLUL Artă și prietenie,** revista **Cultura** consemnează două evenimente artistice care au avut loc recent în unele orașe din R.P. Chineză. Citam din consemnarile revistei : „...în saloanele Galeriei Naționale de Artă din Beijing a avut loc vernisajul expoziției de pictură în ulei privind viața urbană și rurală din Statele Unite ale Americii. Cele cincizeci și unu de lucrări de peisagistică, portrete și pictură de gen expuse în cadrul prezentei expoziții au fost selecționate din colecțiile Muzeului Brooklyn din New York, unul din cele zece muzee mari din S.U.A. Acestе picturi în ulei redau peisajele minunate din statele americane, precum și aspectele urbane din această țară, avînd în general ca sursă de inspirație obiceiurile și datinile, viața cotidiană a oamenilor. Picturile reflectă schimbările ce au avut loc în viața urbană și rurală din Statele Unite în perioada cuprinsă între mijlocul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului al XX-lea. Expoziția demonstrează de asemenea dezvoltarea picturii americane în această perioadă". Cea de a doua expoziție este dedicată artizanatului tradițional din India, cuprinzînd peste două sute cincizeci de exponate.

● **SUS, ACOLO UNDE AM TRĂIT** este titlul unui volum de povestiri, semnat de Max Schott, în colecția „Illinois Short Fiction Series", publicată la Urbana. Ceea ce a atras atenția recenzenților a fost realismul frust al acestui prozator din vest, cu trăsăturile obișnuite ale stilului bărbătesc din cunoscutele teritorii de epopee. Robert Kiely spune într-o scurtă cronică : „Povesturi despre oameni care gîndesc sau vorbesc despre muncă sînt foarte obișnuite. Povestirile despre oameni care muncesc în mod real sînt însă puține, mai ales povestirile bune de acest tip. (...) În narațiunile lui Max Schott există o concretețe, un gen de precizie, o autoritate și autenticitate a stilului care dă lecturii lor o adevărată notă de plăcere estetică".

● **O ADEVĂRATĂ** modă a groazei este constituită de predicția unor case de filme de a imagina rezultatele celui de al treilea război mondial, cum se întîmplă și în recenta peliculă „Red Dawn", produsă de regizorul John Milius. Localizat într-un mic oraș de provincie, filmul pare o proiecție a impresiilor din conflicte trecute, ignorînd efectele devastatoare ale unui război nuclear. Constituind un protest față de activitatea alarmantă a unor cercuri războinice asemenea producții, din păcate, adesеori devin o „joacă" de-a moartea, părînd a spune că un conflict viitor va fi suportabil, dînd chiar o șansă omului de a-și afirma valorile sale morale. Atrăgînd atenția asupra acestor pericole, criticii de film se înscriu în același timp printre numeroșii intelectuali lucizi de astăzi, pentru care nimic nu este mai înspăimîntător decît spectrul războiului nuclear, ale cărui consecințe nu le poate imagina nici un film, oricît de îngrozitor ar fi el.

CUMPĂNĂ

Stilp de seară

Obosit sînt,
nu mai pot să gîndesc,
îmi vine să cînt
un cîntec ceresc
dar să-mi fie gura
plină de pămînt.

Obosește gîndirea
și începe cîntarea,
obosește gîndirea
și începe cîntarea.
Tot pierdut am rămas
dar acum s-a născut
în mine ultimul glas —
acel glas care duce
prin aer de îngeri
corbii după care, iubito,
mai singeri,

acel glas care cheamă
din tine, iubito, infernul
să-ți lasă din pîntec
precum pruncul din mamă.
Tu să rămîi pură
așa cum erai
cînd am urcat atunci
munții de căldură,
cînd în vid galopau
serafice turme de mai.

George Alboiu

Dascăli de cuget românesc

Urmare din pag. I

atît de necesara pace. La orele de literatură ca și la istorie, la chimie ca și la biologie marile lecții, cotidienele lecții nu pot fi decît însemnate de convingerile acestor minunați oameni, avînd meseria cea mai frumoasă de sub soare, de a transmite dincolo de formule reci, exacte, de texte și adevăruri, partea nespusă în nici un manual și care înfloreșe sufletul, mesajul credinței noastre în omenie, puterea noastră ca popor de a crede în durată și nu în efemer, convingerea, cu alte cuvinte, că întemeind oameni, întemeiem la nesfîrșit țara.

În acest septembrie, care-mi pare a fi unul de migală și frumusețe, fiecare dintre noi își amintește că a avut un învățător de neuitat, un domn Trandafir poate, sau un mare profesor. Voci în alto ne răscolesc sufletele. Și din această aducere aminte se constituie omagiul anonim, tăcut, pe care în fiecare început de toamnă milioane de oameni îl dezvăluie în privirile cu care-și aduc copiii la școală. Și în cele din urmă convingerea — care trebuie, desigur, din cînd în cînd întărită, dincolo de eventuale îndoieli grăbite sau ignorante — că școala este temei, fiindcă ea este cultură, viață spirituală. Către acest ultim adevăr trebuie să mărșăluiască dascălii de cuget românesc astăzi, avînd în minte cuvintele lui V. Pîrvan care spusese frumos și sentențios că acolo unde nu e viață spirituală, nu e istorie.

Delta e un paradis

Urmare din pag. a 3-a

pasul ei și cu speranță și teamă. Fetița lor, născută la 8 luni și jumătate, a fost crescută la incubator și toate speranțele lor se legau de doctorița Elena Preda, doctoriță despre care ei povestesc acum că a făcut numeroase drumuri (oh, și cît de grele sînt drumurile în Deltă !) pentru a acorda copilului nu numai îngrijiri medicale ci și sentimentul de siguranță, inoculîndu-i ideea de apartenență la o civilizație a lumii care se exercită peste tot, nu numai în orașe sau în așezările „de pe calea ferată". Plăpîndul fir al vieții are nevoie de aceeași dragoste și ocrotire oriunde ar apărea el și ea, doctorița Elena Preda, pe care o ascultasem cu o zi înainte recitind din dramaticele ei încercări poetice la o intîlnire scriitorească, dispărînd apoi cu modestie sore lumea care o aștepta, știe toate acestea, și știe că, mai ales, aici este nevoie de mai multă dragoste, de mai multă tandrețe ca un refuz al singurătății.

Pe pontonul de la Crișan, un bătrîn — cu o barbă imensă, albă, „asta-i podoaba bărbatului", zice trecîndu-și mîna prin ea — adîncește fantasticul ținutului, adîncindu-i misterul, povestind colosala lui aventură care în rezumat s-ar putea spune așa : despre cum a făcut el, Alexandru Ivanov, de-a putut să zboare cu aripi de lebădă pe deasupra Deltei ! Și, chiar dacă povestea nu pare a avea un temei real, ea are, totuși, ceva mult mai omenesc (decît principiul strict al credibilității !) și mult mai pur : visul ! Nu știu dacă moș Ivanov a auzit de Icar, mai sigur e că nu, dar asta nici nu contează. Rămîne constant visul, visul său adîncit de mai bine de 70 de ani de cînd trăiește în Deltă, atît de frumos și atît de durabil încît a început chiar să creadă în el. Și în fond de ce n-ar fi adevărat că el care a trăit atîta amar de vreme printre păsări și nu a văzut pămîntul decît de pe ape să fi și zburat ? ! De îndată ce-ți poate spune cum se vede pămîntul din văzduh și cum plutește o lebădă înseamnă că visul său poate avea și un temei încă necunoscut nouă. Un temei care pare a guverna această lume a Deltei : visul, fantazarea, încrederea nețărmurită că viața e frumoasă și e un paradis în care se trăiește greu, dar în care merită cu adevărat să-ți duci existența.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (16)

1

Bunica mea care avea o **hodaie** îngustă creștea în jurul căsuței singuratice șapte cîini obișnuiți fără nici o rasă. Șase erau progeniturile nelegitime ale unei cățele vărgate care semăna cu un tigru dar o chema, paradoxal, Vidra. Nu i-am văzut niciodată pe cei șapte cîini intrînd în casă iar bătrîna cățea obișnuia, toamna mai ales să prindă iepuri și să ni-i aducă plocon. Îi aducea în gură, morți evident, și după ce-i depunea în fața ușii își anunța isprava cu un lătrat scurt. Răsplata modestă o primea îndrăznind să înainteze cu mult pînă în pridvor.

Niciodată în casă !

2

Timp de două luni am urmărit la Sinaia un cîine maidanez care își ascunsese provizia de oase la rădăcina unui stejar. Săptămînal dezgropa de sub frunzele veștede **rezerva** lui pentru zile negre și o muta în altă parte. Vrînd să văd cum reacționează i-am așezat alături un cap de femur achiziționat de la cantină. În ziua cînd și-a dezgropat **rezervele personale** nu s-a atins de osul care, de drept, îi aparținea.

3

Primesc un telefon la două sau trei zile după apariția poveștii cu bișnițarii de cîini. E o voce feminină, sobră și agasantă :

— Alo, tovarășul scriitor ?

— Da !

— Să-ți fie rușine !

— De ce, stimată doamnă ?

— Păi, cum îți permiți dumneata să mă faci pe mine bișnițară de cîini ?

— Vai de mine, zic.

— Dumneata știi cît mă costă pe mine o familie de canișî ?

— Nu !

— Și atunci, de ce te apuci să scrii timpeniile alea în care zici că vînd cîini ciobănești în loc de canișî ?

— Doamnă, zic eu, degeaba vă enervați. Chestia aia pe care am scris-o e pur și simplu o invenție, o fantezie a mea...

— Da ! ? se miră neîncrezătoare cucoana.

— Da ! confirm eu.

— Și atunci, de unde știai matale că eu mă numesc „tip sarmale" și că am casă cu curte și crescătorie de cîini ?

4

Nu mai știu cine mi-a povestit, sau am citit undeva, întîmplarea cu cei doi dulăi ciobănești care au apărut în curtea unui spital de provincie odată cu stăpînul lor, un cioban atacat de urși. Vreme de o săptămînă cît ciobanul a stat la reanimare, inconștient, între viață și moarte, nimeni nu i-a putut clinti din curte pe cei doi dulăi. În dimineața în care stăpînul a fost mutat într-un salon obișnuit, fiind în afară de orice pericol, au dispărut și ei urmînd drumuri știute. De notat că în tot acest răstimp n-au acceptat să mănînce nimic, potolindu-și doar setea cu apă de la fîntîna țîșnitoare din mijlocul parcului.

5

Nimic mai trist decît destinul cîinilor polițiști ajunși la **pensie** așteptînd mila unui **stăpîn** neutru care să-i țină. Cei mai mulți dintre ei simțind sfîrșitul, se ascund și mor în singurătate, prin inaniție.

Mircea Micu

PREMIILE «PANAIT ISTRATI» ACORDATE DE UNIUNEA SCRIITORILOR

POEZIE : Aurel M. Buricea **pentru volumul „Sarea neagră a melancoliei.**

PROZĂ : Corneliu Ifrim **pentru volumul de povestiri „Trufie și umbră"** ● Vasile Rusescu **pentru volumul de povestiri „Moartea fîntînii".**

DRAMATURGIE : Ion Bălan **pentru piesa-document „Martor și judecător", reprezentată la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila.**

Premiile au fost înmînate de președintele juriului, Fănuș Neagu, la Brăila, în sala Teatrului „Maria Filotti", în prezența unui numeros public.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

«Morala» oportunismelor

În materie de morală, oamenii „Europei libere" au o singură idee obsedantă : ei sînt „disidenți." Însă ce înseamnă, la o așezare insistentă sub microscop, a fi „disident" care, cu un plan subțire, se opune „comuniștilor" ? În majoritatea cazurilor, înseamnă a fi un fost dogmatic serios, așa cum „noua dreaptă" (care prenumără foști extremiști de stînga) cultivă într-o proporție considerabilă. Pensionat azi, J. Popper (Emil Cămpeanu) care ajunsese prin anii '80 la „Europa liberă" era fostul „Sebastian Agnazia" de la București (semna și J. Popper dar monografii furate de la profesorii înspăimîntați de teoarea lui, pe atunci „roșie"), nume odios al dogmatismului. E adevărat totuși, că în „Revista Fundațiilor Regale" (nr. 3/1945) un J. Popper (oare tot acela ?...) publica o poezie intitulată „Profetul", unde dădea aceste comenzi antipopulare : „În lături ! turmă inclelată în noroaie selenare".

George Bălan, trecut și el pe la post, pusese totuși odată și odată la zid orientările moderne considerîndu-le „decadente." Vlad Georgescu nu e străin nici el de dogmatisme, prin anii '50 o ducea chiar foarte bine. Cine face, de altfel, o simplă cercetare bibliografică à propos de opera românească a diversioniștilor de azi, din Occident, are mari surprize, totuși previzibile. Cine nu fusese dogmatic, pe vremuri, scria mai recent cu totul altceva decît azi, cînd face diversiune. Oportunismul este indiscutabil. Un Vl. Krasnosenski scria prin „Viața Românească" despre „Engels și științele sociale", despre „Sociologia țărănismului", despre „Lenin". George Bălan era de părere prin 1968 că „moartea" nu poate fi o problemă a filosofiei" căci altfel am avea a face cu o viziune primejdioasă.

De „realism și decadență" se ocupa, prin 1965, Horia Bratu care tot pe atunci combătea „moda Kafka" ; astăzi se află și el departe. „A scrie pentru patrie" i se părea lui Petru Popescu în 1971, un fapt extraordinar, care îl făcea fericit ; aceasta, e drept, în 1971, cîțiva ani mai tîrziu limba română îi va părea „rudimentară" (dar omul va pronunța aceste vorbe la mii de kilometri de România). Despre viața literară românească, în care se simțea implicat pînă la moarte, se exprima, în 1968, Ilie Constantin ; mai tîrziu se va stabili la Paris, despărțindu-se de dragostea lui dintîi : „viața literară românească". „Responsabilitatea regizorului" i se părea lui Lucian Giurchescu foarte mare mai ales în planul politic imediat ; azi se află și el în străinătate. Cine mai știe azi că George Banu scria în 1971 despre „răspunderea actorului", considerînd-o capitală în procesul formativ și în educația politică ? Astăzi, la Paris, omul crede că „subversiunea" e preferabilă iar în România am avea a face cu chinuitoare respingeri ale „corporalității" ; „idei" de colaborator al foiței „Limite". Miron R. Paraschivescu era ridicat în slăvi de Monica Lovinescu în chip de „opozant" : „s-a găsit numai Miron Radu Paraschivescu care sub forma unor însemnări de jurnal intim să-și strige revolta împotriva întoarcerii strigoiului." E adevărat că prin 1944 omul publicase un frumos poem despre mareșalul Stalin iar pe Mircea Eliade îl „lichidase" printr-o recenzie nedreaptă.

Un simpatic caz este și Ion Caraion, autor, ne amintim, prin 1971, al unui inaripat articol cu titlul „Momentul culturii naționale". Acum, tot ce e „național" și nu e „disident" i se pare (e drept, de la „Europa liberă") un act de „neoproletcultism", o probă de gîndire „sedentară". Mai sîncer decît alții, omul recunoaște, de altfel, că a fost toată viața un oportunist fără principii morale în afara acelula al plăcerii proprii și ai nenumăratelor avantaje, de oriunde ar fi venit ele : „N-am fost nici al unora, nici al altora, nici cu unii nici cu alții, ci doar cu mine și doar eu". Cineva se și întrebase „de ce a tras atîtea foloase Caraion de la cei care l-au chinuit" ; în afara unei lipse totale de morală ar fi greu, într-adevăr, să ne explicăm toate acestea.

Acest **carnaval cu oportuniști,** care modifică măștile de la o zi la alta, ar putea continua mult și bine (Virgil Ierunca este iarăși un foarte nostim exemplu de „pluralism" politic) fapt este că nu doar prin biografie s-ar putea ilustra curioasa reprezentare despre morală pe care o cultivă oamenii „Europei libere". În materie de consecvență culturală datele sînt cel puțin la fel de spectaculoase. S-a observat cum „direcția" literaturii a fost în grupul verificat, rînd pe rînd „tradiționalistă", pe linia însă a mistificării tradiției adaptate la avangardă, apoi direct avangardistă și extremistă în gustul „modernismului", formalistă, în fine ; anti-dogmatică acum douăzeci de ani „Europa liberă" adoră azi pe toți foștii dogmatici „liberalizați", ajunși printre adepții grupului „verificat" ; ideea priorităților literare românești (de care se făcea caz, tot prin „avangardă") a devenit acum o probă de „neo-proletcultism". Capriciile în domeniul ideologiei literare par a nu se mai sfîrși, adevărul este că inconsecvența este singura... consecvență a „parizienilor" care grăiesc de la „Europa liberă". Ce s-ar mai putea adăuga, oare, la toate acestea decît și alte exemple, care stau să vină, ca o avalanșă ; inutile, totuși, căci nu ar modifica datele generale, care acestea sînt. O recenzie la un roman despre luda slăvea, în propoziții înfierbîntate, „figura enigmatică a Trădătorului", **„Trădătorul", ca prototip, iată o idee care spune totul.**

**Artur

m a p a m o n d

CRITICA ŞI CREAŢIA LITERARĂ

Intîmpinat cu incomparabila sa prietenie şi ospitalitate de poetul Adam Pusloici în gara Belgrad, petrec cîteva ore de-a dreptul incîntătoare în metropola iugoslavă după care sînt „expediat", tot cu trenul, în inima Regiunii Autonome Cossovo. După cîteva ore de drum, în cea mai mare parte, pitoresc şi sinuos montan, drum făcut în tovărăşia prozatorului uzbek Hudaiberdi Toctabajev, un bărbat ce degajă multă robusteţe bonomă, sosesc, seara, în frumosul şi impozantul oraş Pristina, capitala Regiunii Autonome Cossovo. A doua zi, de dimineaţă, constat însă că punctul final al călătoriei este altul ; anume, mica şi odihnitoarea localitate montană Brezovita, unde se vor desfăşura lucrările colocviului axat pe tema : Critica literară şi creaţia literară. Drept urmare, gazdele noastre ne îmbarcă în automobilele lor, şi, după alte cîteva ore, ajungem, în sfîrşit, la destinaţie. Pe scurt spus, date fiind foarte plăcutele şi instructivele zile petrecute la Brezovita, cred că e firesc a se vorbi de un spirit de ospitalitate tipic cossovean, a cărei cea mai distinctă trăsătură mi se pare a fi politeţea mîndră şi afectuoasă. Colocviul, avînd în centrul atenţiei o temă unanim recunoscută prin acuta ei actualitate precum aceea a raportului dintre critică şi creaţia literară, a fost, realmente, interesant şi pasionant. Intervenţiile, precedate de referatele introductive susţinute de criticul Ali Aliu şi poetul Rodoslav Zlatanovici, ambii din Cossuvo, au fost, de asemenea, vii şi, nu o dată, polemice chiar. Conduse însă cu fin tact şi cu discretă supleţe de Ibrahim Kadriu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Regiunea Autonomă Cossovo, în cele din urmă lucrările colocviului s-au impus prin revelatoarea lor coerenţă problematică. Iată, în continuare, şi textul intervenţiei la discuţii a subscrisului :

Monumentul eroilor de la Kossovo, căzuţi în bătălia cu armatele turceşti din anul 1389.

Cînd punem în discuţie raportul dintre critică şi creaţia literară, e necesar, mai înainte de toate, să nu pierdem din atenţie următorul fapt : statutul ontologic comun specific celor două domenii. Adevărul axiologic de necontestat este că ceea ce noi considerăm a fi disciplina numită critică de artă în genere şi critică literară în special, în fond, exprimă, la nivelul unei forme de manifestare relativ autonomă, sieşi suficientă, una din dimensiunile fundamental originare ale instinctului de creaţie : spiritul critic. Trebuie deci să precizăm că, în chip conştient sau nu, orice formă de creaţie autentică este consecinţa declanşării acestui spirit critic, în afara căruia vocaţia artistică, talentul nu sînt de conceput. Ideea, simplă dar esenţială, este aceea că, fiind un dat fundamental al cunoaşterii artistice, spiritul critic implicit, este un dat al actului de creaţie.

După asemenea succinte consideraţii introductive, firesc, se pune această întrebare : de vreme ce spiritul critic constituie o dimensiune intrinsec proprie actului de creaţie, cu alte cuvinte, de vreme ce cu respectivul spirit critic este înzestrat şi creatorul literar propriu-zis — poetul, prozatorul, dramaturgul etc. —, de ce mai este nevoie să existe o disciplină de sine stătătoare — critica literară —, practicată de indivizi umani anume specializaţi pentru asta ? Mai mult, chiar, o asemenea întrebare pare cu atît mai îndreptăţită cu cît există suficiente exemple de mari creatori literari — cazul unor Baudelaire, T.S. Eliot, Paul Valéry, iar dintre români aş cita pe Eminescu, Blaga şi Philippide — care, totodată, sînt şi străluciţi critici literari. În aparenţă întrebarea din urmă e strict retorică, pentru că, vrînd-nevrînd, fie, cum se spune uneori şi ca un rău necesar, critica literară **există** pur şi simplu. Cu toate acestea, întrebarea trebuie neapărat formulată ori de cîte ori luăm în discuţie raportul dintre critică şi creaţia literară ; dacă nu sîntem pe deplin edificaţi asupra temeiurilor ei, riscăm în chip aproape sigur să nu avem un punct de vedere absolut clar în legătură cu acest raport. Şi pentru ca silogismul subtextual în virtutea căruia sînt concepute prezentele notaţii să acţioneze potrivit cu logica lui firească, îmi îngădui mai întîi să fac unele scurte consideraţii privitoare la critica creatorilor literari. S-a reţinut, fără îndoială, că numele mai înainte amintite de creatori ce se impun şi prin ipostaza de critici străluciţi aparţin unor foarte mari poeţi. Situaţia nu este cu totul întîmplătoare. Aici se află originea celei mai definitorii trăsături a criticii practicate de ei ; anume, este vorba de ceea ce s-ar putea numi **revelatoarea şi fascinanta subiectivitate** declanşată de inconfundabilul lor eu creator, sub auspiciile căreia se constituie demersul lor critic. În esenţă, cuvîntul de ordine il are pledoaria **pro domo**, oricît de complexe şi de extinse ar fi atît zonele de investigaţie cît şi problematica abordată. În această însuşire originară rezidă caracterul **fatal limitat** al criticii beletriştilor : ceea ce, departe de a-i micşora importanţa, dimpotrivă, i-o sporeşte în mod considerabil, dar într-un sens special. Avem astfel şansa nesperată de a putea cunoaşte mai direct, în ordine spirituală şi estetică, cîmpul gravitaţional în raport cu care se constituie o personalitate creatoare sau alta şi reperele asociativ-disociative faţă de care se structurează însăşi opera literară. Să ne gîndim, astfel, la sursele simbolismului baudelairean, la sursele conceptualismului exacerbat, în cazul lui Valery sau la originile panteismului mitic în cazul lui Blaga. În ultimă instanţă, activitatea critică a „beletriştilor" poartă atît de puternic pecetea revelatoarei lor subiectivităţi creatoare încît ea **se integrează de la sine**, cu drepturi egale, în structurile estetice generale ale creaţiei lor artistice.

Şi-acum, o altă întrebare : este oare întru-totul compatibil un asemenea tip de critică cu dezideratele axiologice impuse de criteriul judecăţii de valoare, ideal vorbind, cu finalitate obiectivă ? Este apt un asemenea tip de critică să propună scări de valoare atotcuprinzătoare, atît în sens sincronic (contemporaneitatea), cît şi în sens diacronic (istoria literară) ? Evident, răspunsul nu poate fi decît negativ. În mod paradoxal, creatorul literar este (sau ar trebui să fie !) cel dintîi care resimte cu maximă acuitate necesitatea ca opera lui să fie altfel evaluată şi ierarhizată. Mai mult decît atît : el resimte nevoia la fel de acută ca o asemenea operaţie să fie întreprinsă **de altcineva**, adică de un individ uman care nu face parte, exclusiv, din tagma sa. Intră deci în competiţie — şi în ceea ce îl priveşte — devoranta nevoie de obiectivitate critică. Or, la drept vorbind, de la cine poate el aştepta o asemenea obiectivitate critică decît de la cititorul şi interpretul cel mai avizat al operei sale care nu este altul decît criticul literar ? Şi cu aceasta am ajuns în punctul în care ne îngăduim a formula cîteva raţionamente. Criticul literar nu este, nici mai mult dar nici mai puţin, decît expresia monadică a acestui cititor privilegiat, prin cultura, gustul, sensibilitatea, luciditatea şi onestitatea sa ; altfel spus, prin potenţialul său talent critic. Astfel stînd lucrurile, pentru creatorul literar autentic existenţa actului critic şi a exponentului acestui act, circuitul literar, constituie **o necesitate imanentă** ; în caz contrar, adică de eludare a acestei necesităţi, e semn sigur de insuficienţă autocritică, de complex de inferioritate, de infirmitate morală şi intelectuală. Pe de altă parte, fiind, cum spuneam, nici mai mult dar nici mai puţin, decît cititorul de excepţie capabil a sublima actul de lectură în judecată de valoare sistematizată, criticul este dator să se elibereze de cîteva păcate, aşa-zicînd, mortale pentru actul său : vanitatea de a se considera deţinătorul unei autorităţi infailibile ; de unde izvorăsc un alt şir de vanităţi : că el **ştie mai bine** ce este şi cum se scrie o operă literară, că el **are întotdeauna dreptate**, că el **poate**, după bunu-i plac, afirma sau infirma talente, că cititorul său şi al operelor interpretate de el merge orbeşte pe mîna lui ; ca să nu mai vorbim de neiertatul păcat de a confunda cîmpul profesiei lui cu acela al lamentabilului joc de culise ce se instituie, din nefericire, mai peste tot şi oricînd, în viaţa literară la zi.

În încheiere, vă rog să îmi îngăduiţi să evoc aici un exemplu cu valoare de simbol, referitor la raportul dintre creaţia literară şi critica literară. Mă gîndesc la exemplul propus de cel mai important poet român de după cel de-al doilea război mondial. Mulţi dintre dumneavoastră l-au şi numit, probabil : **Nichita Stănescu**. Trebuie să ştiţi că acest extraordinar poet, în scurta lui carieră, puţin peste două decenii, s-a manifestat şi ca un original critic. Cele două cărţi de critică publicate de el — **Cartea de recitire** şi **Respirări** — stau mărturie neîndoielnică. Ambele, prin chiar titlul lor, dezvăluie cu mare pregnanţă genul de critică practicat de Nichita Stănescu. **Cartea de recitire** vrea să însemneze — şi este ! — o suită de **lecturi poetice** pe care autorul, cu veneraţie şi pasiune, le consacră unor mari înaintaşi ai săi, începînd cu literatura Evului Mediu Românesc (unii cronicari moldoveni), continuînd cu Renaşterea românească (Dimitrie Cantemir), cu epoca modern-clasică (Eminescu, Anton Pann şi alţii) şi încheind cu aceea de apogeu dintre cele două războaie (Arghezi, Blaga, Bacovia). Fără excepţie, această suită de **recitiri** (la noi **cartea de citire** este cartea din care copilul, în primii ani de şcoală, învaţă să scrie şi să citească în limba maternă) sînt tot atîtea oglinzi în care eul creator al lui Nichita Stănescu se oglindeşte, tulburător, luînd cunoştinţă de „fiinţa" lui arhetipală, mitică. Deci, nici vorbă de vanitatea de a clasifica şi ierarhiza, adică de a da certificate de talent ori de genialitate. În **Respirări**, la fel, Nichita Stănescu scrie despre poezia românească de azi şi despre exponenţii săi, în acelaşi spirit de **superbă subiectivitate afectivă şi intelectuală**. Şi acum, vanitatea de a se substitui criticii de profesie absentează cu desăvîrşire. În chip revelator, cele două cărţi explică în totul însuşi raportul operei literare a lui Nichita Stănescu cu critica literară. Desore el, personalitate fascinantă, şi despre opera lui poetică, de o originalitate inconfundabilă şi de o măreţie tulburătoare, s-a scris şi se scrie extrem de mult şi în toate chipurile ; de la tomurile exultant-admirative pînă la cele violent contestatare. Curios este însă că aproape nu se ştie nimic despre felul în care a reacţionat poetul într-un caz sau altul. Ce pot doar să vă spun este faptul că deşi am scris despre opera lui Nichita Stănescu de mai multe ori, în ce mă priveşte, relaţiile mele cu el au fost, neabătut, acelea dintre doi oameni ce s-au cunoscut şi s-au împrietenit încă de pe băncile Facultăţii filologie a Universităţii din Bucureşti, unde am fost colegi de grupă studenţească timp de cinci ani. În esenţă, însă, raporturile noastre n-au suferit nici o modificare cît de cît semnificativă în cei doar 25 de ani ciţi i-au fost daţi genialului poet să-şi pună la cale nemurirea.

Nicolae Ciobanu

SIMPOZION INTERNAŢIONAL LA BREZOVITA R.S.F. IUGOSLAVIA

«Zilele culturii româneşti în U.R.S.S.»

În atmosfera acestui frumos început de toamnă, în cadrul programului **Zilelor culturii româneşti în U.R.S.S.**, în 20 de oraşe din ţara vecină, între care Moscova, Kiev, Tbilisi, Baku, Riga, Taşkent s-au desfăşurat numeroase, variate manifestări culturale, care au prilejuit o şi mai bună cunoaştere şi preţuire între oamenii de artă din cele două ţări. Bogata suită de manifestări a ilustrat cu mijloace diverse cele patru strălucite decenii de cultură românească, a căror aniversare am sărbătorit-o de curînd. Relaţiile dintre cele două ţări şi popoare au cunoscut, cu acest prilej, o nouă şi elocventă expresie prin contactul direct dintre oamenii de cultură, artişti, regizori, maeştri şi interpreţi de balet, artişti plastici şi scriitori, precum şi dintre aceştia şi marele public.

În amplul evantai de manifestări se înscrie memorabila seară de poezie românească desfăşurată în una din sălile Bibliotecii pentru literatură străină. În prezenţa unui public numeros şi avizat, s-au citit traduceri în limba rusă şi prezentări privitoare la literatura română, precum şi poezii din creaţia lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu ş.a. O altă frumoasă manifestare, care s-a bucurat de un mare succes, a fost oferită de colectivul Operei române, care a prezentat la Moscova, în celebra sală a Teatrului Mare, chiar în seara deschiderii programului **Zilele culturii româneşti**, un impresionant spectacol cu opera **Oedip**, urmat de un altul cu **Nunta lui Figaro**, şi de un spectacol cu balet care s-a bucurat de unanima preţuire a publicului.

În cadrul spectacolului de gală, arta muzicală românească a oferit publicului moscovit un prilej de admiraţie prin **Rapsodia întîia** de George Enescu, ale cărei acorduri au răsunat în aceeaşi mare sală. Acestor evenimente artistice li se adaugă şi alte manifestări muzicale, apreciate de un public receptiv şi competent, ca cele două seri de audiţii şi concertul de muzică românească interpretată de muzicieni sovietici.

Au participat, la manifestările culturii româneşti, artişti de operă de prestigiu, ca Nicolae Herlea, Elena Cernei, Valentin Teodorian şi actori ca Dina Cocea, Florin Piersic, Silviu Stănculescu. La Moscova s-a organizat, în cadrul aceluiaşi program, şi o gală de filme care a reprezentat succesele şi direcţiile cinematografiei româneşti.

În seria manifestărilor culturale de la Moscova se înscrie şi Expoziţia **România socialistă — 40 de ani de glorioase înfăptuiri** în ale cărei standuri au fost expuse lucrările preşedintelui României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi ale tovarăşei Elena Ceauşescu.

De asemenea, la Casa centrală a artiştilor plastici din Moscova a fost prezentată Expoziţia „Pictura românească contemporană", iar la Casa arhitecţilor s-a deschis o altă expoziţie semnificativă, sub genericul **40 de ani de arhitectură românească.**

Varietatea şi calitatea excepţională a manifestărilor — concerte, spectacole, expoziţii, întîlniri ale oamenilor de cultură, vizionări de filme etc. — au prilejuit publicului şi oamenilor de artă contactul cu marile valori ale culturii române, relevînd înaltul ei umanism, autentica sa originalitate şi generozitatea mesajului conţinut în valorile culturale ale poporului nostru, prezente prin opere şi interpreţi, cu un prilej sărbătoresc, în capitala şi în marile oraşe ale Uniunii Sovietice.

Florina Păsat

Manifestări consacrate României în R.P. Ungară

La Budapesta au avut loc o serie de manifestări culturale româneşti, dedicate celei de-a 40-a aniversări a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă. Între acestea, la loc de frunte, s-a aflat expoziţia de fotografii „România : 1944—1984 ; 40 de ani de glorioase înfăptuiri". Au fost, de asemenea, vernisate expoziţia de pictură românească contemporană şi expoziţia — cu vinzare — a discului românesc.

Vorbind cu ocazia deschiderii expoziţiei „Pictura românească contemporană", renumitul istoric şi critic de artă maghiar Aradi Nora, a evidenţiat valoarea deosebită şi reprezentativă pentru pictura românească a creaţiilor prezentate, precum şi realizările şi tendinţele pozitive care caracterizează dezvoltarea picturii româneşti în anii construcţiei socialiste.

Între manifestările amintite, un rol deosebit au avut concertele orchestrei de cameră a Filarmonicii George Enescu, din Bucureşti, sub bagheta dirijorului Miroea Cristescu. În cadrul programului, susţinut — între altele — la Sala de concerte a Academiei ungare de muzică — au fost prezentate creaţii muzicale ale compozitorilor George Enescu, Ciprian Porumbescu, Tiberiu Olah, Sigismund Toduţă, Britten, Franz Liszt, Brahms, Chopin, Bartok Bela, Constantin Silvestri, Debussy, Alexandru Paşcanu, Teleman şi Sabin Păuţa. Şi-au dat concursul soliştii : Cristina Angelescu (vioară), Viorel Baciu (tenor), Aurelian Octav Popa (clarinet), Niculina Mirea (soprană), Iancu Văduva (trompetă), Elena Gaja (mezzosoprană), Ilinca Dumitrescu şi Iosif Ion Pruner (pian), precum şi Ion Ivan Roncea (harfă).

Concertele s-au bucurat de un deosebit succes.

Manifestările culturale complexe româneşti au inclus, de asemenea, „Zilele filmului românesc", acţiune inaugurată prin prezentarea filmului „Să mori rănit din dragoste de viaţă", precum şi seri culturale cum a fost seara literară organizată sub egida scriitorilor din R.P. Ungară. În acest cadru, Miklos Hubay, preşedintele Uniunii, a evidenţiat însemnătatea actului revoluţionar din August 1944 şi stima cu care poporul ungar cinsteşte acest eveniment, subliniind bunele relaţii de prietenie şi colaborare existente între popoarele noastre.

Din partea ţării noastre, la manifestări a participat o delegaţie condusă de George Ciucu, adjunct al ministrului educaţiei şi învăţămîntului.

★

Tot la Budapesta a fost inaugurată cea de-a VI-a ediţie a „Expoziţiei internaţionale de sculptură mică". Sculptura românească este reprezentată de patru artişti tineri — Cristian Breazu, Dinu Cimpeanu, Elena Hariga şi Adrian Popovici, care expun lucrări de înaltă ţinută artistică.

● **UN SUCCES** de mare prestigiu cunoaşte expoziţia pictorului român Corneliu Baba, deschisă în aceste zile la Frankfurt pe Oder, în cadrul „Zilelor culturii româneşti". Ziarele au consemnat evenimentul şi i-au acordat un spaţiu de onoare, cu excursuri numeroase asupra universului coloristic şi a temelor predilecte. Iată ce scrie Klaus Hammer în **Sonntag** : „Realismul este considerat de artistul român drept un domeniu neepuizat, care poate fi permanent valorificat de fiecare generaţie de artişti. Pictura este pentru el o stăpînă severă căreia îi este înrobit. Privind tablourile sale atît de desăvîrşite, aproape nimeni nu bănuieşte drama luptei artistului cu sine în faţa pînzei. După părerea sa, „experienţa unui artist nu se încheie niciodată". Criticul evidenţiază preocuparea lui Corneliu Baba pentru o expresivitate de tip clasic, avînd în acelaşi timp o sensibilitate foarte acută pentru problematica omului modern, pentru tensiunile conştiinţei sale frămîntate.

● **CU PRILEJUL** centenarului naşterii marelui romancier şi om de stat Romulo Gallegos, editura Academiei Naţionale de istorie a Venezuelei a publicat lucrarea hispanistului român Paul Alexandru Georgescu, dedicată operei sale literare. Este vorba de o apariţie prestigioasă, într-o serie academică de cea mai bună ţinută ştiinţifică, purtînd egida unei instituţii cu autoritate de prim rang pe continentul sud-american. De asemenea, în suplimentul său literar din 29 iulie, cunoscutul cotidian „El Universal", unul dintre cele mai importante ziare de limbă spaniolă din lume, reproduce un fragment din lucrarea profesorului român, în timp ce mai multe publicaţii literare au recenzat cartea în mod elogios, subliniind caracterul foarte nou al metodelor de investigaţie folosite de Paul Alexandru Georgescu, unul dintre cei mai respectaţi hispanişti de astăzi.

● **PIESA** lui Victor Eftimiu, **Prometeu înlănţuit**, cunoaşte un succes eclatant pe scena Teatrului Popular din Tirana. Dramaturgul român s-a bucurat întotdeauna de un frumos ecou peste hotare, fiind cunoscut încă de la începutul secolului, îndeosebi în cercurile literare franceze şi germane. Versiunea albaneză a lucrării sale, semnată de Dionis Bubani, a fost montată la Tirana de către Pirro Mani, fiind interpretată de cîţiva actori foarte cunoscuţi ai teatrului albanez de astăzi. Spectacolul este realizat într-o notă de sobrietate degajată, cu acel suflu de uşor relativism balcanic atît de caracteristic operei lui Victor Eftimiu, textului său plin de calităţi scenice. Este interesant de notat de asemenea că nimic nu este mai firesc spiritului de subtilitate şi umor din piesele neuitatului dramaturg decît o interpretare lipsită de crispări şi de simboluri absconse.

ROBERT ROJDESTVENSKI

Lucrurile

Lui M. Tarasov

Sînt iar acasă,
acasă.
Aşa-i şi necesar.
Nimic nu mă apasă.
N-am grabă.

Nu tresar.

Sînt lucrurile mele.
De vreau pot să le-alint.
Şi preţ să pun pe ele.
Şi locul să li-l schimb.
Cu firea-mi,
disperată,
ce-i bun le tot aduc...
Dar iată,
luna-i gata,
şi-n casă-i
balamuc !
Cît s-au schimbat la faţă !
(Priveşte —
n-am minţit !)
Sînt mic,
sînt o paiaţă.
Iar ele
s-au mărit.
Imense,
revoltate,
urlînd
cum
n-au urlat, —
în git îţi sar
turbate,
ca riul
revărsat
Sub aburii,
involţii,
într-un efort
bizar,
grăbit
şi-arată colţii
o masă de stejar.
Cresc
şi lovesc ca fiara,
păstrînd
tăcerea-n tot,
şi-i ca şi cum
afară,
din cameră
mă scot !
S-ajung pînă la masă
de pat mă-mpleticesc !...
Şi iar
o şterg de-acasă.
de casă
să tînjesc.

În româneşte de Passionaria Stoicescu şi Mihaela Moraru

REPERE

Gîndirea medievală (II)

Cufundarea în oceanul speculativ al acestei antologii, suprainstitulată **Între Antichitate şi Renaştere**, este o aventură plină de folos, atît pentru statornicirea gîndirii pe care o susţinea textul cît şi pentru acutizarea „metodei" şi [illegible] lor intelectuale. Nefiind aici locul [illegible] profunzimea dezbaterilor teoretice, ne vom mărgini la o „critică" a ediţiei, mai mult să aducem într-o ameliorare, în vederea unui [illegible]. Astfel, credem că era potrivită o mai exactă [illegible] a surselor folosite şi a versiunilor după care [illegible] tradus fragmentele, precum şi a [illegible] româneşti anterioare. S-a lucrat totuşi [illegible] în acest domeniu (de fapt, [illegible] tologia lui Octavian Nistor, a [illegible] Patrologie de cea mai bună ţinută ştiinţifică, o [illegible] în domeniu, datorată lui Ioan G. [illegible] traduceri şi comentarii adîncite cu [illegible] ani D. Stăniloae şi Constantin Daniel, [illegible] din urmă avînd în **Scripta Aramaica** un [illegible] cabulă mai complet decît cel folosit de Octavian Nistor din surse străine). În acte mai numeroase cazuri nu ni se indică nici [illegible] unde s-a extras pasajul tradus. Dacă este [illegible] verificăm acurateţea interpretării, iar uneori imprejurarea sugerează faptul că s-au folosit antologii, ceea ce ar fi de tot regretat. În [illegible] azi, chiar şi o carte pentru marele [illegible] să aibă o minimă rigoare. O să dăm un singur exemplu. Lucrarea cea mai importantă a lui Origen, **De Principiis**, este păstrată [illegible] în prelucrarea discutabilă a lui Rufin, [illegible] prin abuz o „traducere" a originalului grecesc (Peri Arhon). Cîteva cuvinte despre [illegible] unui asemenea text controversat erau [illegible] cît să ele implică locul ginditorului respectiv în contextul ideologiei sale epocii. Problemele de hermeneutică, [illegible] ce cele [illegible] tradus de Octavian Nistor, s-ă provoace mai târziu pentru [illegible] Maxim Mărturisitorul şi o întreagă discuţie asupra [illegible] textul lui Peri Arhon de eroci şi „interpolării". [illegible] arătat cititorului [illegible] poate găsi o dezbatere mai [illegible] a controverselor care au dus la [illegible] Origen. Nici nu trebuia mers prea departe, la [illegible] se [illegible], avem de [illegible] a traducerii a Tratatului **Ambigua**, al lui Maxim, în [illegible] unuia din marii [illegible] ai lumii de azi, nu o [illegible] interpretare a [illegible] ci doctrină origenistă.

Deşi [illegible] nu sînt menţionate nici în cuvînt nici Pseudo-Dionisie Areopagitul, dar extrasele din opera lui stau de o mare frumuseţe, cînd le [illegible] şi acest scurt pasaj despre natura răului şi a răului : „Cauza tuturor bunurilor este una. Dacă rău este contrar binelui, cauzele [illegible] multiple, dar ceea ce produce rău nu [illegible] raţiunile, nici facultăţile, ci neputinţa, slăbiciunea, amestecul lipsit de armonie al unor [illegible] eterogene. Ceea ce este rău nu cunoaşte [illegible] nici perpetuitatea unei aceleiaşi stări, este infinit, ineficient şi rătăceşte printre alte lucruri, cele [illegible] nedefinite. Trebuie să spunem că binele este totodată începutul şi scopul tuturor lucrurilor, inclusiv al celor rele. Orice acţiune, fie că este bună, fie că este contrară binelui, se făptuieşte în vederea acestuia, căci chiar pe cele ce i se opun le înfăptuim în vederea binelui (căci nimeni nu înfăptuieşte vreo acţiune tintind răul). Aşadar, răul nu are nici o substanţă aparentă, căci el nu se naşte dintr-o tendinţă spre sine însuşi, ci dintr-o tendinţă spre bine". Tulburătoare meditaţie asupra răului „indeterminat" (care este, deci, ca să ne exprimăm în termeni literari, un fel de „impresionism") şi asupra scopului comun al binelui şi răului, diferenţa izvorînd din lipsa de substanţă a celui din urmă, de unde vine apoi haosul problematic şi de acţiune al energiilor sufleteşti şi intelectuale. Definiţiile lui Pseudo-Dionisie Areopagitul au o mare forţă : „A acţiona rău înseamnă deci a păşi alături de calea cea bună, a fi contra adevăratei sale intenţii, contra naturii, cauzei, începutului, scopului, definiţiei, voinţei, în fine contra substanţei însăşi. Aşadar răul este privaţiune, lipsă, slăbiciune, disproportie, eroare, nebunie, fără frumuseţe, fără viaţă, fără minte, fără raţiune, fără finalitate, fără stabilitate, este lipsit de cauză, nedefinit, steril, inert, fără putere, debil, dezordonat, neasemănător, infinit, obscur, lipsit de esenţă, neproducînd prin el însuşi existenţă nicăieri şi în nici un fel". Am dat un eşantion de stil patristic, cum nu se găseşte în nici un alt tip de literatură !

Între Antichitate şi Renaştere. Gîndirea Evului Mediu este, aşa cum am mai spus, o iniţiativă demnă de toată lauda. Această antologie de texte poate fi îmbunătăţită în amănunt, şi n-ar strica uneori consultarea de către editură a mai multor specialişti, îndeosebi pentru acurateţea informaţiilor şi familiarizarea cititorului şi chiar a autorului cu anumite aspecte de istorie culturală. Marele poet Jehuda Halevy este tratat aproape pejorativ într-o introducere, iar citarea incorectă a titlului său, **Kuzari** (la O.N. apare **Charari**) dovedeşte o ignorare totală a problemei, khazarii nefiind străini de o mare speranţă în Evul Mediu. Discutabile sînt şi unele referinţe scholastice, dar numai dorinţa noastră de mai bine ne face să atragem atenţia asupra lor. Cartea reprezintă, oricum, un adevărat eveniment editorial.

Aurel-Dragoş Munteanu

● **UNUL** dintre gînditorii apreciaţi ai contemporaneităţii este A.J. Ayer, timp de peste douăzeci de ani profesor de logică la Universitatea Oxford. Cu prilejul apariţiei unei noi cărţi, **Mai mult din viaţa mea**, Norman Moss îi dedică un portret, încercînd să surprindă caracterul viu al unei cariere în care austeritatea stilului şi precizia terminologică a studiilor filozofice este echilibrată de o experienţă pasională şi plină de fantezie. A. J. Ayer spune : „Dacă te ocupi cu filozofia, îmi pare că este important să fii exact şi lucid în scris, să eviţi ornamentele. Dar nu văd nici un motiv de ce ar fi nevoie să transferi toate acestea în toate celelalte aspecte ale vieţii, de ce n-ar trebui să ai emoţii ca toată lumea, să le exprimi şi să te bucuri de tot felul de lucruri". Ayer consideră că filozofia se ocupă acum mai mult cu teoria limbajului şi cu semantica, aspecte asupra cărora nu s-a oprit prea mult în decursul vieţii sale de pînă acum. Contribuţiile sale se referă mai ales la pozitivismul logic, oarecum depăşit în timpul din urmă, după propria sa apreciere. Volumul de memorii, **Mai mult din viaţa mea**, se referă la perioada 1946—1963, fiind al doilea dintr-o serie care va continua.

SPORT

Pe Dunăre la vale

Scriu aceste rînduri pe vaporul care mă poartă de la Brăila în Deltă. Dunărea, covîrşită de soarele ca o cupolă de biserică, se leagănă scump în ape repezi. Păsări albastre plutesc în plopi îngălbeniţi de plumb şi de piatră. E secetă, oamenii pîndesc o umbră de nor în stare să spele lutul alb apa morţilor, picla şi Munţii Măcinului plini de tristeţe şi numai arareori de oile nesigure pe picioarele lor. Satele trăiesc sub o apăsare de fum, focuri mici ca hrănite cu ovăz sălbatic şi iarba porcului, ard pe lîngă sălcii despicate cîndva de trăsnet, luminînd cimitire tătărăşti, vechi cît timpul, şi la fel de pătrunse de mister ca şi drumul acesta ce curge spre Asia. Prin ghioluri pescarii aruncă vintire încercîndu-şi norocul, lişiţe grase vîslesc spre vînători înfometaţi, miroase a pastramă nouă, a gutui (îţi face impresia că Dunărea chiar curge printre policandre de gutui), pe dealuri respiră a cintec de teasc vîsle, stoluri de graiuri pescuiesc mireasmă de afuzali, ciulinii uscaţi sparg nemernicie şi o împrăştie în patru zări, căsuţe de lemn învelite cu stuf adună la streaşină struguri negri, salvii roşii, dalii multicolore, sălcii aromate şi nespus de multe crăiţe. E o toamnă s-o bei cu bărdaca şi s-o muşti de bucile obrajilor. Ştiu că satele se numesc Peceneaga, Slaba Cercheză, Jijila, Luncaviţa, Niculiţel etc., noaptea, vîntul scutură nuci şi mere pe ulîţele lor, măceşile dau tîrcoale cu boabe de sînge iar stinele cu boabe de argint, picurate din clopotele oilor. În zare se arginteză turnurile mănăstirii Cocoş pe care de ani mulţi îmi propun s-o vizitez şi nu mai ajung acolo, pentru că mereu trebuie să scriu un articol despre altceva. Pe vapor lumea-i liniştită şi frumoasă ca trandafirii de baltă, şi roşii şi galbeni, ce ne pîndesc la fiecare umbră de val. Lîngă mine un copil duce într-un coş de nuiele un pui de nagiţ cu piciorul rupt. L-a cules din malul Brăilei şi speră să-l vindece în satul lui din Deltă şi să-l înapoieze lumilor mirifice. Iar pe o bancă de lemn, care imită lavîţele de lîngă izvoarele din munţi, o femeie tînără cu cei mai frumoşi ochi albaştri pe care i-am văzut vreodată, purtînd brăţări de aur şi la mîini şi la picioare, întinde cînd şi cînd o vergea de alun spre cei şase iepuri de casă îngrămădiţi într-un paner de papură, deasupra unui snop de lucerna. Patru dintre ei roaţăie cu poftă o buruiană dulce şi amară, ceilalţi doi stau şi se uită smeriţi la un lungan blond care vinde cercei, inele, verighete, (bineînţeles toate de alamă) covrigi şi — dovadă că toate marile fluvii ne vor năuci în veci — trestii subţiri îndopate cu miere de albină, cinci lei firul. Negustoria nu prea dă roade şi atunci lunganul începe să zgîrie atmosfera cu un cîntec care ne-a luat piuitul tuturor :

„Băiat tînăr cu maşină
caut babă cu benzină"

Bruse, îmi dau seama că acest cîntec i se potriveşte de minune şi lui Mircea Lucescu după nenorocita întîmplare de la Belfast. Ca să te duci în Irlanda de Nord cu Andone, Rednic, şi Mateuţ e ca şi cum te-ai duce la vie cu strugurii în batistă. E atîta vraişte la echipa naţională încît am început să cred în crăciunul cu iarbă verde şi în pădurile de abanos din pustiurile Dobrogei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII